

4 Demonstrationer vid internationella möten

4.1 Inledning

Händelseförloppet i samband med Europeiska rådets möte i Göteborg i juni 2001 utgör ett i raden av liknande händelseförlopp vid politiska möten på internationell nivå under senare år.

Vår utgångspunkt är att händelserna i Göteborg inte kan ses som en isolerad företeelse utan som en del i ett större sammanhang. Vi har därför studerat händelserna i samband med ett antal internationella möten där protester har lett till våldsamma konfrontationer mellan demonstranter och polis med syftet att försöka finna ett mönster eller några gemensamma nämnare som kan bidra till att förklara varför opinionsyttringarna i Göteborg ledde till våldsamheter.

I sammanhanget vill vi emellertid noga betona att det utöver dessa demonstrationer, under 1990-talet och under de senaste åren, har genomförts ett antal motmanifestationer och fredliga demonstrationer i samband med andra internationella möten på politisk nivå. Efter G8-mötet i Genua har demonstrationer vid EU-toppmötena i Bryssel och Barcelona och vid Världsbankens möte i Washington och dess konferens i Oslo inte lett till sådana allvarliga ordningsstörningar som förekom i Göteborg. Formerna för NGO:s (Non- Governmental Organization) aktiviteter och deltagande i debatten i samband med FN-konferenserna kan också särskilt framhållas.

FN-konferenser i skilda ämnen har under de senaste tio åren hållits på följande platser:

- ◇ År 1992 i Rio de Janeiro – Hållbar utveckling
- ◇ År 1993 i Wien – Mänskliga rättigheter
- ◇ År 1994 i Kairo – Befolkning och utveckling
- ◇ År 1995 i Köpenhamn – Social utveckling
- ◇ År 1995 i Peking – Kvinnokonferens
- ◇ År 1996 i Istanbul – Habitat

Varje konferens har härefter vart femte år följts upp med en ny konferens.

NGO:s har vid dessa FN-konferenser fokuserat sin kritik på konsekvenserna av globaliseringen, liksom man gjort i samband med andra internationella politiska möten. Likaså har det vid FN-konferenserna genomförts större demonstrationer och andra former av missnöjesyttringar men utan att de har lett till våldsamheter.

En möjlig anledning till det positiva utfallet skulle kunna vara att FN bland demonstranterna har en annan legitimitet som organisation än t.ex. Världsbanken och Internationella valutafonden, vilket bl.a. beror på att de anser att representation och röststrukturer i de senare organisationerna förstärker den rika världens makt. En annan anledning kan vara att FN har en större öppenhet och transparens än vad de andra organisationerna har. FN spelar inte heller någon avgörande roll för den internationella ekonomiska politiken.

Vid FN-konferensen i Rio de Janeiro den 1–12 juni 1992 arrangerades t.ex. en parallellkonferens till den officiella FN-konferensen, med deltagande av mellan 10 000 och 20 000 personer från olika NGO:s. Som arrangör för detta NGO-forum stod "Our common future", en folkrörelse som hade ett nära samarbete med FN-konferensen. I Rio de Janeiro genomfördes flera olika NGO-initiativ. Till exempel gick ett antal rörelser samman och skrev ett eget handelsprogram som alternativ till "Agenda 21".

Under hösten 1992 kom sedan en uppföljningsmekanism inom ramen för FN att skapas genom inrättandet av Kommissionen för hållbar utveckling (CSD/Commission for Sustainable development). Inom ramen för denna kommission hålls en årlig dialog mellan olika NGO:s och huvudstadsrepresentanter, vilka i många fall utgörs av miljöministrarna.

Till FN:s miljökonferens i Johannesburg under tiden den 26 augusti – den 4 september 2002, som utgjorde den andra femårsuppföljningen av konferensen i Rio de Janeiro, hade en koalition av sydafrikanska NGO:s arrangerat en parallellkonferens. Enligt Miljödepartementets delegat var upplägget det samma som i Rio; ett öppet NGO-forum för seminarier och workshops där de rörelser som önskade kunde arrangera egna aktiviteter.

Till konferensen i Johannesburg fanns det – liksom har varit fallet till tidigare ovan nämnda FN-konferenser – två separata anmälningslistor, en till den officiella FN-konferensen och en till NGO-forumet. Vid de olika konferenserna har det även funnits möjlighet för representanter för etablerade NGO:s att i viss mån

deltaga vid den officiella konferensen. NGO-representanterna kunde åhöra regeringsrepresentanternas anföranden, delar av regeringsförhandlingarna och representanterna gavs möjlighet att hålla ett anförande i plenum.

Inför den officiella FN-konferensen i Johannesburg hade en relativt stor del av förberedelserna ägnats åt dialog med olika NGO:s, men även åt dialog med företag och multilaterala organisationer som även de har möjlighet att delta i den officiella FN-konferensen på samma sätt som NGO:s. De förberedande dialogerna ägde rum på regeringschefsnivå tillsammans med företrädare för organisationerna.

Formerna för och omfattningen av deltagande av NGO:s i de officiella konferenserna är inte oproblematiske, och flera NGO:s kritiserade i Johannesburg den officiella konferensen för brist på öppenhet.

De fredliga demonstrationer som har ägt rum i samband med FN-konferenser kontrasterar mot de våldsamma demonstrationer som ägt rum under senare år i anslutning till andra möten. Demonstrationerna mot WTO (World Trade Organization – Världshandelsorganisationen) i Seattle i november 1999 kom att påverka formerna för flera av de efterföljande demonstrationerna, utanför FN-sammanhang, mot globaliseringens konsekvenser.

Vi har studerat händelserna i samband med demonstrationerna som ägde rum under följande fyra internationella möten: 1. WTO:s ministerkonferens i Seattle i november 1999 som kan betecknas som startpunkten för utvecklingen med större demonstrationer och våldsamheter i samband med de senaste årens globaliseringskritiska motstånd. 2. IMF (International Monetary Fund – Internationella valutafonden) och Världsbankens årsmöte i Prag i september 2000 som var det första stora möte som ägde rum inom ramen för de internationella politiska och finansiella institutionerna efter Seattle. 3. Europeiska rådets möte i Nice i december 2000 då det var första gången som våldsamma konfrontationer ägde rum i samband med ett EU-möte även om demonstrationerna i Nice relativt sett var begränsade. 4. G8-mötet i Genua i juli 2001 som är intressant ur perspektivet att demonstrationerna i Göteborg då hade ägt rum.

Vårt arbete i den internationella delen har fokuserats på förberedelsestadiet hos såväl organisationer som myndigheter och på de åtgärder som vidtogs för att söka förhindra allvarliga ordningsstörningar och våldsamheter, liksom på själva händelseförloppet.

Studien av demonstrationerna och polisens insatser i samband med de internationella mötena bygger till övervägande del på skriftligt material. Det material vi har haft tillgång till har i vissa avseenden varit begränsat på grund av rådande sekretess, pågående rättsprocesser (Genua) eller av att det inte har gjorts någon utredning av händelserna från myndigheternas sida (Nice). I respektive avsnitt redogörs för vilket material vi har haft tillgång till. Utöver skriftligt material har vi genomfört ett antal intervjuer med myndighets- respektive organisationsföreträdare och andra i Tjeckien och Italien.

Det kan finnas brister i materialet och det är inte säkert att vi alltid korrekt har uppfattat alla de uppgifter som vi har tagit del av. Det har vidare i vissa fall lämnats motstridiga uppgifter, och de redovisas löpande i texten. Detta avsnitt får läsas med dessa reservationer.

4.2 WTO:s möte i Seattle den 29 november – 3 december 1999

Sammanfattning

Världshandelsorganisationen WTO höll sitt i ordningen tredje årliga ministermöte i Seattle, USA, den 29 november – den 3 december 1999 med 134 stater representerade på utrikes- och/eller handelsministernivå. Mötets övergripande syfte var att förbereda och skapa förutsättningar för en ny förhandlingsrunda.

Majoriteten av de 40 000–60 000 personer som befann sig i Seattle för att demonstrera sin kritik mot WTO och den ekonomiska globaliseringen var amerikaner. Vad som inleddes som fredliga demonstrationer och civila olydnadsaktioner övergick i oroligheter som, enligt Seattlepolisens rapport, blev så omfattande att Seattles borgmästare såg sig tvungen att införa undantagstillstånd. Samtidigt inrättades en säkerhetszon i centrum av Seattle där demonstrationer var förbjudna.

Trots att den föregående WTO-ministerkonferensen i Genève hade kantats av våldsamma demonstrationer planerade polisen i Seattle inte för hantering av omfattande oroligheter eftersom den rådande uppfattningen var att något sådant inte kunde hända där. Enligt samtliga de rapporter, inklusive polisens egen, som vi har tagit del av berodde händelseutvecklingen i Seattle i stor utsträckning på polisens bristande planering och förberedelser på flera olika

områden av säkerhetsåtgärderna. Polisens taktik att tidigt sätta in tårgas mot demonstranterna som blockerade WTO:s möteslokal visade sig ha en icke önskvärd effekt. I stället för att vara ett medel för att skingra demonstranterna synes tårgasen ha orsakat stor förargelse bland de dittills lugna demonstranterna, vilket i sin tur påverkade utvecklingen och resulterade i stora oroligheter.

Protestaktiviteterna mot WTO pågick under en vecka. De främsta aktörerna var dels den amerikanska fackliga rörelsen som genomförde den största demonstrationen med 20 000 deltagare, dels Direct Action Network (DAN) som den 30 november genom civila olydnadsaktioner lyckades stoppa ministerkonferensens invigningsceremoni.

4.2.1 Tillgänglig information för studien

Underlaget för vår studie har främst bestått av skriftliga rapporter och artiklar. Intervjuer har genomförts med tjänstemän på svenska Utrikesdepartementet liksom med en av de svenska NGO:s, Forum Syd, som var ackrediterad till konferensen.

Kommittén har haft tillgång till följande skriftliga material:

- The Seattle Police Department After Action Report Nov 29 – Dec 3, 1999, World Trade Organization Ministerial Conference
- An independent Review of the World Trade Organization Conference disruptions in Seattle, Washington November 29 – December 3, 1999. R.M. McCarthy & Associates
- Final report of the WTO Accountability Review Committee
- Rapport från ACLU Washington: Out of Control: Seattle's Flawed response to Protest against the World Trade Organization
- Artikel av Paul de Armond: Netwar in Emerald City. WTO protest strategy and tactics
- Program från Public Citizen's Global Trade Watch över aktiviteter i samband med WTO:s ministerkonferens
- Rapport från Utrikesdepartementet, WTO:s ministerkonferens Seattle 30 november – 3 december 1999
- Johan Jaatinens artikel "I kölvattnet efter Seattle" i En annan värld är möjlig. En attacantologi, Viborg, Danmark 2001

- Memorandum av Aldo Melchiori, Washington State Senate Judiciary Committee, rörande lagstiftningen i staten Washington

Följande personer har intervjuats:

- Departementsrådet Teppo Taurianen, biträdande chef för Utrikesdepartementets internationella handelsavdelning
- Maud Johansson, Forum Syd, ackrediterad till WTO:s ministerkonferens
- Poliskommissarien Roger Alvefur, Rikspolisstyrelsens teknik-enhet

4.2.2 Delstaten Washingtons lagstiftning avseende mötesfrihet, demonstrationsrätt m.m.

Demonstrationsrätten

Den amerikanska konstitutionen garanterar yttrandefriheten liksom mötesfriheten. De federala rättigheterna upprepas i delstatskonstitutionen för delstaten Washington.

De grundläggande rättigheterna kan inskränkas, men endast om myndigheterna kan påvisa att det är i delstatens intresse att vidtaga sådana åtgärder. Vid sådana tillfällen åligger det myndigheterna att använda de minst restriktiva medel som är möjliga för att upprätthålla ordning och allmän säkerhet.

Generellt sett är det inte nödvändigt för arrangören att söka tillstånd för ett allmänt möte. Däremot är det i de flesta fall nödvändigt med tillstånd för en demonstration. Skall en demonstration ske på ett område som är delstatens skall en skriftlig ansökan göras till myndigheterna senast fyra dagar före dagen för den planerade demonstrationen (WAC 236-12-440). Om demonstrationen planeras genomföras i ett område tillhörande staden eller kommunen skall ansökan om tillstånd lämnas till polischefen senast 48 timmar före den planerade demonstrationen. Ungefärligt antal deltagare och planerad väg för demonstrationen skall meddelas i anmälan om tillstånd. Tillstånd kan nekas av delstats- eller lokala myndigheter. Ett sådant beslut kan överklagas till "the Superior Court".

Maskering

I delstaten Washington föreligger inget förbud mot maskering i samband med deltagande i demonstrationer.

State of emergency – undantagstillstånd

Guvernören har möjlighet att besluta om undantagstillstånd och i samband därmed utfärda vissa regler. Dessa kan bl.a. innebära (RCW 43.06.220 och 43-06.200 t.o.m. 43.06.270):

- Utegångsförbud mellan vissa klockslag.
- Förbud för personer att samlas på gator, torg, i parker eller andra öppna platser, privata eller allmänna.
- Förbud för allmänheten att använda vissa gator och/eller motorvägar.
- Förbud mot framställande, inköp, innehav, transporterering eller användande av Molotov-cocktails eller annat föremål som kan användas för explosioner.

Den som bryter mot någon av dessa regler gör sig skyldig till en allvarlig förseelse. Den som efter utfärdandet av undantagstillstånd uppsåtligen förstör eller skadar fast eller personlig egendom eller uppsåtligen skadar någon annan person kan dömas för grovt brott till fängelse i minst två och högst tio år. Under perioder av undantagstillstånd döms personer som fyllt sexton år som vuxna.

4.2.3 Planeringsfasen

Följande redogörelse för planeringsfasen baseras på uppgifter från "Seattle Police Department After Action report" samt "An Independent Review of the World Trade Organization Conference Disruptions in Seattle, Washington November 29 – December 3, 1999".

I ljuset av demonstrationerna mot WTO:s ministerkonferens i Genève i maj 1998, föreslog president Bill Clinton att det följande mötet skulle hållas i USA. Seattle var en av fyrtio amerikanska städer som ansökte om att få stå som värd för mötet. Seattle stod sig väl i konkurrensen inte minst som de lokala myndigheterna framhöll erfarenheterna av att hantera större sammankomster

såsom 1990:s Goodwill Games och APEC-konferensen 1993 (Asian Pacific Economic Cooperation).

Den 25 januari 1999 offentliggjorde United States Trade Representative (USTR) sitt beslut om att Seattle erhållit uppdraget att vara värd för WTO:s ministerkonferens 1999. Strax därefter inleddes planeringen inför värdskapet liksom av säkerhetsåtgärder. I Seattle valdes en planeringsmodell som involverade såväl den privata som den offentliga sektorn.

Vad gäller ansvarsfördelningen för säkerhet och ordning mellan federal nivå och delstatsnivå är huvudregeln att ansvaret för ordning och säkerhet åvilar den lokala polismyndigheten, och det är den lokale polischefen som skall godkänna säkerhets- och operationsplanerna. Uppgifterna för den federala nivån, i form av FBI (Federal Bureau of Investigation), består i dylika sammanhang av att bistå med stöd på olika områden; underrättelsesamordning, hotbildsanalys inklusive aspekter som antiterrorism och krishantering samt samordning med andra federala myndigheter.

Inför WTO:s ministerkonferens ansvarade den privata sektorn i form av Seattle Host Organisation (SHO) för planeringen av själva arrangemanget medan den offentliga sektorn, främst Seattle Police Department (SPD), ansvarade för säkerheten runt mötena. Kärnan i SHO utgjordes av Washington Council on International Trade, Boeing samt Microsoft. Tillsammans med representanter för Seattle, länet (county) och delstaten genomfördes planeringen av arrangemanget. Även om SHO inrättade ett antal underkommittéer uttryckte den specifikt att den inte ville ha någon underkommitté för säkerhetsfrågor. I stället deltog representanter för Seattle Police Department, FBI och Utrikesdepartementet regelbundet i SHO:s möten.

WTO-sekretariatet i Genève arbetade under planeringen nära de amerikanska federala myndigheterna liksom nära SHO. På egen begäran deltog de dock inte i förberedelserna av säkerhetsåtgärderna, eftersom de ansåg detta vara en uppgift för den lokala polismyndigheten.

Strukturen för planeringen av säkerhetsåtgärderna kan kortfattat beskrivas som bestående av tre nivåer baserad på en s.k. paraplykommitté med det övergripande ansvaret, en underlydande arbetsgrupp som i sin tur delegerade specifika planeringsuppgifter till ett antal underkommittéer.

WTO Public Safety Executive Committee (den exekutiva kommittén) inrättades den 12 februari 1999 och hade huvudansvaret för planeringen av säkerhetsförberedelserna. Kommittén bestod av

representanter på chefsnivå för följande berörda myndigheter på lokal, delstats- och federal nivå; Seattle Police Department, King County Sheriff's Office, Seattles Brandkårsmyndighet, Washington State Patrol, FBI, U.S. Secret Service.

Den 11 mars 1999 etablerades en arbetsgrupp under den exekutiva kommittén, *Public Safety Committee* (PSC), med uppgift att organisera samt övervaka säkerhetsplaneringen inför WTO:s ministerkonferens. Seattle Police Department utsågs till att leda arbetsgruppen bestående av representanter för tolv olika myndigheter, även här på såväl lokal, delstats- som federal nivå. Förutom polis- och brandkårsmyndigheter ingick t.ex. den federala kustbevakningen, U.S. Secret Service, det amerikanska Luftfartsverket (FAA) samt FBI.

Med hänvisning till omfattningen av planeringen inför WTO:s ministerkonferens beslutades om delegation av specifika planeringsuppgifter till ett antal underkommittéer. En omfattande del av säkerhetsplaneringen inför ministerkonferensen kom således att utföras av ett antal kommittéer som i stor utsträckning arbetade på egen hand.

För samband med PSC och för koordinering av underkommittéernas arbete inrättades en planeringsenhet vilken Seattle Police Department ledde och ansvarade för. Det var planeringsenheten som i slutänden konsoliderade de olika underkommittéernas bidrag i form av en operationsplan.

De planerade säkerhetsåtgärderna hade tre övergripande mål: 1. Genomförandet av ministerkonferensen utan incidenter samt med säkerhet för delegaterna. 2. Upprätthållandet av den av konstitutionen garanterade demonstrationsrätten och mötesfriheten. 3. Säkerställandet av att Seattle-invånarna kunde röra sig fritt i centrum liksom att påverkan på handeln och andra aktiviteter skulle vara minimal.

Som led i förberedelsearbetet höll representanter för Seattle och Seattle Police Department möten med protestorganisationer månaden innan WTO:s ministerkonferens, liksom med National Lawyers Guild och ACLU (The American Civil Liberty's Union) of Washington för att diskutera frågor relaterade till allmän säkerhet.

Organisationssidan och dess förberedelser

Fyra huvudsakliga aktörer kan urskiljas på organisationssidan. *Public Citizen's Global Trade Watch* grundades 1971 av Ralph Nader och verkar för rättvisa och demokrati i den globala ekonomin. Av deras programblad inför protestaktiviteterna i Seattle framgår att dess förberedelser inleddes ett år i förväg och omfattade bl.a. ett upprop med kritik mot och krav på WTO, som cirkulerade på Internet. Över 1 120 organisationer och samman slutningar från 87 länder skrev under uppropet. Under WTO-veckan anordnade Public Citizen's Trade Watch temadagar med olika seminarier, workshops och debatter. Aktiviteterna genomfördes i lokaler såsom kyrkor, teatrar, Seattle Town Hall etc. över hela Seattle. Den stora fackliga demonstrationen som genomfördes den 30 november, dagen när WTO:s ministerkonferens öppnade, hölls inom ramen för Public Citizen's Global Trade Watch-programmet.

Direct Action Network (DAN) bestod inledningsvis av miljö- och mänskliga rättighetsgrupper såsom Rainforest Action Network, Art & Revolution och the Ruckus Society. Enligt artikel-författaren Paul de Armond koordinerade grupperna inom ramen för DAN träning för aktivister i framförallt icke-våldsprotest-aktioner. DAN:s uttalade strategiska mål var "Shut down the WTO", och det var DAN som organiserade de olika civila olydnadsaktionerna den 30 november som ledde till blockaden runt ministerkonferensens möteslokal.

AFL-CIO, den amerikanska fackföreningsorganisationen, var till skillnad från de två övriga aktörerna beskrivna ovan nationalistisk i sin syn på handelsfrågor och dess syfte med deltagandet i demonstrationen mot WTO var riktat mer mot att påverka amerikansk nationell politik och mindre mot internationella frågor.

Det svarta blockets antal uppges av olika källor ha uppgått till mellan 100 och 200 personer. Enligt Paul de Armond utfördes dock mycket av den vandalism och förstörelse som ägde rum i Seattle av personer från Seattle med omnejd, utan politiska förtecken.

Det går inte att dra en knivskarp linje mellan vilka demonstranter som tillhörde vilken av ovan nämnda aktörsgrupper, förutom avseende svarta blocket. Det handlade snarare om att demonstranter deltog i såväl Public Citizen's Global Trade Watch's aktiviteter som i DAN:s aktiviteter. Även fackföreningsmedlemmarna deltog i de övrigas aktiviteter.

Utöver dessa aktörer som var direkt involverade i protestaktioner, seminarier, debatter etc. fanns det även många NGO:s som var ackrediterade till WTO:s ministerkonferens och bevakade denna. Forum Syd, som representerades av Maud Johansson, var en av dem. Hon har uppgett att det till NGO-konferensen löpande kom representanter från bl.a. WTO och EU för att berätta om vad som skedde på ministermötet liksom för att informera i olika sakfrågor. Dessa informationsträffar kombinerades med egna arrangemang som olika NGO:s stod för, och i vilka ministrar deltog ibland.

Från WTO:s sida anordnades enligt Utrikesdepartementets rapport den 29 november ett heldagssymposium, som var den då dittills största satsningen på kontakterna med NGO:s av WTO. Efter symposiet framfördes kritik från olika NGO:s på att formen för dialogen inte, som de ansåg det, möjliggjorde någon egentlig dialog.

Dialogen

Vi har inte lyckats få fram någon substantiell information avseende den förberedande dialogen. Av den mycket knapphändiga information som finns att tillgå i framförallt rapporten från WTO Accountability Review Committee framgår att myndigheterna förde dialog framförallt med DAN, men även med AFL-CIO men då främst för att komma överens om demonstrationsvägen. Av rapporten framgår det att ett omfattande antal möten ägde rum mellan ledarna för flera organisationer å ena sidan och representanter för Seattle Police Department, borgmästarens kansli samt City council å andra sidan, men vi saknar närmare information om vad som avhandlades vid dessa. Det står dock klart att DAN vid mötena var tydliga och öppna med sin ambition att de skulle "shut down the WTO" och hindra delegaterna från att ta sig in i möteslokalen.

Polisens planering och förberedelser

Tidsramarna för planeringen var knappa och arbetet i underkommittéerna skedde i många fall endast på deltid. Enligt de rapporter vi tagit del av inleddes det konkreta planeringsarbetet först i mitten av juli 1999, fyra månader innan WTO:s minister-

konferens skulle äga rum. Den 28 september samma år presenterades den första operationsplanen, inklusive planerad bemanning, för Public Safety Executive Committee. Tidsmarginalerna för utvärdering samt identifiering och korrigerande av eventuella brister var därmed begränsade. Den slutgiltiga planen godkändes andra veckan i november.

Av Seattle Police Departments rapport framgår att polisens planering av säkerhetsåtgärderna inleddes i februari 1999 med inrättandet av den ovan nämnda Public Safety Executive Committee. Den 11 mars 1999 tillsatte kommittén en arbetsgrupp, Public Safety Committee, under ledning av Seattles vice polischef. Arbetsgruppen möttes fram till september 1999 två gånger per månad och därefter hölls möten veckovis.

I samma rapport redogörs vidare för den planeringsenhet som inrättades vid SPD. På planeringsenheten arbetade fem polismän på heltid samt ytterligare tre polismän på deltid. Planeringsenheten hade i uppdrag att koordinera arbetet med den övergripande operations- och bemanningsplanen samt att inkorporera de olika underkommittéernas arbete i planen. Planeringsenheten hade dessutom i uppgift att utveckla ett effektivt ledningssystem för de myndigheter som deltog i insatsen i samband med WTO:s ministerkonferens. För det ändamålet inrättades MACC – Multi-Agency Command Center. SPD hade det övergripande taktiska befälet över insatsen som avsågs ledas från Seattle Police Operations Center (SPOC). Det var även planeringsenhetens uppgift att koordinera säkerhetsarbetet med de lokala myndigheterna samt andra offentliga och privata organ.

Av rapporten framgår att följande 11 underkommittéer inrättades för hantering av specifika frågor i samband med polisens insats under ministerkonferensen:

- Underrättelse
- Mötesplatser och lokaler
- Demonstrationshantering
- Ackreditering
- Transport och eskorthantering
- Brottsutredning
- Kommunikationer
- Information till allmänheten/media
- Brand och akutsjukvård
- Taktik
- Massförstörelsevapen och sprängämnen

Underkommittéerna fick även i uppdrag att identifiera utbildningsbehovet för de personer som omfattades av respektive underkommittés uppgift. Enligt SPD:s utvärderingsrapport ansvarade därutöver respektive berörd myndighet själv för sin logistik dvs. för fordon såväl som för annan utrustning.

Nedan behandlas endast arbetet i de underkommittéer som har bedömts som mest relevanta för vår studie.

Underrättelser. I Seattlepolisens utvärderingsrapport fastslås det att SPD:s planerade åtgärder inte var anpassade till det "worst case-scenario" som underrättelsetjänsten hade presenterat veckorna före WTO:s ministerkonferens.

Underkommittén för underrättelser utgjordes av en permanent antiterroriststyrka där lokala, delstatliga och federala polismyndigheter deltog. Kommittén möttes två gånger i månaden fram till oktober 1999, därefter hölls möten på veckobasis.

Erfarenheterna från WTO:s ministerkonferens i Genève uppges i rapporten ha varit den enda indikationen under de fem första månaderna av kommitténs arbete på att våldsamma protestaktioner skulle kunna komma att ske i samband med WTO:s ministerkonferens i Seattle. Samtidigt ansåg kommittén att våldsamma protesaktioner främst var att betrakta som ett europeiskt fenomen, som högst sannolikt inte skulle migrera till USA.

SPD:s inledande bedömningar om omfattningen av säkerhetsåtgärderna var baserade främst på deras erfarenheter av APEC 1993, men även på erfarenheterna av friidrottsgalan "Goodwill Games" 1990. FBI:s rapport från den 7 juli 1999 var den första som pekade på att det skulle kunna komma att äga rum omfattande protestaktiviteter i samband med WTO:s ministerkonferens, men enligt rapporten hade FBI inte någon tillförlitlig information som sade att våldsamheter och egendomförstörelse kunde förväntas i sammanhanget. Trots detta ledde rapporten till att SPD fördubblade sin planerade bemanning av demonstrationshanteringsavdelningarna (demonstration management plutons, det finns ingen direkt motsvarighet till dessa i Sverige, men avseende utbildning och vissa uppgifter kan de jämföras med de svenska piketstyrkorna) från 90 till 185 polismän samt ökade utbildningen och införskaffade extra "kravallkontrollutrustning".

Under sommaren ökade antalet rykten och rapporter, framför allt på Internet, om planerade aktioner mot ministerkonferensen. Underkommitténs underrättelser uttryckte dock vid den tiden

aldrig att SPD inte skulle vara förmögen att hantera potentiella våldsamma demonstrationer.

Under de tre veckor som föregick själva ministerkonferensens öppnande presenterades kommitténs slutliga rapport muntligt och skriftligt i olika sammanhang. Av den rapporten framgick det att det fanns en stor sannolikhet för att det fanns grupper av ”organiserade extremister som planerade att genom olika specifika aktioner stoppa WTO-konferensen”. Sannolikheten för lagstridiga aktioner under WTO-veckan ökade, bl.a. i samband med att en GAP-affär sattes i brand den 1 november. Det framkom emellertid aldrig några siffror över antalet förväntade våldsamma demonstrationer.

Som respons på det slutgiltiga rapporten, uppges i SPD:s rapport, följde SPD tre principer. 1. SPD skulle planera för en total mobilisering av deras interna resurser. 2. SPD skulle förlita sig på förstärkningar utifrån genom ”*call-out*”. 3. SPD skulle även lita på sina tidigare goda erfarenheter av demonstrationer samt på den dialog som fördes med de organisationer som planerade demonstrationerna.

Anledningen till att SPD valde att inte förlita sig på i förhand ditkommenderade polisstyrkor utifrån var att polisledningen inte ville eller kunde utlova dem ekonomisk ersättning. Kompromissen blev att de skulle finnas till hands på ”*call-out*”, dvs. de kunde kallas in med kort varsel vid behov.

Inrättandet av den så kallade ”*flying squad*” var ett konkret resultat av den slutliga underrättelserapporten. Styrkan bestående av 16 uniformerade polismän, och 14 civilklädda poliser, hade till uppgift att gripa och föra bort aktivister som begick brott och den skulle på så sätt underminera och störa den brottsliga verksamheten. På grund av händelseutvecklingen under mötesveckan kom dock aldrig styrkan att användas som planerat.

Som det påpekas i flertalet av de rapporter som vi har haft till vårt förfogande ändrade polisen eller de lokala myndigheterna aldrig sin grundläggande uppfattning om att demonstrationerna i samband med WTO:s ministerkonferens skulle komma att gå lugnt till väga och att inga omfattande störningar skulle uppstå. Uppfattningen grundades främst på att Seattle hade en historia av fredliga demonstrationer samt på tron att SPD kunde hantera potentiella störningar med existerande resurser. De extra åtgärder som vidtogs på olika områden påverkade i praktiken inte den grundläggande inställningen.

I Independent review hänvisas det till uppgifter om att sannolikheten för omfattande störningar, inklusive våldsamheter, i samband med ministerkonferensen bedömdes till 8,5 på en 10-gradig skala. Med facit i hand dras i rapporten slutsatsen att polisledningen antingen inte trodde på underrättelseunderkommitténs rapporter eller valde att ignorera dem. Såväl Seattles polischef som borgmästaren uttalade offentligt att även om det skulle komma ett stort antal aktivister till Seattle så trodde de att demonstrationerna skulle gå lugnt till. Resultatet av denna uppfattning blev att den största delen av planeringsarbetet fokuserades på att kunna hantera stora men lugna demonstrationer samt på ett eventuellt hot från massförstörelsevapen.

Demonstrationshantering. Enligt SPD:s utvärderingsrapport hade underkommittén för demonstrationshantering i uppgift att utarbeta en plan för kontroll av folkmassa liksom hantering av brottsliga aktiviteter i samband med demonstrationerna. Ingångsvärdena för kommitténs arbete var säkerställandet av demonstrationsrätten liksom mötesfriheten. För att demonstranterna skulle tillåtas komma nära målen för sina protester inrättades särskilda protestområden. Protestområdena kom dock aldrig att utnyttjas.

Underkommittén var även ansvarig för att föreslå hur bemanningen avseende demonstrationshanteringen skulle se ut (se nedan under polisiära resurser).

Under insatsen avsåg polisens eventuella våldsutövande ledsagas av "the use of force continuum", som enligt SPD är standard för så gott som samtliga amerikanska och europeiska polismyndigheter när det gäller kontroll av folkmassa. De två grundläggande principerna är att den styrka som polisen använder måste vara proportionerlig mot det hot polisen ställs inför samt att en polisman aldrig får överge rätten till självförsvar.

Skalan har sin utgångspunkt i att folkmassan eller demonstrationen i fråga inte utgör något hot och polisen förutses då endast att vara närvarande. Nästa steg är att polisen verbalt framställer krav eller varningar för det fall oroligheter uppstår. I det fall omfattande ordningsstörningar uppstår i folkmassan eller i demonstrationen och om de sedan utvecklas till ett reellt hot mot ordningen har polisen enligt "the use of force continuum" fyra steg att agera efter. Första steget förutsätter att personerna är samarbetsvilliga och polisen eskorterar då endast bort personerna i fråga alternativt använder även handklovar. Det andra steget innebär att polisen använder tårgas och, eller, "less lethal munitions" (som av den

svenska polisen benämns ”impact ammunition”, beteckning på svenska saknas) mot våldsamma personer, personer som gör motstånd och personer som våldsamt motsätter sig polisens order. Utnyttjandet av tårgas är främst avsett för att förmå en folkmassa att flytta sig. Genom att polisen skjuter in tårgas bakom de första leden av demonstranter vill polisen få de bakre leden att backa och därigenom skapas en möjlighet för polisen att pressa tåten bakåt, ifrån sig. De två kvarvarande stegen omfattar situationer av sammanstötningar mellan poliser och demonstranter där polisen inledningsvis använder sig av sina sköldar för att tvinga demonstranterna att backa. Eskalerar situationen kan polisen därefter använda sig av batong och kravallklubbor/stänger.

Polisen använde sig under insatsen i samband med WTO:s ministerkonferens i mycket stor utsträckning av tårgas och pepparspray (CS och OC, se nedan) men även av mindre skadliga vapen. I polisens rapport förklaras valet med att om polisen hade använt sig av batonger i större utsträckning så hade antalet skadade förmodligen blivit högre än vad det nu blev.

Kommunikationer. Under insatsen användes ett koordinerat radio-kommunikationssystem, i vilket såväl lokala som delstats- och federala myndigheter skulle delta.

Polisiära resurser och utrustning

Av en bilaga till SPD:s rapport framgår omfattningen av de polisiära resurserna från SPD som deltog i insatsen i samband med WTO:s ministerkonferens. Det totala antalet uppgick till 1164 poliser, inklusive befäl.

Avseende demonstrationshanteringen förutsåg inledningsvis underkommittén för demonstrationshantering att Seattle Police SWAT (Special Weapons And Tactics) skulle utgöra den främsta styrkan för den uppgiften, men när dess ansvar utökades till att även omfatta respons mot taktiska respektive massförstörelsevapen övergick den ursprungliga uppgiften till annan personal inom polisen.

Fyra plutoner (motsvarande avdelningar vid svenska förhållanden) inrättades bestående av mellan 45 och 50 polismän, totalt 185 personer, för att hantera ordningsstörande folkmassor. Två av avdelningarna var utrustade med hel kravallutrustning omfattande skydd mot överkroppen, armar, ben och händer, gasmasker och

långa batonger. De två övriga avdelningarna hade enklare uniformer samt hjälmar, långa batonger och gasmasker.

Utöver dessa tillsattes ytterligare en avdelning att användas i nödläge. Deras utrustning motsvarade den senare nämnda.

Som stöd till styrkorna fanns fyra så kallade Chemicals Agent Response Team (CART) vilka ansvarade för användandet av kemiska retmedel och mindre skadliga vapen för hantering av eventuella kravaller.

Seattlepolisen planerade aldrig för ett "worst-case-scenario". Som en direkt följd av det planerades det aldrig för tjänstgöring av demonstrationshanteringsavdelningarna eller CART efter klockan 22.00 på kvällarna.

SPD erhöll personellt och materiellt stöd från mellan 32 och 38 polismyndigheter (uppgifterna varierar i de olika rapporterna) i delstaten Washington. Enligt Independent review gavs på grund av de lokala myndigheternas starka tro på att inga oroligheter eller våldsamheter skulle komma att äga rum i Seattle inte planeringen för förstärkningar utifrån tillräckligt med uppmärksamhet. Om det hade gjorts hade enligt samma rapport polisens insats varit mer koordinerad och många av de problem som uppstod under insatsen hade kunnat undvikas. Under insatsen rådde det enligt rapporten oklarheter om var förstärkningarna skulle sättas in och om vad deras uppgifter var, inkompatibla radiofrekvenser försvårade kommunikationen, bristen på gemensam träning av de olika styrkorna innebar även att taktik och procedur skilde sig åt i flera fall.

Den totala summan av förstärkningar under de olika dagarna var följande: 30 november 674 poliser, 1 december 727 poliser, 2 december 741 poliser, varav 163 aldrig sattes in, 3 december 549 poliser varav 159 aldrig sattes in.

I SPD:s rapport uppges att Washington Nationalgarde som sattes in under kravallerna aldrig var en del av planeringen (siffror saknas över deras antal). Planeringsenheten som hade sett ett behov av ytterligare resurser efterhörde möjligheterna att utnyttja Washington Nationalgarde, men erhöll ett nekande svar. Nationalgardet kunde inte åta sig på förhand att finnas till hands på "call-up" eller att placera sina styrkor i Seattle eftersom det stred mot praxis, "statutory predicate", som kräver att samtliga lokala styrkor måste vara utnyttjade innan Nationalgardet kan sättas in.

Personlig utrustning och annan utrustning

Uppgifterna är begränsade om polisernas enskilda skyddsutrustning. Av SPD:s rapport framgår dock att alltför få polismän hade tillgång till kroppsskydd.

Under insatsen i samband med WTO:s ministerkonferens använde polisen, som nämns ovan, i mycket stor utsträckning kemiska retmedel såsom tårgas och pepparspray samt "less lethal munition"

I mer specifika termer använde sig polisen av följande utrustning, enligt SPD:s rapport:

CS – ortho-chlorobenzalmalononitrile eller tårgas i olika former. Enligt kriminalkommissarien Roger Alvefur, Rikspolisstyrelsen, är CS den form av tårgas som används även i Sverige, exempelvis vid inbrytningar. CS finns i pulverform och i pyroteknisk form. Pulverformen har lägre verkansgrad och är för inomhusbruk, medan den pyrotekniska formen är avsedd för utomhusbruk.

Seattlepolisen hade flera olika sammansättningar av kemikalien till sitt förfogande och flera olika sätt att avlossa tårgasen beroende på situationen. Tårgasen kunde kastas iväg som en handgranat, avlossas med gevär eller med granatkastare.

OC – oleoresin capsicum eller s.k. pepparspray. Polisen hade även OC-spray i olika former till sitt förfogande. Dels hade man små behållare med OC-spray vilka ryms i en uniformsficka, dels hade man något större behållare med OC-spray som avlossas med ett pistolliknande handtag och dels hade man behållare liknande brandsläckare innehållande OC-spray.

"Less lethal munition" – "impact ammunition". Under denna rubrik återfinns bl.a. benämningen gummikulor i olika varianter. Det synes råda viss begreppsförvirring på området då polisen kritiserades av enskilda personer liksom av organisationer som ACLU för användandet av gummikulor under insatsen. Enligt Independent review använde polisen emellertid aldrig gummikulor under insatsen och i rapporten sägs även att gummikulor inte används av någon amerikansk polismyndighet. Roger Alvefur har i sak bekräftat uppgifterna i Independent review och har framfört att det råder en missuppfattning om gummikulor. Han har betonat att gummikulor inte utgör något polisiärt hjälpmedel, utan det är något som tagits fram inom militären. Det är dock endast få stater

som använder det. Gummikulor är i princip vanlig ammunition men där projektilen till viss del utgörs av gummi.

Vad polisen i Seattle använde sig av var i stället olika former av vad Roger Alvefur har benämnt ”impact ammunition” vars funktion han har beskrivit som motsvarande s.k. distansbatonger. Det innebär mer specifikt att polisen på håll, utom armlängdsavstånd, vid behov skall kunna utdela vad som motsvarar ett betongslag. En variant av ”impact ammunition”, som användes av Seattle-polisen, utgörs av en gummikula, eller gummiboll, innehållande flera mindre kulor av gummi. När gummikulan/gummibollen skjuts iväg delas den i två delar och de mindre kulorna fördelas i en cirkel. Två typer av gummikulan innehåller även OC-puder i olika mängd som frigörs när kulan avlossas.

Specifikt för kontroll av ordningsstörande folkmassor hade SPD, enligt sin rapport, till sitt förfogande 37 mm projektiler laddade med fem träbitar. De används, enligt Roger Alvefur, genom att skottet avfyras mot marken varifrån träbitarna studsar mot folksamlingen. Syftet är att skingra folksamlingar eller driva dem i önskad riktning. I en annan variant används bitar av hårdplast i stället för av trä. Projektilen med hårdplast finns även som 40 mm och då endast med en bit hårdplast i stället för fem.

Slutligen hade Seattlepolisen även s.k. ”bean bags” till sitt förfogande.

Utbildning

I Independent review uppges att efter beslut av Washington State Criminal Justice Commission, som bl.a. har till uppgift att fastställa de grundläggande utbildningskraven för polisen i delstaten, ökades år 2000 antalet timmar för träning från 440 till 720. Utbildning i kontroll av folkmassa och kravallkontroll var dock inte, och är ännu inte, en obligatorisk del av grundutbildningen.

I samma rapport uppges att det inför WTO:s ministerkonferens utbildades över 900 poliser från SPD i hantering av folkmassa och kravallkontroll. Med mycket få undantag deltog inga poliser från andra polismyndigheter i utbildningen. Utbildningen bestod av nio timmars grundläggande hantering av folkmassa. Utöver det tillkom 15 minuters träning var fjärde arbetsdag i marscherande, användande av gasmask samt i formationer för kontroll av folkmassa.

Polismännen som skulle tjänstgöra i demonstrationshanteringsavdelningarna erhöll dessutom tre extra utbildningstillfällen om två till tre timmar i syfte att få plutonen att fungera som en enhet.

Därutöver tillkom utbildningstillfällen för CART-styrkorna inklusive praktisk träning på utrustningen, för SWAT-styrkorna avseende hantering av ett eventuellt hot om massförstörelsevapen samt för transport- och eskortpolisen.

Enligt SPD:s rapport genomfördes vid tre tillfällen utbildning av befälen (supervisors och commanders) i demonstrationshantering. Enligt rapporten avstod de flesta högre befälen från att delta i denna utbildning.

Av samma rapport framgår att utbildningens kvalitet var mycket god men att själva utbildningsprogrammet hade pågått under en alltför kort tid och varit alltför osammanhängande.

Säkerhetsåtgärder

Av SPD:s rapport framgår rörande säkerhetsåtgärder att s.k. säkerhetszoner inte var något som det ursprungligen hade planerats för men att en säkerhetszon kom att inrättas efter oroligheterna den 30 november.

De 8 000 delegater, journalister och supportpersonal som deltog i WTO:s ministerkonferens bodde på 38 hotell runt om i Seattle. I polisens rapport uppges att SPD hade säkerhetsansvaret för fem av de största hotellen som exempelvis Westin Hotel där president Bill Clinton bodde. Utöver hotellen tillkom flera lokaler där verksamhet kopplad till ministerkonferensen skulle pågå och där säkerhetsåtgärder var nödvändiga, men endast vid Convention Center som utgjorde den huvudsakliga möteslokalen var polisen närvarande 24 timmar om dygnet.

I anslutning till de olika lokalerna inrättade polisen protestområden, som nämns ovan. I samarbete med Secret Service utarbetades även en plan för att begränsa tillträdet till vissa områden, med det yttersta syftet att skydda presidenten under hans besök vid ministerkonferensen den 1 och 2 december.

4.2.4 Genomförandet

Paul de Armond har beskrivit geografin i Seattles centrum som verkande till fördel för demonstranternas aktioner. Området kring Washington Trade and Convention Center, lokalen för WTO:s ministerkonferens, har formen av en trekant. Lokalen ligger i ut-

kanten av centrum, är byggd över en motorväg och är endast tillgänglig från två håll.

Under sin aktion blockerade Direct Action Network (DAN) området längs de norra och västra gatorna kring möteslokalen. Blockaden omfattade flera kvarter och koncentrerades till ett dussin vägkorsningar.

Stadsdelen Capitol Hill, som främst utgör ett bostadsområde, samt Pike Place Market var de två ställen där de flesta sammandrabbningarna mellan polis och demonstranter ägde rum. De två platserna utgör två poler längs den sträcka som demonstranterna rörde sig, med möteslokalen mitt emellan.

Uppgifterna om antalet demonstranter i Seattle varierar. Som mest bedöms aktivisterna ha uppgått till mellan 40 000 och 60 000 personer. Antalet varierade emellertid över dagarna och många av de 20 000 personer som deltog i den fackliga demonstrationen den 30 november lämnade därefter Seattle. Den absolut övervägande majoriteten av demonstranterna utgjordes av amerikaner.

Enligt SPD:s rapport var de 1 164 poliser från SPD som deltog i insatsen fördelade enligt följande: Omkring Convention Center, som utgjorde ministerkonferensens möteslokal, var 160 poliser posterade samt 53 respektive 67 extra vid konferensens öppnande och avslutning. Mellan 30 och 50 poliser var posterade vid vart och ett av de fem viktigaste hotellen där delegaterna bodde. Den största enskilda gruppen av poliser utgjordes av de 238 stycken som hade till uppgift att patrullera Seattles olika polisdistrikt.

Händelseförloppet

WTO:s ministerkonferens inleddes på tisdagen den 30 november. I SPD:s rapport uppges att det dock redan från och med fredagen den 26 november genomfördes demonstrationer, såväl med som utan tillstånd, mot WTO och att det i samband med dessa förekom vissa oroligheter. På måndagen ökade såväl antalet aktivister som intensiteten i protesterna. Även om polisen grep ett antal aktivister på måndagen uppfattade polisen det som om aktivisterna dittills hade undvikit konfrontation med polisen. I Independent review betonas att polisens beslut att inte gripa de aktivister som utförde olagliga handlingar under de första dagarna bidrog till den efterföljande händelseutvecklingen.

Direct Action Network och dess målsättning "Shut down the WTO"

Tidigt på morgonen den 30 november 1999, dagen för öppnandet av ministerkonferensen, hade demonstranter koordinerade av DAN omringat Convention Center. Demonstranterna var fördelade på fem grupper. Under natten och tidig morgon hade de samlats på olika platser i Seattle och därefter från olika riktningar rört sig fram mot Convention Center. Klockan 08.00 hade de lyckats blockera alla tillfarterna till möteslokalen. Enligt polisens rapport omöjliggjorde demonstranternas höga antal all koordinerad polisinsats. Inför risken att demonstranterna skulle försöka ta sig in, och även eventuellt försöka ockupera möteslokalerna, beordrades att Convention center och det närliggande Sheraton Hotel, där många delegater bodde, omedelbart skulle stängas.

Paul de Armond har beskrivet hur DAN:s taktik hade gått ut på att aktivisterna i tre vågor skulle omringa mötesplatsen. Den första vågen bestod av affinity/vänggrupper inriktade på icke våldsamma civila olydnadsaktioner och de hade dagarna innan framfört till polisen att de förväntade sig att bli arresterade. Deras uppgift var att ta sig till området nära möteslokalen, inta de viktiga vägkorsningarna och stanna där tills förstärkning anlände. Förstärkningen utgjordes av den andra vågen. Aktivisterna i den gruppen hade även de valt att genomföra icke våldsamma civila olydnadsaktioner, men de var inte beredda att låta sig arresteras. Deras uppgift var att skydda den första gruppen från eventuellt polisivåld samt att blockera gatorna genom sitt höga antal och passiva motstånd. Dessa två vågor utgjorde fyra av de fem grupperna av demonstranter. Den femte gruppen tillika den tredje vågen utgjordes av People's assembly marsch. Den bestod främst av miljö- och mänskliga rättighetsgrupper som söderifrån klockan 13.00 tog sig fram till området och genom sin närvaro än mer försvårade polisens uppgift att skingra aktivisterna.

Paul de Armond har konstaterat att DAN redan klockan 09.00 hade uppnått sitt mål "Shut down the WTO", det var nämligen omöjligt att ta sig fram till eller bort från möteslokalen. Enligt den överenskommelse som tidigare hade nåtts under dialogfasen mellan polisen och representanter för DAN skulle polisen därefter utföra en massarrest av aktivisterna. Enligt Paul de Armond var det på grund av demonstranternas omfattande blockad emellertid omöjligt för polisen att förflytta sig. DAN:s strategi övergick i stället till att hålla blockaden så länge som möjligt. Polisen förblev till stor del stillastående och aktivisterna å sin sida underhöll sig med sång och

musik. Enligt de rapporter och tidningsartiklar som vi har tagit del av synes det ha rått en lugn stämning bland aktivisterna.

Enligt SPD:s rapport utfördes samtidigt med blockaden av gatorna ett antal våldsamma handlingar på olika platser i centrum. Skyltfönster krossades, delegater boende på Sheraton Hotel utsattes för angrepp av våldsamma demonstranter, föremål kastades mot polisen, 13 poliser sprejades med någon form av kemisk gas, bilar förstördes etc. Det framhålls i rapporten att de ovan nämnda aktiviteterna ägde rum inom ramen för den stora gruppen av demonstranter, varav de flesta dock inte deltog i dem.

I SPD:s rapport uppges det vidare att det med anledning av dessa aktiviteter och vad polisen bedömde som en potentiell livshotande situation, samt för att rensa för en säker väg till Convention Center gavs order om att tårgas skulle sättas in för att skingra demonstranterna. Samtidigt utgick ett anrop om behov av förstärkning till andra polismyndigheter. Vid den tidpunkten stod det klart för polisen att de inte kunde garantera säkerheten för delegaterna när de förflyttade sig mellan hotell och mötesplatser. En order utgick därför om att delegaterna skulle stanna kvar på sina hotell till dess att ordningen var återställd.

Efter det att polisen under en period av 45 minuter hade givit demonstranterna upprepade order om att skingra sig utan resultat satte polisen, enligt sin egen rapport, in tårgas mot demonstranterna klockan 10.03. I rapporten från ACLU hänvisas till flertalet vittnesmål om att polisen satte in såväl tårgas som pepparspray utan förvarning. ACLU har i rapporten också kritiserat polisen för bristande målsättning med beslutet att använda tårgas. Användandet av tårgas resulterade inte i att aktivisterna lämnade området, de tvingades endast bakåt ett antal meter. Demonstranterna som hade bildat mänskliga kedjor förblev sittande och fortsatte blockera gatukorsningarna. Polisen använde tår- och s.k. pepparspray mot dem men lyckades varken gripa eller förflytta dem på grund av att de övriga demonstranternas blockad av området.

Polisens insats resulterade även i en förändring av stämningen bland demonstranterna. Dessa var enligt Paul de Armond rädda men arga och bestämda när det gällde att bibehålla kontrollen över området. Polisens taktik gick i praktiken ut på att med hjälp av framförallt tårgas skingra aktivisterna och därmed få stopp på protestaktionerna. Polisens motiv för användandet av tårgas har av dem själva uppgetts vara att det bedömdes som ett hjälpmedel med lägre skaderisk än andra hjälpmedel som stod till deras förfogande. Enligt Paul de Armond, liksom enligt ACLU, synes polisen

emellertid ha missbedömt effekten av utnyttjandet av tårgas avseende aktivisternas reaktion. En därtills, enligt uppgifter relativt lugn folksamling, blev uppretad av polisens agerande och allvarliga oroligheter utbröt.

Av SPD:s rapport framgår att polismännen förblev isolerade inne i protestområdet omkring Convention Center utan någon väg ut. Protesterna var fortfarande koncentrerade till Convention Center, men redan under den första timmen som aktiviteten pågick utökades området för oroligheterna till att omfatta även Pike and Pine Streets. Vissa grupper av demonstranterna tvingades tillfälligt bort av polisens tårgasattacker men de tog sig dock tillbaka för att skydda de demonstranter som hade kedjat ihop sig och blockerade vägkorsningarna. Vidare framhålls det i polisens rapport att polisen blev överraskad av den höga graden av koordinerade aktioner som utfördes av demonstranterna och det utbredda användandet av mobiltelefoner, walkie-talkies och bärbara datorer för samordning. Demonstranternas "hit-and-run"-taktik var även den en överraskning och ett problem för polisen, liksom att de våldsamma demonstranterna utnyttjade den stora fredliga massan för att skydda och gömma sig.

Polisens demonstrationshanteringsplutoner hade fått i uppdrag att rensa två gator från aktivister, Union and University Streets. Klockan 11.20 stod det, enligt SPD:s rapport, klart att det inte fanns tillräckligt med poliser på plats för att hålla båda gatorna öppna, och beslut fattades om att släppa University Street.

Den fackliga demonstrationen den 30 november

Parallellt med polisens insatser mot den civila olydnadsaktionen organiserad av DAN, samlades runt 20 000 demonstranter på Memorial Stadium, Seattle Center för den fackliga demonstrationen. Demonstrationen som anordnades av AFL-CIO stod med på det program som hade delats ut av People's Citizen Global Trade Watch. Många miljö- och mänskliga rättigheters- (särskilt kyrkligt förankrade) organisationer hade valt att delta i den fackliga marschen i stället för i DAN:s aktion. Flera grupper inledde sina demonstrationer på egen hand men anslöt sig sedan till den fackliga demonstrationen.

Den fackliga demonstrationen som startade klockan 12.15 hade tillstånd men hade i ett sent skede hänvisats till en alternativ väg på grund av att flera gator var blockerade av demonstranter tillhörande

DAN. Diskussioner hade förts inom polisen huruvida demonstrationen borde ställas in med anledning av oroligheterna i centrum och det faktum att 119 polismän enligt planen skulle övervaka demonstrationen vilka snarare behövdes i centrum. Något sådant beslut fattades emellertid inte utan i stället förlitade sig polisledningen på att den stora fackliga demonstrationen skulle ha en lugnande effekt på demonstranterna tillhörande DAN.

Problemet var dock att trots att den stora massan i den fackliga demonstrationen följde den alternativa väg som polisen hänvisade till, bröt sig ett antal tusen ur demonstrationståget, tågade mot centrum och anslöt sig till oroligheterna i Pike Street-området. Polisen hade planerat för att den fackliga demonstrationen skulle gå i en U-sväng från stadion, ned mot centrum och därefter tillbaka mot stadion. I svängen tillbaka förutsåg polisledningen att demonstrationen skulle svepa demonstranterna som befann sig i centrum med i tåget och på så sätt hoppades man få dem bort från gatorna. I stället skedde det omvända.

Polisens beslut att tillåta den fackliga demonstrationen i hopp om att den skulle hålla tillbaka och neutralisera DAN-demonstranterna och de våldsamma demonstranterna resulterade i stället i en förvärrad situation. Dessförinnan hade WTO klockan 13.00 fattat beslut om att ställa in ministerkonferensens öppningsceremoni.

Paul de Armond har uppgett att under tiden som polisen hade omgrupperat och förberett sig för att tvinga DAN-demonstranterna att följa med demonstrationståget utnyttjade anhängarna till det svarta blocket det vakuum som uppstod i polisfrånvaron. Utrustade med hammare, kofot, sprayfärg, färgbomber etc. tog de sig in till centrum och vandaliserade utvalda affärer såsom Nike, Starbucks och the GAP. Förutom personer tillhörande det svarta blocket utförde en grupp av tonåringar från Seattle omfattande skadegörelse mot byggnader och bilar. Denna grupp på omkring hundra tonåringar plundrade även de affärer som fått sina skyltfönster krossade. Enligt Paul de Armond försökte inte polisen ingripa mot dessa personer, utan det var snarare demonstranterna tillhörande DAN som stoppade eller försökte ingripa mot de våldsamma demonstranterna och tonåringarna.

Enligt SPD:s rapport var de tillgängliga polisiära resurserna inte tillräckliga för att kunna hantera situationen. Mot den bakgrunden och på rekommendation av olika polisbefäl förklarade borgmästaren klockan 15.32 undantagstillstånd. Undantagstillståndet omfattade utgångsförbud i centrala Seattle med straffrättsliga sanktioner samt rätt för polisen att gripa de som bröt mot ute-

gångsförbudet. Förbudet gällde under tiden tisdag kväll klockan 19.00 – torsdag morgon klockan 07.30.

I SPD:s rapport uppges att det i samband med beslutet om undantagstillstånd inrättades en säkerhetszon i centrum omfattande 25 kvarter runt Convention Center och de hotell där delegaterna bodde. I zonen var det förbjudet att demonstrera. Till säkerhetszonen hade WTO-delegaterna och tillhörande personal, affärsinnehavare och anställda, boende samt räddningspersonal tillträde.

Paul de Armond och ACLU har uppgett att det rådde förvirring om beslutet i den meningen att det var oklart vad som gällde i säkerhetszonen och polisbefäl gjorde motsägelsefulla uttalanden i frågan. På onsdagen uttalade sig guvernören i TV och sa att ordningen var återställd och välkomnade Seattleborna att komma och shoppa. Det sågs av många som ett tecken på att centrum åter var öppet och att utgångsförbudet hade hävts. Så var i praktiken inte fallet utan personer, även boende i Capitol Hill, greps av polisen under onsdagskvällen. ACLU tog frågan om säkerhetszonen till domstol men fick avslag på sin begäran om att den skulle upphävas. Enligt ACLU inkräktade myndigheternas beslut om inrättandet av säkerhetszonen och demonstrationsförbudet på yttrande- och mötesfriheten, och det skedde menade ACLU utan att någon extra säkerhet eller något lugn uppnåddes.

Enligt Independent review godkände guvernören, strax efter borgmästarens beslut om inrättandet av undantagstillstånd, insättandet av Nationalgardet. Inrättandet av undantagstillstånd innebar även ytterligare förstärkning från andra polismyndigheter.

Samtliga rapporter som vi har tagit del av uppger att kravaller och förstörelse ändock fortsatte under tisdagskvällen och natten. DAN:s blockad av triangeln runt Convention Center var fortfarande intakt under eftermiddagen vilket tvingade polisen till insatser söder och väster om Convention Center. Polisen försökte pressa demonstranterna framför sig norrut via tredje till sjunde avenyn in på den väg som den fackliga demonstrationen hade tagit. På Pike and Pine Streets pågick under flera timmar sammandrabbningar mellan polis och demonstranter innan demonstranterna drog sig västerut till Capitol Hill, och inte norrut som polisen ville. Enligt SDP:s rapport befann sig grupper av demonstranter utspridda över olika delar av Seattle, och under natten utsattes enskilda polisgrupper för aggressiva demonstranter. Vid tre tillfällen när polisen försökte lämna en plats för att förflytta sig närmare centrum förföljdes de av demonstranter som kastade sten

och flaskor efter dem. I östra delen av centrum försökte polisen under flera timmar ända fram till klockan 03.30 att skingra en grupp demonstranter som vägrade att flytta på sig trots upprepade varningar och polisens utnyttjande av tårgas.

Polisens ledningsstruktur

I såväl Independent review som i SPD:s rapport konstateras att polisen under hela insatsen, inte bara under tisdagen den 30 november, led av brister i ledningsstrukturen och av brister i kommunikationen.

Enligt SPD:s rapport bröts ledningssystemet i flera aspekter ned redan på ett mycket tidigt stadium. Särskilt allvarligt betecknas det som att SPD:s kommenderingschef i Seattle Police Operations Center (SPOC) inte med säkerhet i nära realtid kunde säga vem som befann sig var eller vad som hände på fältet. Detta försvårade en effektiv kontroll över insatsen från SPOC. Enligt rapporten innebar det även ett stort problem på fältet att insatschefen i fält inte heller hade tillräckligt med stödpersonal för att kontrollera och leda insatserna på frontlinjen. Dennes ansvarsområde var för stort för att han skulle kunna hantera och koordinera insatserna. Som ett resultat därav tvingades respektive gruppbefäl att i många fall själva fatta beslut.

Enligt Independent review var det många poliser ute på fältet som kände sig isolerade, särskilt när kommunikationerna bröt samman. När batterierna i radioapparaterna tog slut under första dagen för polismännen i demonstrationshanteringsavdelningarna så togs apparaterna ifrån dem. Batteriförrådet tog snabbt slut, och många enskilda poliser valde att stänga av sina radioapparater för att spara batterier. I stället förlitade de sig på att deras befäl skulle förse dem med information. Men hänvisning till den mycket höga ljudnivån i samband med aktivisternas protester innebar det att många poliser i stället fann sig vara helt utan information, och svårigheterna att koordinera insatserna på fältet ökade.

I samma rapport påtalas det avseende förstärkningarna från andra polismyndigheter att dessa hade svårigheter att erhålla direktiv och tydliga besked på fältet om vilka uppgifter de skulle utföra då det saknades utsedda sambandsofficerare från SPD. På grund av inkompatibla radiofrekvenser kunde flera av dem inte heller kommunicera via radio med SPOC, med insatschefen eller med andra polismyndigheter på plats.

Onsdagen den 1 december

President Bill Clinton befann sig under onsdagen i Seattle. Förstärkningar från andra polismyndigheter var på plats och avgränsningarna runt säkerhetszonen var kraftigt bevakade. Under onsdagen inleddes även polisens massarrest av aktivister.

Enligt Paul de Armond utgjorde shopping- och affärsdistriktet Westlake Center målet för DAN:s blockad under onsdagen. Hela området blockerades när demonstranterna satte sig ned i väntan på att polisen skulle gripa dem. Innan polisen kom till platsen greps demonstranter även på andra platser i stan. Polisens strategi var att gripa ledarna inom DAN, vilket visade sig vara svårt då dessa befann sig på skilda platser. De som ändock greps fördes per buss till ett tillfälligt upprättat häkte på Sand Point Naval Air station.

Vid 10-tiden vid Westlake Center stod det klart att polisen inte kunde hantera situationen och inte heller kunde utföra massgripanden. Enligt Paul de Armond avslutade polisen operationen dels därför att de inte hade tillräckligt med transporter för att transportera de gripna, dels på grund av att presidenten var i Seattle och poliser behövdes främst för att säkra hans färdväg liksom de lokaler han skulle vistas i.

Sammandrabbningarna fortsatte under dagen och kvällen. Polisen använde återigen tårgas i stor omfattning. På matmarknaden vid Pike Place var handlarna tvungna att hålla stängt dagen efter då deras frukt och grönsaker hade förstörts av tårgasen.

Enligt SPD:s rapport utgjordes under 1 december den allvarligaste händelsen av när på kvällen en ordningsstörande grupp samlades i Capitol Hill-området nära SPD:s polisstation i östra polisdistriktet. Enligt polisens rapport var det en grupp på mellan 600 och 1 000 personer som kastade stenar och flaskor mot poliskedjan på plats. Poliserna begärde förstärkning. Efter det att flera av polisens order inte hörsammats använde polisen bl.a. tårgas och "impact ammunition" för att skingra demonstranterna. Först klockan 03.00 var ordningen återställd.

Såväl Paul de Armond som ACLU har uppgett att det var under onsdagskvällen som de flesta av veckans polisövergrepp ägde rum. En polisman skall ha sparkat en liggande demonstrant i ljumsken för att därefter med sin pistol skjuta mot mannens överkropp med bara några centimeters marginal från att träffa. Polismannen blev avstängd från sin tjänst i två dagar. I ACLU:s rapport hänvisas till vittnesmål om omfattande övergrepp från polisens sida mot demonstranter såväl som mot "vanliga" Seattlebor som skall ha

skett inte enbart under onsdagen utan under samtliga dagar. Vittnesmålen handlar om enskilda poliser som stoppat bilar och sprayat förarna med s.k. pepparspray, eller helt vanliga personer som stoppats på gatan och sprayats eller utsatts för våld. Enligt ACLU har SPD inte medgivit att några övergrepp skall ha begåtts från polisens sida.

Torsdag den 2 december

Under torsdagen avtog de protestrelaterade aktiviteterna. Enligt polisens rapport var avspärningarna fullt övervakade hela dagen, och inga obehöriga personer släpptes in i säkerhetszonen. Efter det att president Bill Clinton hade lämnat Seattle vid 10-tiden flyttades den norra gränsen något söderut och säkerhetszonen minskades således.

Enligt SPD:s rapport genomfördes under dagen en demonstration som inte hade erhållit tillstånd. Insatschefen på fältet förhandlade emellertid med demonstrationsledaren om vägen och överenskommelse nåddes om att tåget skulle få marschera till King County-fängelset, cirkulera där under en timme och därefter upplösas. Enligt polisrapporten omringade i stället de 1 000 personerna i demonstrationståget fängelset och stannade kvar. Inga gripanden gjordes dock. Vid 19.30-tiden lämnade hälften av gruppen platsen och med poliseskort transporterades de till centrum. Resten av gruppen förblev vid fängelset. Inga fler incidenter inträffade under kvällen.

Fredagen den 3 december

Enligt SPD:s rapport genomfördes på fredagen ytterligare en facklig demonstration. Själva demonstrationen gick enligt polisens rapport lugnt tillväga men en grupp om 500 personer bröt sig ur tåget på återvägen och begav sig till Westin Hotel där flera delegater bodde. Där kedjade ett antal aktivister fast sig vid ingången.

WTO:s ministerkonferens avslutades kl. 22.30 på fredagskvällen.

Gripandetaktik och antal gripna

Under kravallerna i samband med WTO:s ministerkonferens greps totalt 603 personer, från 17 delstater och tre länder. Majoriteten av de gripna, 293 stycken, var Seattlebor.

Av de 603 gripna greps 29 personer för kriminella handlingar. 26 av dem dömdes sedermera för brott. Samtliga övriga greps för mindre förseelser, och av dessa dömdes endast 51 personer.

Enligt SPD:s rapport omfattade planen för att hantera massgripanden bemanning från två polismyndigheter och från King County fängelset. Det var svårt att finna en lokal som kunde rymma ett stort antal gripna där även identifieringsprocessen skulle kunna utföras. Valet föll på Sandpoint Navy Air Station. Enligt polisens rapport var lokalerna underbemannade och de valda procedurerna ineffektiva.

Ute på fältet hade "Seattle Police Field Prisoner Processing Team" i uppgift att anhålla de personer som fördes till dem av poliser från fältet samt att transportera dessa till Sandpoint för den fortsatta processen. Gruppens bemanning utgjordes inledningsvis av en polisinspektör och åtta polismän, men kom sedan att utökas med tre polisinspektörer och 29 polismän. Till sitt förfogande hade gruppen fyra bussar för transport av de gripna, ett civilt fordon, en mobiltelefon och fyra polaroidkameror.

Enligt SPD:s rapport var arbetssituationen för gruppen mycket påfrestande, särskilt under onsdagen när de flesta gripandena utfördes, inte minst då samtliga gripna skulle fotograferas innan de transporterades vidare till Sandpoint.

Vid lokalerna på Sandpoint tjänstgjorde en polisinspektör, sju kriminalpoliser, tre ID-tekniker samt tre personer med administrativa uppgifter. Därutöver fanns sjukvårdspersonal på plats. Under tisdagen och onsdagen mer än fördubblades bemanningen för att klara av processen med över 500 gripna på onsdagen.

Hanteringens försenades av att de gripna vägrade att lämna bussarna väl framme vid Sandpoint, att de gripna fattade armkrok och vägrade släppa varandra, att de gripna vägrade att gå med på identifiering samt att antalet poliser var alltför få för att kunna hantera de gripna. Inte heller fanns det tillräckligt med telefoner, mat eller vatten vare sig för de gripna eller för de tjänstgörande poliserna.

Samtidigt som det uppstod problem på grund av underbemanning av de grupper som var ansvariga för hanteringen av de gripna, hade polisen kunnat gripa ytterligare personer. En viktig anledning

till det, som det bedöms framför allt i Independent review, var att den så kallade ”flying squad”, med uppgift att gripa personer som störde den allmänna ordningen eller utförde olagliga handlingar inte användes som planerat. Styrkan utgjorde ett mycket viktigt element i planen för hanteringen av demonstrationerna men i samband med DAN:s civila olydnadsaktion på tisdagen ändrades gruppens uppgift. De uniformerade poliserna som ingick i ”flying squad” fick i stället i uppgift att förstärka demonstrationshante-ringsavdelningarna och återgick aldrig till sina ursprungliga upp-gifter, inte ens under perioder av minskade protestaktiviteter och mindre förstörelse.

4.3 IMF och Världsbankens årsmöte i Prag den 26–28 september 2000

Sammanfattning

Polisinsatsen i samband med IMF/Världsbankens möte i Prag betraktades enligt vad den tjeckiska polisen uppgett redan från början som en riksangelägenhet. De tjeckiska myndigheternas planering inleddes redan år 1997 genom att tjeckisk polis deltog i utländska poliskårens förberedelser och studerade insatserna vid motsvarande möten.

I samband med IMF/Världsbanksmötet i Prag var ordnings-poliser från regionerna kommenderade till Prag och de ersattes i viss utsträckning av militär personal, vilka utförde polisernas normala arbetsuppgifter. För att poliserna skulle ha en god lokal-kännedom fick de inför IMF/Världsbankens möte tjänstgöra i Prag i samband med demonstrationer som bedömdes gå lugnt till väga, som t.ex. 1 maj-demonstrationen.

Till skillnad från WTO-mötet i Seattle fanns det inget över-raskningsmoment i Prag. Polisen har uppgett att de var förberedda på att allvarliga ordningsstörningar skulle kunna komma att äga rum. Antalet poliser kommenderade till ordningsinsatserna upp-gick till 11 000 med ytterligare 1 900 poliser satta i beredskap, samt ett tusental polismän från säkerhetstjänsten. Antalet demonstranter blev samtidigt lägre än vad polisen hade förväntat sig.

INPEG – Initiativ Against Economic Globalization, stod som huvudorganisatör av protestaktiviteterna. Såväl Inrikesministeriet som polisen har uppgett att trots upprepade försök från deras sida avvisade INPEG alla förslag om en dialog. Myndigheterna förde i

stället en dialog med representanterna för medborgarrättsprojektet "Civic Legal Project" (OPH) som under demonstrationerna övervakade och dokumenterade polisens och demonstranternas aktiviteter.

Antalet demonstranter uppgick uppskattningsvis till 10 000–15 000 personer. Största enskilda organisationen var den italienska grenen av Ya Basta/Vita overallerna. I Prag fokuserades protestaktiviteterna till demonstrationen den 26 september. Strategin, som var densamma som i Seattle, gick ut på att omringa kongresscentret där mötet skulle äga rum.

Enligt uppgifter från demonstranter på plats uppträdde polisen professionellt under insatsen vid kongresscentrum. Enligt biträdande inrikesministern var huvudprincipen inför insatsen att polisen inte skulle låta sig provoceras, utan stå stilla och inte själv attackera. En viktig erfarenhet av insatsen var, enligt den tjeckiska polisen, att polisen inte hade kunnat skydda kongresscentrum utan vattenkanoner, åtminstone inte utan betydande personalförstärkningar.

Mot bakgrund av sina erfarenheter från insatsen i samband med mötet hyser de tjeckiska myndigheterna uppfattningen att det internationella polissamarbetet borde utökas och förstärkas för att de demonstranter som kan misstänkas för att komma att begå brott i framtiden skall kunna förhindras från att fritt resa till länder där internationella möten äger rum.

4.3.1 Tillgängligt material för undersökningen

Intervjuer har genomförts med följande personer:

- Den tjeckiske biträdande inrikesministern Peter Ibl
- Prags polischef (nationella polisen) generalmajor Radislav Charvát
- Prags biträdande polischef (nationella polisen) överste Ladislav Husák
- Direktören för säkerhetstjänsten vid nationella polisen överste JUDr. Lubomír Kvícala
- Avdelningscheferna på säkerhetstjänsten vid nationella polisen JUDr. Petr Sokolský och Michal Mazel
- Biträdande polischef (nationella polisen) i stadsdel Prag 5 major Václav Dbalý

- Zbynek Prokop, internationella avdelningen på borgmästarens kansli
- Jiri Kopal från OPH
- Förutvarande biståndsministern Maj-Inger Klingvall
- Departementssekreteraren Pelle Enarsson, Utrikesdepartementet, enheten för internationellt utvecklingssamarbete
- Marija Brdarski, SIDA, tidigare Utrikesdepartementet, enheten för internationellt utvecklingssamarbete
- Lena Westerlund tidigare politiskt sakkunnig hos finansministern
- Andreas Foller, Respect Europe, en av initiativtagarna till svenska Attac och deltagare i demonstrationerna i Prag
- Peter Hultman, Fältbiologerna, deltagare i demonstrationerna i Prag

Kommittén har haft tillgång till följande skriftliga material:

- Den tjeckiske polispresidentens utvärderingsrapport efter polisens insats under IMF/Världsbankens möte
- OPH:s rapport om händelserna i samband med demonstrationerna i Prag – Report on violence
- Amnestys rapport ”Arbitrary detention and police illtreatment following September 2000 protests”
- Tjeckiska lagtexter om bl.a. demonstrationsrätten
- Promemorior upprättade av Utrikesdepartementet/IC, dnr 2001/70
- Regeringskanslibeslut daterat den 30 augusti 2000 rörande finansiering från Sverige till enskilda organisationer för deltagande och genomförande av seminarium inför och på Världsbankens och IMF:s årsmöte i Prag den 25–28 september 2000.

4.3.2 Tjeckisk lagstiftning avseende demonstrationsrätten m.m.

Demonstrationsrätten

Förutsättningarna, skyldigheterna och möjligheterna avseende genomförande av demonstrationer i Tjeckien regleras i lag nr.

84/1990 om mötesfrihet och lag nr. 283/1991 om Tjeckiska republikens polis.

Folksamlingar, i form av demonstrationståg eller manifestationer, är förbjudna inom 100 meter från parlamentsbyggnader och andra dit tillhörande byggnader.

Beslutande myndigheter är de kommunala myndigheterna, magistraten, i de olika stadsdelarna. För en arrangör av en demonstration föreligger det anmälningsplikt. Den planerade demonstrationen måste anmälas i den stadsdel där demonstrationen planeras genomföras. Varje stadsdel beslutar för sig, vilket innebär att en demonstration som tillåts ha sin startpunkt i en stadsdel kan förbjudas passera genom en angränsande stadsdel. Vid större demonstrationer kommunicerar magistraten med varandra.

Planerade demonstrationer och allmänna möten skall anmälas senast fem dagar i förväg, skriftligen eller personligen, till magistraten. I samband med anmälan skall uppgifter om arrangören, demonstrationens eller mötets syfte, planerat antal deltagare, platsen för mötet eller utgångs- och avslutningspunkter för demonstrationen samt tillstånd av ägaren av området där mötet skall äga rum lämnas. Därutöver krävs att arrangören anger vilka åtgärder man avser att vidta för att säkerställa att demonstrationen eller mötet genomförs i enlighet med lagen.

Stads- eller kommunmyndigheterna, magistraten, kan om den anser det vara nödvändigt, med hänsyn till allmän ordning, föreslå annan plats eller tid för demonstrationen eller mötet. Myndigheten kan under vissa förutsättningar förbjuda att demonstrationen eller mötet genomförs.

En demonstration eller ett möte kan förbjudas om dess syfte är att uppmana till att förneka eller begränsa mänskliga, politiska eller andra rättigheter för medborgare på grund av deras nationalitet, ras, kön, börd, politiska orientering, religion eller sociala ställning.

En demonstration eller ett möte kan även förbjudas om det bedöms föreligga risk för liv eller hälsa, eller om ett annat möte skall äga rum på samma plats och de två organisatorerna inte är överens.

Under en demonstration eller ett möte är det förbjudet att bära vapen, sprängämnen eller andra föremål som kan skada andra personer.

Överträdelser av lagen om demonstrationsrätt och mötesfrihet bestraffas med böter upp till 1 000 Czk. Den person som med våld eller hot motsätter sig polisens anvisningar skall enligt lagen dömas till fängelse i upp till ett år.

Maskeringsförbud

Den 1 juli 2002 trädde en lagändring av den tjeckiska lagen om rätt till församling och demonstration i kraft. Lagändringen innebär att maskering numera är förbjuden vid demonstrationer för det fall polisen är närvarande. Enligt den legislativa avdelningen i det tjeckiska parlamentet är det först när polisen kommer till platsen som maskeringsförbudet inträder. Dessförinnan är maskering således tillåten. En överträdelse av maskeringsförbudet kan straffas med böter.

Av- och utvisning av utlänningar

I Tjeckien finns det huvudsakligen två olika sätt att avlägsna en utlänning från landet om denne har begått olagligheter. Det kan ske genom att domstol i samband med ett brottmål fattar beslut i saken. Det kan också ske genom avvisning. I sådana fall kan polisen fatta beslut på egen hand. Polisen kan enligt lagen verkställa sitt beslut om avvisning på två sätt. Det kan ske antingen genom en administrativ åtgärd då en stämpel sätts i passet i vilken det fastställs när personen i fråga senast måste ha lämnat Tjeckien, eller genom att polisen transporterar vederbörande till gränsen.

4.3.3 Planering och förberedelser

Vart tredje år hålls IMF/Världsbankens årsmöten på annan plats än i Washington DC, där institutionerna har sitt säte. I samband med årsmötet i Hong Kong 1997 godtogs Tjeckiens erbjudande om att stå värd för IMF/Världsbankens 55:e årsmöte år 2000.

Biträdande inrikesministern har lämnat följande övergripande redogörelse för planeringen och ansvarsfördelningen.

Det tjeckiska finansministeriet stod som huvudorganisatör för själva mötet medan inrikesministeriet och den nationella polisen ansvarade för säkerheten. Polisinsatsen i samband med IMF/Världsbankens möte betraktades redan från början som en riksangelägenhet.

Det faktiska högsta ansvaret låg på, och delades av, den tjeckiske polispresidenten (motsvarande rikspolischefen) och inrikesministern. Polispresidenten lyder emellertid under inrikesministern, vilket i praktiken innebar att det var den senare som hade det

yttersta ansvaret för insatsen. Prags polischef hade det högsta operativa befälet.

Prags polischef hade befäl över såväl den uniformerade polisen som delar av säkerhetspolisen. I Tjeckien består säkerhetspolisen av såväl kriminalpolisen som säkerhetsunderrättelsetjänsten (under IMF/Världsbanksmötet var det främst kriminalpolisen som tjänstgjorde ute på fältet). Säkerhetsunderrättelsetjänsten (BIS) lyder inte under polischefen utan dess chef rapporterar direkt till biträdande premiärministern. Kortfattat lyder alltså ordnings- och kriminalpolisen under inrikesministern, och säkerhetsunderrättelsetjänsten under biträdande premiärministern. Inrikesministern är dock högre i rang än biträdande premiärministern. Inrikesministern är sammankallande till möten med den nationella krisstaben där samtliga 17 ministrar ingår. Krisstaben möts vid nationella kriser eller vid krävande insatser, så skedde även under IMF/Världsbankens möte. Det var inrikesministern som gav det slutgiltiga godkännandet av polisens säkerhetsplaner.

INPEG

INPEG – Initiativ Against Economic Globalization – stod som huvudorganisatör av protestaktionerna i samband med IMF/Världsbankens möte i Prag. På INPEG:s hemsida presenteras INPEG som en löst sammansatt koalition av ett flertal tjeckiska miljö-, mänskliga rättighets- och autonoma/anarkistiska grupper och organisationer. Den samlande tanken inom INPEG var kritiken mot den ekonomiska globaliseringen och mot IMF och Världsbankens policys som ansågs vara en av huvudorsakerna till den djupa fattigdomen i flera utvecklingsländer liksom till många miljöproblem. Inför mötet i Prag uttalade INPEG att de var emot våld och att de endast stödde icke-våldsaktioner.

Ingen av de personer som ingick i INPEG:s ledning har varit villig att låta sig intervjuas av oss. Som skäl har uppgetts att de inte vill ha något att göra med myndigheter, oavsett om de är tjeckiska eller från något annat land. Jiri Kopal, en av initiativtagarna bakom det tjeckiska projektet Civic Legal Observers Project (OPH, se vidare under avsnittet Dialog) och som har kännedom om INPEG och dess verksamhet, har försökt hjälpa till att förmedla kontakter med personer som var engagerade i INPEG, dock utan resultat. Vi har därför fått nöja oss med vad Jiri Kopal har berättat om INPEG. Han har uppgett följande.

INPEG utgjorde en gemensam plattform för organisationer och grupper som var kritiska mot globaliseringen liksom mot IMF och Världsbankens policy. De enskilda grupper som anslöt sig till den gemensamma plattformen behöll emellertid sin autonomi. INPEG i sig var alltså inte en ny organisation, utan var tänkt att fungera som ett instrument för koordinering och kommunikation mellan de organisationer, grupper och individer som avsåg att demonstrera i Prag.

Även om organisationerna som utgjorde kärnan i INPEG till största del var tjeckiska så kom de sedermera i stor utsträckning att förlita sig på hjälp och stöd från amerikaner och briter som varit med vid demonstrationerna mot WTO i Seattle år 1999.

INPEG:s organisation var liten och bestod av två talesmän samt ett antal grupper som ansvarade för specifika områden såsom media, juridiska frågor, medicinsk hjälp och tekniska frågor. Varje grupp bestod av ungefär åtta till tio personer. Jiri Kopal som har haft omfattande kontakter med INPEG:s ledning uttryckte kritik gentemot plattformen som i hans tycke karaktäriserades av dålig intern kommunikation och dålig organisation.

Inom ramen för INPEG hölls regelbundna möten i Prag från och med sommaren 1999 för att förbereda protestaktionerna. Huvudelementen i den tiodagars kampanj som planerades bestod av en tre dagar lång motkonferens samt en omfattande demonstration den 26 september i samband med öppnandet av IMF/Världsbankens årsmöte. Även om INPEG stod som arrangör av motkonferensen anordnades den, enligt Jiri Kopal, till största delen av akademiker.

INPEG var inte intresserat av att föra dialog med myndigheterna. Enligt Jiri Kopal avvisade INPEG en dialog då de överhuvudtaget inte vill ha med samhället och myndigheter att göra.

Enligt polischefen hade polisen uppgifter om att utländska aktivister kommit till Prag sex månader innan IMF/Världsbankens möte för att förbereda aktionerna och utbilda deltagare i protestaktionerna. Första veckan i september skall en grupp bestående av 500 personer ha hyrt en lokal i Prag, som sedan kom att utgöra INPEG:s s.k. Convergence center. Dessa personer utgjorde demonstrationernas ledande stab och det var där som vägar och taktik för demonstrationen valdes. Jiri Kopal har bekräftat polischefens uppgifter men enligt Jiri Kopal förbereddes inga våldsamma aktioner, utan det handlade mer om diskussion i sakfrågor samt val av taktik för protestaktionerna. Han har vidare uppgett att aktivisterna hade kommit överens om att genom armkoppling

skapa mänskliga kedjor runt kongresscentrum. I slutänden övergavs emellertid den taktiken till förmån för en indelning i olika grupper som från skilda håll skulle försöka ta sig igenom polisens avspärrningar runt kongresscentrum. INPEG tränade dagarna före den 26 september aktivister i bl.a. civil olydnad, första hjälpen och mediakommunikation.

Parallellt med INPEG fanns även andra organisatörer på plats i Prag för att öka medvetenheten om och diskutera IMF och Världsbankens policys. CEE Bankwatch Network och Friends of the Earth genomförde seminarier med intresserade NGO:s. Enligt informationen på Bankwatchs hemsida var syftet att få NGO:s från olika länder att utbyta erfarenheter av IMF och Världsbanksprojekt i respektive land som hade haft negativa effekter ekonomiskt, socialt och miljömässigt sett. CEE Bankwatch och Friends of the Earth genomförde tillsammans med den tjeckiska Jubel 2000-organisationen ett tre dagars forum under parollen "a different message". Föreläsningar och diskussioner skulle, enligt Bankwatchs hemsida, hållas om exempelvis skuldlättnad för Syd, problematiska projekt som Världsbanken stöttade, och frihandel.

Dialogen

Den tjeckiske biträdande inrikesministern Petr Ibl, ansvarig för allmän ordning och säkerhet, har uppgett att de från inrikesministeriets sida försökte upprätta en dialog med INPEG men utan framgång. Petr Ibl uppgav att personerna i INPEG helt enkelt inte var villiga att kommunicera och att anledningen till det skulle ha varit att INPEG inte hade förtroende för den tjeckiska polisen. Petr Ibl menade att detta gällde hela den tjeckiska befolkningen och att misstron är en kvarleva från kommunisttiden. Den tjeckiska allmänheten tror helt enkelt inte att polisen finns där för att hjälpa dem. Som kontrast till det påpekade Petr Ibl att opinionsmätningar som gjordes strax efter IMF/Världsbankens möte visade att polisens insatser i samband med kravallerna hade fått allmänhetens förtroende för polisen att öka med mellan 10 och 15 procent.

Petr Ibl har uppgett att OPH till skillnad från INPEG uppvaktade inrikesministeriet och den nationella polisen med förslag om dialog, och att OPH kom att bli medlare eller snarare kommunikatörer mellan polis och aktivister i samband med demonstrationerna.

Jiri Kopal som var en av initiativtagarna bakom OPH – Civic Legal Observers Project – har lämnat följande redogörelse för projektet.

OPH skapades av en grupp tjeckiska jurister tillhörande Environmental Law Service. Senare kom även tjeckiska Movement for Civic Solidarity and Tolerance (HOST) att ingå i projektet. Syftet var att skapa en oberoende grupp av personer som under IMF/Världsbanks-mötet skulle vistas ute på gatan och observera situationer där demonstranter kom i kontakt med polisen. OPH:s mål var att få fram oberoende dokumentation av händelser, bidra till lugna demonstrationer, förhindra våld eller en eskalering av våld på platser där demonstrationer ägde rum samt bistå med juridisk information och gratis juridisk biträde till gripna aktivister.

Projektet lanserades formellt den 28 juni 2000 med mer än 150 personer involverade, omfattandes enskilda individer, organisationer inriktade på mänskliga rättigheter liksom olika yrkesgrupper såsom jurister, översättare, fotografer, psykologer, journalister etc. Huvudgruppen utgjordes av de utbildade "observationspatrullerna" som följde och observerade händelserna i samband med demonstrationerna.

OPH strävade efter att skapa en så bred och omfattande dialog som möjligt med de tjeckiska statliga myndigheterna, med särskilt fokus på inrikesministeriet och den nationella polisen. Dialogen var särskilt viktig då Tjeckien saknar en tradition av medborgarinitiativ. Om OPH inte hade fört en dialog med myndigheterna i förväg skulle det ha funnits en risk att polisen skulle ha intervenerat i deras arbete under demonstrationerna och kanske till och med ha attackerat dem.

Inför de möten som kom att hållas mellan OPH å ena sidan och inrikesministern och den nationella polisen å andra sidan mellan juni och september 2000 hade OPH presenterat åtta krav som de ville att polisen skulle uppfylla inför mötet och de förväntade demonstrationerna. Ju konkretare samtalen blev desto svårare var det att nå överenskommelse mellan parterna och allra svårast var det med polisen.

I OPH:s rapport från händelserna i samband med IMF och Världsbankens årsmöte i Prag lämnas en redogörelse för OPH:s krav samt för OPH:s bedömning av utfallet av de överenskommelser som fanns mellan OPH och polisen. Av de åtta krav som OPH hade fört fram och om vilka överenskommelse hade nåtts, levde polisen upp till två av åtagandena enligt OPH:s rapport. Det gällde dels åtagandet att polisen skulle respektera

OPH-patrullernas immunitet under pågående demonstrationer dels att polisen skulle ha identifikationsnummer även på sina kravall-uniformer.

Vad gäller de övriga åtagandena är OPH besviken över att, som det framgår i rapporten, polisen bröt överenskommelserna under själva insatsen genom att polisen bl.a. inte gav OPH-representanter tillträde till polisstationer och inte informerade OPH om gripna som ville ha juridisk hjälp. OPH erhöll inte heller uppgifter om gripna som fördes till Balkova- eller Postornalägrena. Ett annat krav från OPH omfattade upprättandet av direktkontakt med polispresidiet under tiden som demonstrationerna pågick. Direktkanalen fanns förvisso men, enligt OPH, fyllde den inte någon funktion på grund av polisens avvisande bemötande. Det sjätte kravet var inriktat på formerna för polisens möjligheter att avvisa aktivister vid gränsen även om personerna i fråga inte fanns med på polisens lista över oönskade personer. OPH krävde att personer som inte fanns på polisens lista skulle släppas in, och polisen utlovade att personer endast skulle stoppas om det kunde misstänkas att de skulle använda våld. Enligt OPH:s uppfattning tog polisen som anledning för att stoppa demonstranter vid gränsen att det gick att bevisa att de deltagit i förberedelserna av olika aktiviteter i samband med IMF/Världsbankens möte. Det innebar, enligt OPH, att officiella personer för demonstrationer och andra arrangemang stoppades medan många av de som sedan var med vid våldsamheterna tog sig över gränsen utan problem. OPH:s sjunde krav handlade om frågan om avbrytandet av en utlännings vistelse på tjeckiskt territorium. Med polisen hade de nått överenskommelse om att utländska demonstranter endast skulle avvisas om vederbörande medvetet hade agerat ordningsstörande. Men då det var ett vagt begrepp skulle polisen vara noggrann och gå tillväga individuellt avseende eventuella ordningsstörande utländska demonstranter. Enligt OPH: rapport skedde i stället det motsatta, polisen fattade kollektiva beslut om att avsluta gripna utländska demonstranternas vistelse i Tjeckien. I det skriftliga beslutet skall, enligt OPH, ha uppgetts att vederbörande "antogs" ha deltagit i protestaktioner och genom sitt uppträdande "antogs" ha stört den allmänna ordningen. OPH:s sista krav handlade om polisens utnyttjande av våld och att det skulle vara begränsat och anpassat efter behov. Även om OPH i sin utvärdering enligt sin egen bedömning anser att polisens utnyttjande av våld i stort var anpassat till omständigheterna så anser OPH inte att polisen gjorde några större ansträngningar för att begränsa sitt våldsutövande.

I det som polischefen uppgav till oss om dialogen med OPH föreföll det oss, även om han inte uttryckte det explicit, som att han inte var helt tillfreds med det arbete som OPH hade utfört, och det föreföll även som om polisen och OPH hade olika uppfattningar om vad OPH skulle uträtta. Polischefen har uppgett att polisen hade uppfattat det som att OPH skulle agera oberoende observatörer, och inte att de särskilt skulle koncentrera sig på att bevaka huruvida polisen efterlevde befintliga lagar.

Inkvartering av aktivister

På INPEG:s hemsida erbjöd det privata företaget FAM demonstranterna boende på Strahovstadion för ett totalpris på 1 350 tjeckiska kronor. FAM hade fört förhandlingar med såväl myndigheter som INPEG för att nå denna lösning och de hade möjligheter att erbjuda 15 000 demonstranter boende.

Biträdande inrikesministern Petr Ibl framhöll att beslutet om upplåtandet av Strahovstadion till demonstranterna hade baserats på information om att ett mycket högt antal demonstranter skulle komma till Prag. Från myndigheternas sida var det ett försök att hålla dem samlade på ett ställe.

Enligt Petr Ibls uppfattning innebar inte beslutet i sig något problem avseende svarta blockets möjligheter att blanda sig med de fredliga demonstranterna. Detta på grund av att demonstranterna i Prag var rädda för att hamna under polisbevakning om de bodde samlat på ett och samma ställe. Enligt Petr Ibls uppfattning hade demonstranterna troligen inte accepterat boende i lokaler eller anläggningar upplåtna av myndigheterna även om det hade rört sig om olika platser.

Petr Ibl har uppgett att det endast var anhängare till Ya Basta som tältade på Strahovstadion, medan övriga demonstranter ordnade boende på annat håll. Enligt Petr Ibl förstörde Ya Basta-anhängarna allt som fanns på stadion och tog med sig madrasserna som sköldar och järnstänger från sängarna som vapen inför demonstrationen den 26 september.

Övriga dialogformer samt svenskt engagemang

Departementssekreteraren Pelle Enarsson har uppgett att svenska Utrikesdepartementet erhöll en informell förfrågan från Världs-

banken om Sverige kunde överväga att bidra ekonomiskt för att dels hjälpa NGO:s i utvecklingsländer att resa till Prag, dels stödja någon eller några frivilliga organisationer verksamma i Sverige att arrangera ett seminarium i Prag i samband med årsmötet. Enligt Pelle Enarsson kom förfrågan mot bakgrund av att IMF/Världsbankens årsmöten ofta hade utsatts för protester, och detta var något man från Världsbankens sida även förväntade sig i Prag. Från Världsbankens sida ville man emellertid inför årsmötet i Prag bidra till en substantiell dialog med de organisationer som kritiserar Världsbankens agerande och policy samt med de som aktivt engagerar sig i frågor inom bankens ansvarsområde. Dessförinnan hade det i samband med IMF/Världsbankens möten saknats ett forum för dialog mellan mötesdeltagare och protesterande.

Den 30 augusti 2000 fattades ett regeringskanslibeslut om ett ekonomiskt bidrag till svenska Jubel 2000 kampanjen (del av internationella Jubilee 2000 som verkar för avskrivning av de fattigaste ländernas skulder) för att ”genomföra en konferens och kunskapsseminarier i Sverige samt genomförandet av ett seminarium i Prag med deltagare från utvecklingsländer”. Samtidigt fattades beslut om stöd till en arbetsgrupp bestående av företrädare för enskilda organisationer i utvecklingsländerna engagerade i frågan om fattigdomsbekämpning. Stödet bestod av finansiering av tio delegaters resa till Prag för att dessa skulle kunna genomföra ett seminarium i ämnet. Bidraget kanaliserades via Världsbanken.

Seminarier som svenska Jubel 2000 tillsammans med ett antal NGO:s från Sydafrika och Zambia genomförde var inriktat på diskussion om skuldfrågor. I panelen deltog bl.a. Mats Karlsson, vice chef för Världsbanken. Marija Brdarski har uppgett att möteslokalen var fullsatt och att det under den efterföljande diskussionen rådde en mycket hätsk stämning. Demonstranter från europeiska länder framförde att de skulle hindra delegaterna från att komma in i möteslokalerna efterföljande dag.

Från det svenska Finansdepartementets sida höll finansminister Bo Ringholm dagen före årsmötet ett möte med svenska organisationer. Enligt Lena Westerlund, då politiskt sakkunnig hos finansministern, var det ett bra möte där Bo Ringholm informerade om mötet i IMF och sakfrågorna samtidigt som det gavs tid för frågor.

IMF och Världsbanken genomförde även ett eget seminarieprogram i samband med årsmötet i Prag. Enligt Världsbankens informationsblad syftade det sju dagar långa programmet till att skapa dialog mellan ledare i näringslivet, regeringsrepresentanter,

IMF- och Världsbanksrepresentanter samt NGO:s på teman relaterade till utvecklingsfrågor.

Många av aktivisterna synes inte ha varit medvetna om IMF/Världsbankens seminarieprogram, eller om de kände till programmet synes inte många ha deltagit. En anledning till detta skulle kunna vara att programmet pågick den 26 september, dvs. samtidigt som den stora demonstrationen genomfördes, och även två dagar därefter när många aktivister redan hade lämnat Prag. Seminarieprogrammet var inte heller specifikt inriktat på aktivisterna utan även på ledare i näringslivet och regeringsföreträdare.

Polisen

Av polispresidentens utvärdering av polisens insats i samband med mötet i Prag framgår att polisens övergripande uppgifter då hade omfattat: 1. Upprätthållandet av den allmänna ordningen och säkerheten. 2. Tryggandet av säkerheten för mötesdelegaterna. 3. Säkerställandet av framkomligheten i trafiken. 4. Förebyggandet av brott. Förberedelserna omfattade jämte planering av säkerhetsåtgärder träning och utbildning av de enskilda polismännen inför insatsen. Polisen försökte även genomföra en dialog med INPEG.

Prags polischef (nationella polisen) har uppgett att den nationella polisen och dess ordningsstyrkor hade ansvaret för den allmänna ordningen och säkerheten i samband med IMF/Världsbanks-mötet. Den lokala polisen i Prag på 1 500 man hade endast en stödfunktion och deltog inte i upprätthållandet av den allmänna ordningen. Den lokala polisen stod inte under den nationella polisens befäl men, enligt borgmästarens kansli, fanns det en överenskommelse om att de skulle finnas till hands vid behov.

Enligt biträdande inrikesministern Petr Ibl var säkerhetsförberedelserna inför IMF/Världsbankens årsmöte unika för Tjeckien, både till omfattning och art. Han har vidare uppgett att Inrikesministeriet och polisen före mötet kritiserades starkt i media för vad många ansåg som alltför omfattande och överdrivna säkerhetsåtgärder, men att kritiken upphörde efter det att mötet hade ägt rum.

Av polispresidentens rapport framgår att polisen inledde sina förberedelser år 1997 genom att ett antal tjänstemän på chefsnivå liksom vissa utvalda polismän fick i uppdrag att inhämta relevant information för den tjeckiska polisens arbete inför IMF/Världsbankens möte. De deltog bl.a. i utländska poliskårens förberedelse-

arbete och studerade insatserna vid möten av liknande slag, t.ex. i Hong-Kong, Washington och Genève. Baserat på den information som inhämtades genom dessa studieresor hade den tjeckiska polisen redan inledningsvis uppfattningen att det krävdes omfattande säkerhetsåtgärder vid mötet i Prag, och de stärktes i sin uppfattning efter händelserna i samband med WTO-mötet i Seattle.

Av ovan nämnda rapport framgår även att polisens konkreta förberedelsearbete inleddes i december 1999 genom inrättandet av en polisiär ledningsstab vid polismyndigheten i Prag, vilken leddes av polismyndighetens chef. Redan inledningsvis bedömde man från polisens sida att dess insats vid IMF/Världsbankens möte var att betrakta som en riksangelägenhet, och inte som en angelägenhet endast för polismyndigheten i Prag. Det personliga ansvaret för de samlade åtgärderna lades på polispresidenten (motsvarande rikspolischefen). Samtidigt utsågs polischefen för ordningspolisen vid det tjeckiska polispresidiet (motsvarande rikspolisstyrelsen) till samordnare av säkerhetsåtgärderna.

Vid inrikesministeriet inrättades ett samordnings- och informationscentrum vilket leddes av inrikesminister Gross personligen. I samordnings- och informationscentrat ingick även representanter från inrikesministeriet, polispresidiet, polismyndigheten i Prag samt representanter från säkerhets- och informationstjänsten, Institutionen för utlandskontakter och utlandsinformation, militära underrättelsetjänsten samt Generaltullstyrelsen. I denna grupp diskuterades på basis av inhämtad information och underrättelser hotbilden. Hot i form av terroristangrepp uppges i polispresidentens rapport ha framstått som ett mycket allvarligt problem.

Zbynek Prokop vid borgmästarens kansli har uppgett att Prag stad egentligen inte var involverad i det nationella förberedelsearbetet utan endast hade en stödjande roll. Han har vidare uppgett att det på lokal nivå, på borgmästarens kansli, inrättades ett koordineringskontor. Där hanterades främst transport- och trafikfrågor och räddningstjänst/brandkår etc. Representanter från nationell nivå deltog i ett antal möten och informerade om sitt arbete.

Enligt polispresidentens rapport togs som ett första steg i det konkreta förberedelsearbetet kontakter med utländska myndigheter, framförallt med FBI men även med polis och säkerhetspolis i flera europeiska länder. Ett särskilt nära samarbete skedde med IMF-mötets (april 2000) förberedande kommitté i Washington, och den konsulterades om förberedelserna för och omfattningen av säkerhetsåtgärderna i Prag. I rapporten uppges att den tjeckiska

polisen inte enbart var intresserad av att diskutera själva hanteringen av våldsamma kravaller, utan även av att skapa sig en bild av den organisatoriska sammansättningen av demonstranterna och hur de framställde sin kritik och utövade sitt motstånd. Enligt biträdande inrikesminister Petr Ibl skapade den information som polisen erhöll en stor oro, nästan ångest, och den tjeckiska polisen förberedde sig mycket noga inför mötet.

Samtidigt som den tjeckiska polisen erhöll så pass detaljerad information om händelseutvecklingen vid tidigare möten att oro skapades för vad som kunde komma att inträffa, har polispresidenten, i sin utvärdering av polisens insats i samband med IMF/Världsbankens möte, uttryckt sitt missnöje över att informationsutbytet med de europeiska länderna inte nådde tillfredsställande resultat avseende information om specifika aktivister som bedömdes som våldsamma. I rapporten uppges att trots omfattande ansträngningar under förebereidelsestadiet erhöll den tjeckiska polisen så gott som ingen information från utländska kollegor om misstänkta organisatörer eller personer som kunde tänkas delta i våldsamma protestaktioner.

Polisiära resurser

Petr Ibl har uppgett att eftersom ansvaret för säkerheten i samband med mötet främst var en angelägenhet för (den nationella) polismyndigheten i Prag föll det största ansvaret på den. Deras tillgängliga personella resurser var dock inte tillräckliga för att klara en uppgift av den omfattning som det var fråga om. Enligt Petr Ibl rådde det särskilt stor brist på poliser som kunde placeras längst fram i polisavspärningarna, dvs. de som skulle ha rollen som sköldar mot demonstranterna. För att lösa problemet blev många poliser i de enskilda regionernas ordningsstyrkor kommenderade till Prag. Då även det visade sig vara otillräckligt blev man, enligt Petr Ibl, tvungen att kalla in poliser som inte var utbildade för den sortens uppgifter.

Enligt Petr Ibl kallades, efter regeringsbeslut, 1 400 militärer in till de enskilda regionerna för att förhindra att regionerna tömdes på poliser och militärerna fick utföra de till Prag kommenderade polisernas uppgifter. Den militära personalen bar armbindel som det stod polis på och de arbetade alltid tillsammans med en polis. Under perioden den 15–29 september avdelades 200 militärer för

att handha den militära utrustning som polisen hade lånat från armén.

Petr Ibl har uppgett att även säkerhetspolisen var verksam i Prag. Deras uppgift bestod framförallt i att följa och studera misstänkta aktivisters förehavanden, men de hade även möjlighet att gripa misstänkta demonstranter.

Följande redogörelse lämnas i polispresidentens rapport för antalet tjänstgörande poliser under mötet samt deras fördelning. Totalt tjänstgjorde cirka 12 450 poliser samt 300 civilanställda vid polisen, som hade ansvar för polismännens finansiella, materiella och tekniska behov liksom förr deras inkvartering och utspisning. Därutöver fanns 1 900 poliser i beredskap. De 12 450 var fördelade enligt följande:

1. 6 000 polismän från polismyndigheten i Prag som förstärktes med ytterligare 5 000 polismän från andra länspolisförvaltningar. Merparten av dessa var avsedda som förstärkning vid utförande av sina gängse tjänster (t.ex. ordningspolisens bevaknings- och patrulltjänst, trafikpolisens ledning av trafiken och tillsyn över säkerhet och framkomlighet och kriminalpolisens operativa spaningsverksamhet o.d.). Mellan 700 och 800 poliser av förstärkningen från länspolisförvaltningarna var avsedda för deltagande i insatser för säkerställandet av den allmänna ordningen.

Vid varje länspolisförvaltning utsågs avdelningschefen för ordnings- och järnvägspolisen som chef för de utsända poliserna från respektive region. Därutöver utsågs såsom ansvarig för organisation och ledning av ordningspolisens representanter från polisens distrikts- och stadsledningar. Vid polisförvaltningen i Prag utsågs en förbindelseofficer för varje enskild länspolisförvaltning.

2. Ytterligare 1 050 poliser från säkerhetstjänsten, förstärkta med 380 poliser från andra polisenheter avdelades för att ansvara för delegaternas säkerhet och deras hotell liksom konferenscentrat och andra mötesplatser.

3. Besättning till sex helikoptrar från Polisflygtjänsten.

4. Några tiotal specialtränade polismän – skarpskyttar, pyrotekniker, sambandstekniker, tolkar etc.

Polisens personliga utrustning och annan utrustning

Vi har endast haft tillgång till mycket begränsad information avseende polisernas personliga skyddsutrustning och annan utrustning. Av tillgängligt material i polispresidentens rapport framgår att polismännen bl.a. hade tillgång till kravallskyddsuniformer med lårskydd, skottsäkra västar, kravallhjälm med visir, skottskyddsutrustning, batong, tonfabatong och tårgasgranater. I samma rapport konstateras det att alltför få poliser hade haft tillgång till kravallskyddsuniformer.

Polisen hade sex stycken vattenkanoner till sitt förfogande. På två av dessa fanns inget skydd för poliserna. Man använde även tårgas under insatserna. Polisen använde inte s.k. ”impact ammunition” i samband med insatsen vid kongresscentrum. Frågan har diskuterats efteråt men inga beslut har fattats om att polisen skall tillåtas att utnyttja sådana.

I polispresidentens utvärdering framhålls att polisen var tvungen att låna viss utrustning från andra myndigheter. Det handlade främst om lån från Enheten för tjänster åt Inrikesministeriet, Finansministeriets organisationscentrum samt Justitieministeriets fångvårdsdetalj av fordon för transporter av delegater respektive gripna aktivister. Därutöver lånade polisen 13 000 gasmasker från försvarsministeriet samt militär utrustning från armén omfattandes bl.a. fyra helikoptrar, åtta pansartransportörer, två bärgningsbilar, tre fordon med högtalaranläggning och två brandbilar. All militär utrustning sköttes av militär personal som genom regeringsbeslut fått i uppdrag att utföra uppdrag åt polisen.

Petr Ibl har uppgett att det inför mötet hade tagits fram ett nytt kommunikationssystem, MATRA. Detta var första gången som systemet provades, och det visade sig fungera mycket väl. Enligt Petr Ibl hade polisen flera kanaler till sitt förfogande och kunde koppla över till annan kanal när demonstranter utförde störningsförsök. Petr Ibl har framfört att det var de utländska demonstranterna som stod för störningarna. Det handlade framförallt om italienare, men även amerikaner och greker, utrustade med högteknologiska datorer.

Träning och utbildning

Som nämns ovan var merparten av de polismän som hade beordrats till tjänstgöring i Prag i samband med IMF/Världsbankens möte

avsedd som förstärkning vid utförandet av polisens gängse arbetsuppgifter. Av polispresidentens rapport framgår att det för denna verksamhet inte ansågs nödvändigt att ändra eller komplettera deras vanligen använda klädsel och utrustning, och inte heller att genomföra särskild utbildning.

Prags polischef har uppgett att varje region i Tjeckien har sin ordningsstyrka och de tränas regelbundet på regional nivå. Samträningen av den permanenta ordningsstyrkan vid polismyndigheten i Prag med ordningsenheterna från länsförvaltningarna skedde successivt under perioden maj – september 2000.

Polischefen har vidare uppgett att den gemensamma träningen genomfördes i ett träningsområde nära Prag där olika krävande situationer som förutsågs kunna komma att uppstå i samband med demonstrationerna övades. Poliserna turades om att växelvis agera demonstrant respektive polis.

Enligt polischefen utgjordes en annan mycket viktig del i utbildningen av praktisk träning. När det i Prag, före mötet, genomfördes demonstrationer såsom t.ex. 1 maj-demonstrationen kallades ordningsstyrkorna från regionerna in till Prag för att bistå Pragpolisen. Genom detta fick poliserna god lokalkännedom inför mötet i september.

Säkerhetsåtgärder

Enligt biträdande inrikesministern Petr Ibl var läget av kongresscentrum mycket viktigt för utformningen av säkerhetsåtgärderna. Polisens säkerhetstjänst ansvarade för det inre skyddet av möteslokalerna, främst kongresscentrum. Det yttre skyddet ansvarade Pragpolisen och förstärkningsstyrkorna för. Följande redogörelse för säkerhetsåtgärderna baseras på uppgifter från Petr Ibl samt från polispresidentens rapport.

Runt kongresscentrum hade polisen upprättat en säkerhetszon på sammanlagt 3,2 km. Säkerhetszonens gränser utgjordes av såväl naturliga hinder som byggnader och tekniska hinder som bevakades av polisen. Ingångarna till zonen övervakades och endast behöriga gavs tillträde dit. Den upprättade säkerhetszonen bevakades av polisen mellan den 21 och 28 september 2000. Polisen förväntade sig omfattande kravaller. För att undvika att allmänheten skadades fick eleverna på skolor i närheten av kongresscentrum lov under mötesveckan och boende i området uppmanades att lämna stan.

För att skydda kongresscentrum mot angrepp från aktivister hade polisen beslutat att använda sig av en tvåstegsförsvarsstrategi med utnyttjande av fordon för att stänga av tillfartsvägar till kongresscentrum och av insatser av kravallutrustad polis mot eventuellt ordningsstörande demonstranter.

Även på Nusle-bron som utgör den enda vägen till kongresscentrets ingång upprättade polisen den 26 september ett tvåstegsförsvar mot förväntade våldsamma demonstranter, bestående av dubbla linjer av poliser som bakom sig hade militära pansarvagnar. Genom ett regeringsbeslut hade polisen under den aktuella perioden i fråga fått befälet över ett antal pansarvagnar.

4.3.4 Händelseförloppet

Demonstrantsidan

Andreas Foller har uppgett att INPEG:s lokal under perioden för IMF/Världsbankens möte, det s.k. Convergence center, låg i utkanten av Prag i något som kan beskrivas som ett industriområde. Själva lokalen bestod av två hangarer, varav en öppen utan tak och en täckt. Centret erbjöd inga sovplatser utan utgjorde endast en samlings- och informationsplats. INPEG hade även ett mindre annex inne i centrala Prag.

Enligt Andreas Foller hölls flera möten på Convergence center, t.ex. stormöten för diskussioner om demonstrationen liksom mindre expertgruppsmöten där t.ex. läkare och jurister diskuterade och planerade sina uppgifter och insatser den 26 september. Ju närmare den 26 september kom, desto mer intensifierades aktiviteten på Convergence center.

Den 25 september hölls ett stormöte där det stora antalet deltagare tvingade arrangörerna att använda megafoner för att göra sig hörda. Översättning av budskapet skedde till fyra språk. Andreas Foller, som deltog i mötet, har uppgett att hela mötet fokuserade på demonstrationen efterföljande dag, men endast på formerna för den och aldrig på vilka specifika frågor man ville fästa uppmärksamheten på.

Andreas Foller har lämnat följande redogörelse för den information som lämnades vid mötet. Information gavs till aktivisterna om vilken väg som hade planerats för demonstrationen, att kongresscentrat skulle omringas (vilket var samma taktik som hade använts i Seattle i samband med WTO-mötet) samt att demonstrationen

skulle delas upp i tre block (se vidare nedan). Som en säkerhetsåtgärd uppmanades respektive organisation, kamratgrupp eller dylikt att dela upp sig i större grupper om åtta personer (behovet av mobiltelefon påtalades), och att därefter inom gruppen på åtta personer skapa smågrupper, vilket skulle möjliggöra ständig ögonkontakt mellan gruppdeltagarna. Detta för att undvika att någon tappades bort under demonstrationerna eller arresterades utan att någon uppmärksammade det. INPEG gav även juridiska tips för agerandet i händelse av att någon skulle bli gripen av polisen liksom tips om hur aktivisterna skulle skydda sig mot tårgas etc.

Enligt Juri Kopal anordnade emellertid INPEG inte särskilt mycket av demonstrationen utan det var snarare Ya Basta som fick leda den då de utgjorde den enda egentliga organiserade gruppen som deltog i demonstrationerna i Prag.

Mellan den 22 och 24 september genomfördes den s.k. motkonferensen för vilken INPEG stod som arrangör. Motkonferensen bestod av ett stort antal seminarier på teman relaterade till IMF och Världsbankens aktiviteter och policy, alltså inte enbart seminarier som konkret behandlade institutionerna utan även andra frågor som kunde relateras till det övergripande ämnet ”en bättre värld”. Andreas Foller som deltog i motkonferensen ansåg att även om det var varierande kvalitet på seminarierna, så var motkonferensen som helhet mycket bra.

Polisens tillslag mot och avvisning av aktivister vid gränsen

Som nämnts hade polisen uppgifter om att demonstrationsorganisatörer från utlandet befann sig i Prag sex månader före själva mötet. Prags polischef har uppgett att polisen även hade uppgifter om att det i den lokal som INPEG hyrde i början av september fanns datorer och kommunikationssystem som gjorde INPEG:s stab nästan lika välutrustad som polisens. Polischefen uppgav vidare att trots att polisen visste att det pågick vad de uppfattade som olagligheter i lokalen fick de inte tillstånd av åklagaren att göra ett tillslag då åklagaren inte ansåg att polisen hade tillräckliga bevis för detta. Polischefen framförde att polisen dock hade genomfört ett antal tillslag mot andra lokaler där aktivister förberedde protestaktioner.

Prags polischef har uppgett att polisens bedömning är att antalet fredliga demonstranter i Prag var betydligt fler än de våldsamma, men att man i Prag ändock bevittnade ett nytt fenomen i och med

den höga andelen våldsbenägna demonstranter. Enligt polischefen har denna andel tidigare och även vid senare demonstrationer av detta slag uppgått till endast ungefär fem procent. I Prag bedömer polisen att siffran i stället låg på mellan 30 och 40 procent.

En anledning till de höga siffrorna av våldsbenägna demonstranter som den tjeckiska polisen har kommit fram till kan vara att de, enligt egen utsago, utan tvekan räknar in Ya Basta i det svarta blocket. Antalet demonstranter i Prag uppgick totalt till mellan 10 000 och 12 000 personer. Det innebär att det i Prag enligt polisens beräkningar fanns mellan 4 000 och 5 000 våldsbenägna demonstranter av vilka Ya Basta-anhängarna skulle ha utgjort 1 000. Tjecker utgjorde, enligt polisens uppfattning, hälften av det totala antalet demonstranter som befann sig i Prag och en tredjedel av de tjeckiska demonstranterna bedöms av polisen ha varit våldsamma.

I polispresidentens rapport uppges att polisens åtgärder vid gränsövergångarna bl.a. innebar att samtliga personer som ville ta sig in i Tjeckien vid den aktuella tidpunkten kontrollerades. I samband med kontrollerna undersöktes om aktivisterna medförde några farliga föremål eller föremål som kunde komma att utnyttjas som vapen. Enligt polispresidentens rapport vägrades 364 personer inresa under perioden den 10–27 september 2000. Prags polischef uppgav att de hade haft ett nära samarbete med den tyska och italienska polisen i samband med att den tjeckiska polisen kontrollerade personer som ville ta sig över gränsen in i Tjeckien, och att polisen på detta sätt kunde avvisa ett antal personer som misstänktes för att kunna använda sig av våld i utövandet av sin kritik mot IMF och Världsbanken.

Enligt polischefen var Ya Basta-anhängarna bråkiga redan vid gränsen, dit de kom tillsammans med tåg. Enligt hans uppfattning borde de aldrig ha släppts in i landet, men polisen utsattes emellertid för ett starkt politiskt och diplomatiskt tryck att släppa tåget över gränsen. Enligt polischefens uppgifter skall den italienska beskickningen i Prag ha framfört att Italien betraktade frågan som ett test för rörelsefriheten.

Polisen i Prag fick information om att oroligheter hade uppstått när tåget med Ya Basta-anhängarna kom till den tjeckiska gränsövergången. En särskilt tränad polisstyrka skickades till gränsen för att lugna situationen, men strax innan styrkan nådde fram hade tåget släppts över gränsen. Polischefens uppfattning var att det var presidenten som lämnat tillståndet.

Demonstrationerna

IMF/Världsbankens formella årsmöte föregicks av ett antal möten den 24-25 september i Världsbankens Utvecklingskommitté, den Internationella finansiella och monetära kommittén, samt av möten mellan G7, G10 respektive G24-länderna. Parallellt härmed genomfördes ett antal demonstrationer som inte var organiserade av INPEG. Exempel på detta är Jubilee 2000-demonstrationen, Internationalen och ett antal enfråge-demonstrationer. Enligt polischefen genomfördes dessa demonstrationer lugnt och utan incidenter.

Allting gick alltså mycket lugnt till fram till den 26 september, dagen då mötet inleddes. Till den 26 september var över 100 demonstrationer anmälda. Enligt polischefens uppgifter hade samtliga demonstrationer de facto fått tillstånd eftersom en demonstration endast kan förbjudas i förväg om myndigheterna misstänker att det exempelvis kommer att förekomma hets mot folkgrupp, att demonstrationen kommer att hindra trafiken eller om flera parallella demonstrationer har anmälts till samma tid och plats. Demonstrationen kan, enligt polischefen, avbrytas om det sker ett upplopp, men då är det enligt honom oftast för sent. Huruvida den stora demonstrationen den 26 september var otillåten eller inte har varit svårt att fastställa. Enligt inrikesministeriet hade man dragit in tillstånden för ett antal mindre demonstrationer den aktuella dagen då de enligt myndigheterna skulle genomföras samtidigt vilket kunde medföra risker för störningar i trafiken. Den stora demonstrationen skulle dock få genomföras. Dessa uppgifter skiljer sig till viss del från andra uppgifter som vi har fått från bl.a. Jiri Kopal som framhållit att de tjeckiska myndigheterna förbjöd samtliga demonstrationer den 26 september, dagen för det formella årsmötets öppnande. Jiri Kopal har även pekat på det faktum att polisen vid kongresscentrum den 26 september höll upp skyltar med budskapet att demonstrationen var otillåten.

Enligt polischefen var polisens främsta uppgift på morgonen den 26 september att säkerställa delegaternas ankomst till kongresscentrum. Enligt polispresidentens rapport transporterades delegaterna enligt förutbestämda leder. Jämte en huvudtransportled hade polisen förberett såväl en reservled som en flyktled. Samtliga delegater kunde transporteras till kongresscentrum utan några incidenter. Mötet inleddes klockan 10.00, och några timmar därefter

började demonstranternas inträngningsförsök mot kongresscentrum.

Enligt vad Andreas Foller har uppgett började demonstranterna samlas på Namesti Miru-torget vid nio-tiden på morgonen den 26 september. Feststämning rådde, musik spelades och uppträdanden av olika slag ägde rum. Uppskattningsvis 10 000–12 000 personer befann sig på torget för att delta i demonstrationen. Andreas Foller uppfattade att antalet svenskar uppgick till cirka 500 personer. Enligt honom hade demonstranterna tillstånd att samlas på torget men inte att genomföra demonstrationen. Andreas Foller har vidare uppgett att representanter för INPEG var mycket tydliga med budskapet till demonstranterna att de fick välja hur de ville göra för när demonstrationståget lämnade torget så begick de en olaglig handling. Uppskattningsvis valde cirka tusen personer att inte gå med i tåget, däribland många svenskar.

Senare under förmiddagen anlände italienska Ya Basta. De kom i samlad grupp och Andreas Foller uppfattade deras ankomst som lite skrämmande – som en armé av vita overaller – och det lade lite sordin på stämningen. Några av Ya Basta-anhängarna hade medtagit baseballträn. Enligt Andreas Foller saknades det tydlig ledning och styrning i den italienska gruppen. Det fanns ingen som redan där sade till dem med baseballträn att ta avstånd från våld. Ya Basta är enligt deras egen definition emot våld.

INPEG tog avstånd från våld och strävade efter att genomföra lugna demonstrationer. Samtidigt var INPEG:s ledning medveten om att demonstranter som kunde tänkas använda våld skulle komma till Prag för att protestera och den var tvungen att fatta beslut om hur man skulle hantera situationen. Enligt Peter Hultman från Fältbiologerna blev lösningen att INPEG valde att hänvisa de demonstranter som var uttalat beredda att använda sig av våld för att visa sitt missnöje till ett eget block i demonstrationen.

Demonstrationståget den 26 september var indelat i tre block, som möjliggjorde för deltagarna att välja uttrycksform för sina protester. Jiri Kopal har lämnat följande redogörelse för blockindelningen.

Det *rosa blocket* var det mest fredliga blocket i termer av val av demonstrationsmetoder. Här valde man ”sitta ned”-taktiken och s.k. ickevålds blockader upprättades. Enligt Peter Hultman valde de flesta svenska demonstranterna att gå med i det rosa blocket.

Det *gula blocket* dominerades av Ya basta. Inte heller här var direkt våld den taktik som valdes utan det rörde sig mer om vad de

själva kallar ett symboliskt motstånd bestående i att de med sina egna kroppar skulle försöka tränga igenom polisens avspärningar.

Inrättandet av det *blå blocket* var den lösning som INPEG valde för att hålla de våldsamma demonstranterna på avstånd från de fredliga under demonstrationen. Enligt Andreas Foller uttalades det aldrig explicit att de mest våldsamma skulle gå i det blå blocket utan det var underförstått.

Demonstrationståget lämnade Namesti Miru- (Freds-)torget cirka klockan 12.00 och gick i riktning mot kongresscentrum. Avfärden var gemensam, men tåget delades sedan upp i de tre blocken som tog varsin väg mot kongresscentrum. Enligt de svenska deltagarna rådde det dock allmän förvirring om vad som hände och om vart man var på väg.

Enligt polispresidentens rapport var polisens huvuduppgift att hindra aktivisterna från att ta sig ut på Nustle-bron över vallgraven till kongresscentrum. Polisens säkerhetsåtgärder omfattade upp-
rättandet av en förstärkt säkerhetszon i två led samtidigt som tillträde till Nustle-bron förbjöds och trafikleden i riktning mot centrum skars av. 2 500 poliser fanns på plats i säkerhetszonen.

I OPH:s rapport redogörs för genomförandet av demonstrationen. Det gula blocket som leddes av de italienska Ya Basta och med inslag även av spanska Ya basta-anhängare tog huvudvägen via Nustle-bron till kongresscentrum. På den smala bron stod dubbla led av poliser som bakom sig hade pansarvagnar och vattenkanoner. Bakom pansarvagnarna stod ytterligare kravallutrustade poliser. Poliserna höll upp skyltar med texten ”vänligen avlägsna er, detta är en olaglig demonstration”, skrivet på olika språk.

Det gula blocket genomförde ett antal inbrytningsförsök som, enligt OPH, de betecknade främst som symboliska. Enligt polisen var inte heller trycket från det gula blocket av lika våldsam karaktär som på andra ställen runt Kongresscentrat. Samtidigt innebar den stora massan aktivister och deras upprepade inbrytningsförsök att betydande polisresurser var uppbundna vid bron under hela tiden som aktionen pågick fram till cirka 15.30-tiden.

Enligt Petr Ibl ledsagades polisen som hade till uppgift att skydda kongresscentrum av huvudprincipen att inte låta sig provoceras. Den valda taktiken gick ut på att polisen skulle stå stilla och genom detta sätt skulle bilden ges av att polisen endast skyddade något, inte att de attackerade. Såväl de svenska demonstranter som mötesdelegater som vi har talat med har sagt att polisen uppträdde mycket behärskat i samband med det gula blockets inträngningsförsök; ”polisen stod där och lät sig inte provoceras”.

I samband med det gula blockets inbrytningsförsök tog sig vid ett tillfälle ett antal våldsamma demonstranter från det blå blocket upp på sidan av den kulle som fanns jämte Nustlebron. Därifrån kastade de stenar mot polisen, men stenarna träffade även demonstranter i det gula blocket. De våldsamma demonstranterna från det blå blocket uppmanades skarpt av demonstranterna i det gula blocket att upphöra med stenkastandet. Polisen som befann sig inklämd mellan demonstranterna från det gula blocket och vallgraven hade ingen möjlighet att själv agera mot stenkastningen.

Enligt polispresidentens rapport utfördes de värsta våldsamheterna av demonstranterna i det blå blocket. Klockan var cirka 12.45 när de under pågående uppmarsch mot kongresscentrum angrep de poliser som bevakade den yttre delen av zonen. I rapporten uppges att de våldsamma demonstranterna använde Molotovcocktails, gatstenar, rökladdningar och metallföremål som slungades iväg med en sådan kraft att de trängde igenom polismännens sköldar och hjälmar. Polisen använde i sin tur vattenkanoner, knallkapslar och tårgas för att skydda sig och för att hindra dessa demonstranter från att ta sig fram till kongresscentrum. Polisen begärde även förstärkning i form av fler vattenkanoner och mer tårgas för att klara situationen. Det var under sammandrabbningar med de våldsamma demonstranterna som polisen tillfogades de allvarligaste skadorna.

Vid den del av kongresscentrum som det blå blocket fokuserat på utfördes många våldsamma attacker mot polisen. Enligt OPH:s rapport om händelserna bestod det blå blocket av cirka 2 000 personer, men endast cirka en tiondel av dem, vilka kunde beskrivas som tillhörande den hårda kärnan av anhängare av svarta blockstaktiken, deltog i de allra värsta våldsamheterna. Sammandrabbningarna mellan polis och de våldsamma demonstranterna pågick till efter klockan 16.00. Polisen lyckades pressa bort det blå blocket från kongresscentrum in på närliggande gator, men där fortsatte demonstranterna med de våldsamma aktionerna och barrikader byggdes av vilka några sattes i brand.

Av OPH:s uppgifter angående det rosa blocket, där majoriteten av de svenska demonstranterna ingick, framgår att denna del av demonstrationen inledningsvis hade karaktären mer av en gatufest eller karneval. Inte förrän i ett sent skede, vid 15-tiden, kom blocket ofrivilligt att bli inblandade i våldsamheter. Enligt OPH:s rapport provocerades konflikten med polisen fram av en grupp våldsamma demonstranter från det blå blocket. Dessa skall, enligt OPH:s uppgifter, ha slitit bort polisens kravallstaket vid platsen

där det rosa blocket höll till och demonstranterna kom där i kontakt med poliserna som försvarade den inre zonen. Polisen på plats var utan kravallutrustning och några av dem ådrog sig skador i samband med att de försökte stoppa demonstranternas intrång i den inre säkerhetszonen. Ur polispresidentens rapport framgår det att en kravallutrustad ordningsstyrka sattes in som förstärkning och demonstranterna pressades tillbaka bl.a. med hjälp av vattenkanoner.

Av polispresidentens rapport framgår vidare att polispresidenten strax efter klockan 15.00 fattade beslut om att inkalla förstärkning från angränsade länsförvaltningar av de 1 900 poliser som var satta i beredskap. Efter ankomst sattes de direkt in för att stärka säkerhetsarrangemangen i säkerhetszonen kring kongresscentrum.

Lena Westerlund, politiskt sakkunnig hos finansminister Bo Ringolm har uppgett att samtidigt som sammandrabbningar mellan demonstranter och polis pågick utanför kongresscentrum genomfördes mötet som planerat. Delegaterna varnades dock för att försöka lämna byggnaden. Lena Westerlund har vidare uppgett att ryktena om hur delegaterna skulle transporteras därifrån tilltog under eftermiddagen, i takt med att sammandrabbningarna drog ut på tiden och det inte var möjligt för delegaterna att lämna kongresscentrat via de vanliga utgångarna. Plötsligt hade beskedet kommit om att delegaterna skulle lämna kongresscentrum via tunnelbanan.

Enligt uppgifter från polisen hade tunnelbanan hållits stängd med anledning av mötet. Den öppnades för evakueringen av delegaterna. Lena Westerlund har uppgett att evakuering pågick löpande under någon timme och att delegaterna fick åka till ändstationen. Där väntade bussar för transport till antingen hotell eller till Utställningspalatset i Prags utkant, Holesovic mässområde, där den tjeckiske premiärministern skulle ge en middag.

Demonstrationen hade när den upplöstes pågått i flera timmar. Att den framåt 18–19-tiden upplöstes var enligt polisens uppfattning beroende av den polisförstärkning som sattes in och som hade en stark psykologisk inverkan på demonstranterna.

Sammandrabbningar mellan polis och demonstranter under kvällen och natten den 26 september

Demonstrationen vid kongresscentrat upplöstes vid 18–19 tiden. Enligt OPH:s rapport återsamlades därefter en övervägande

majoritet av demonstranterna utanför Statsoperan. På vägen dit hade en grupp blockerat trafiken på motorvägen och även omringat en byggnad där ett kulturprogram för IMF-delegaterna skulle äga rum. Enligt polisen kunde demonstranterna på motorvägen avlägsnas utan att några våldsamheter uppstod. Arrangörerna av kulturprogrammet valde dock att ställa in det och det var den enda kringaktivitet runt mötet som inte ägde rum.

En grupp om cirka 500 demonstranter lämnade området runt Statsoperan och gav sig iväg till Utställningspalatset där det förutom premiärministerns middag för delegationsledarna också hölls en mottagning för mötesdelegaterna. Demonstranterna försökte förgäves hindra mötesdelegaterna att ta sig in i byggnaden.

Pelle Enarsson har uppgett att allt var lugnt till en början inne i lokalen, men när delegaterna ombads att lämna den uppstod ett mindre kaos. På framsidan av byggnaden fanns en öppen plats med gallergrindar. Där fanns en, som Pelle Enarsson uppfattade det, begränsad poliskedja som inte var mer än en man bred och där befann sig även en grupp demonstranter. Delegaterna uppmanades att lämna lokalen via baksidan. Demonstranterna hade tagit sig runt byggnaden och när Pelle Enarsson satt i bussen hade ett antal demonstranter rusat mot bussen och slagit på den. Det hade inte funnits tillräckligt med bussar för att transportera delegaterna till hotellen så i stället kördes de endast en kort sträcka till tunnelbanestationen som vid den här tidpunkten hade stängts. Enligt Pelle Enarsson överrumplades polisen av situationen och de hade ingen framförhållning vid detta tillfälle för transport m.m., av delegaterna.

Enligt OPH:s rapport bröt sig cirka 150 våldsamma demonstranter ur den grupp som befann sig vid Statsoperan vid Wenceslas-torget. Dessa demonstranter attackerade flera av poliserna på plats, som endast bar enkel uniform. Därefter, enligt OPH:s rapport var då klockan 20.00, började samma personer krossa skyltfönster till olika affärer, banker, McDonalds och KFC restauranger runt torget samtidigt som de återigen attackerade polisen. Poliserna som var utan kravallutrustning fick förstärkning efter någon halvtimme och de våldsamma demonstranterna tvingades då bort från torget.

Jiri Kopal har uppgett att polisen först därefter stängde av torget från båda sidor. Kvar på torget fanns endast de fredliga demonstranterna tillsammans med turister och förbipasserande.

Olika versioner eller delversioner förekommer om vad som hände på kvällen och natten efter demonstrationen. De svenskar som var på plats, demonstranter såväl som vissa delegater, har

beskrivit Prag som en laglös stad under natten mellan den 26 och 27 september. De har berättat om våldsamma sammandrabbningar mellan polis och aktivister och att den återhållsamhet som polisen hade uppvisat tidigare under dagen var borta.

Prags polischef har uppgett att polisen hade gjort ingripanden, men han gav inga detaljer. I polispresidentens rapport uppges att torget utrymdes och att vissa aggressiva personer kunde identifieras, gripas och överlämnas för vidare åtgärder. Omkring kl. 23.00 hade polisen, enligt egen uppfattning, situationen under full kontroll.

I såväl OPH:s rapport som i Amnestys rapport "Arbitrary detention and police illtreatment following September 2000 protest", hänvisas till rapporter och vittnesmål som de två organisationerna mottagit om våldsamheter från polisens sida och om att polispatruller under den aktuella natten höll kvar i häkte inte enbart personer polisen misstänkte för brott utan även många fredliga demonstranter. Polisen uppges slumpvis ha stoppat och anhållit personer ute på gatan som beroende på sin ålder eller sitt utseende kunde tas för att vara demonstranter, men även personer som bara råkade befinna sig ute på stan under natten.

Gripna aktivister och anmälningar mot polisen

Totalt greps 949 personer i samband med demonstrationerna, varav 386 var utländska medborgare. Enligt polischefen skedde de flesta gripandena i samband med kravallerna runt kongresscentrat, där ungefär 500 demonstranter greps. Enligt polispresidentens rapport betecknades de flesta fall som en administrativ förseelse om vilka polisen själv kan fatta beslut (se ovan). 130 av de utländska medborgarna placerades i utlänningsarrest på polisavdelningen i Balková i väntan på administrativ avvisning. Den sista personen där släpptes den 29 september 2000.

Av de 500 gripna överlämnade polisen 30 personer till åklagaren misstänkta för brotten angrepp på tjänsteman, smädande av nationalitet, ras eller övertygelse, våldsamt upplopp, skadande av annan tillhörig egendom samt för stöd och propaganda för rörelser syftande till undertryckande av fri- och rättigheter. 25 personer åtalades, varav 20 var utländska medborgare. 16 personer häktades varav alla utom en var av utländsk nationalitet.

Av polispresidentens rapport framgår att 393 skriftliga klagomål mot polisen skickades till de tjeckiska myndigheterna i samband

med och efter IMF/Världsbankens möte i Prag, 284 av dessa var skrivna på främmande språk och efter översättning sorterades 89 anmälningar bort som hade sänts upprepade gånger. Endast 70 av de 393 skrivelserna bedömdes som inriktade på polisens agerande och metoder. 16 av dessa anmälningar rörde ärenden av *brottmålskaraktär*. Endast i ett fall konstaterades att brott hade begåtts, och i två fall konstaterades handlingar som hade karaktären av disciplinbrott. Det fall där brott konstaterats gällde ett antal polis-mäns obefogade våld mot gripna personer på en polisstation. I polispresidentens rapport uppges att det konstaterats att brottet hade begåtts men att det inte hade varit möjligt att säkra tillräckliga bevis för att åtala någon eller några. I de två fallen av konstaterade disciplinbrott handlade det, enligt polispresidentens rapport, i det första fallet om misstanke om missbruk av tjänsteställning i samband med tjänsteingripande av en polisman som mot demonstranter hade använt en käpp som polismannen hade fråntagit en av demonstranterna. Det andra fallet rörde även det misstanken om missbruk av tjänsteställning i samband med att några polismän hade använt fysiskt våld mot en demonstrant, fråntagit denne bl.a. en fickkniv, legitimationshandlingar och kvarhållit personen hos polisen. Det är oklart under vilken tid och under vilka omständigheter det skedde. Polisen konstaterade att det inte förelåg något brott i detta fall, utan att det handlade om ett disciplinärende.

När det gäller ärenden av *icke-brottmålskaraktär* uppges det i polispresidentens rapport att det i tre fall har konstaterats att fel har begåtts av poliser. I det första fallet hade en gripen demonstrant förvägrats se sitt identifikationsnummer. I det andra fallet hade en gripen demonstrant på en polisstation tvingats till daktyloskopering¹ trots att det inte hade funnits något rättsligt skäl därtill. I det tredje fallet hade en gripen person omotiverat eskorterats till utlänningspolisen.

I polispresidentens rapport framhålls att flera av anmälningarna av icke-brottmålskaraktär hade upprättats av personer som inte deltagit i demonstrationen. Polisen drog den slutsatsen då dessa anmälningar hade överensstämmande innehåll men olika underskrifter. Polisen hade ändå behandlat dessa anmälningar. I sin rapport framför OPH stark kritik mot såväl polisens agerande som mot de tjeckiska myndigheternas utredning av anmälningarna mot polisen som OPH anser vara bristfällig i många avseenden.

¹ Daktyloskopi är en metod att identifiera en person med hjälp av fingeravtryck (Nationalencyklopedins ordbok, första bandet, 1995).

4.4 Mötet i Europeiska rådet i Nice den 7–9 december 2000

Sammanfattning

Europeiska rådets möte i Nice skulle enligt planerna äga rum under tiden den 7–9 december 2000, men kom på grund av utdragna förhandlingar att pågå i fem dagar. Demonstrationer genomfördes dock endast den 6 och 7 december.

Poliser från hela Frankrike var kommenderade till Nice för att delta i insatsen. Cirka 4 000 poliser från framförallt kravallpolisen, CRS, och gendarmeriet deltog. Enligt svensk polis på plats i Nice hade den franska polisen upprättat en starkt bevakad säkerhetszon omfattande huvudvägen från delegaternas hotell fram till, och inklusive, möteslokalen.

Attac arrangerade protestaktiviteterna i samband med Europeiska rådets möte. En representant för franska Attac har uppgett att trots upprepade försök från deras sida var vare sig de lokala eller nationella myndigheterna intresserade av att föra någon dialog med Attac. Avsaknaden av dialog bidrog till svårigheterna för Attac att finna lokaler för aktivisternas boende liksom för mötes- och seminarieverksamhet.

I den fackliga demonstrationen som genomfördes den 6 december deltog cirka 65 000 personer. Demonstrationen, för vilken givits tillstånd, genomfördes utan incidenter och när den var över lämnade de flesta deltagarna Nice.

De våldsamer och den förstörelse som skedde i samband med den globaliseringskritiska demonstrationen den 7 december beskrivs, av såväl de franska myndigheterna som franska Attac, som begränsad, om än intensiv. Demonstrationens totala antal deltagare uppgick till mellan 5 000 och 6 000 personer, varav de som deltog i våldsamerterna beskrivs ha utgjort en mycket begränsad grupp. Demonstranterna lyckades inte att omringa själva möteslokalen Akropolis, utan nådde endast fram till polisens avspärningar som omgärdade bl.a. möteslokalen.

4.4.1 Tillgänglig information för undersökningen

Kommittén har haft svårigheter att få del av information från ansvariga myndigheter i Frankrike. Vi har endast erhållit mycket begränsad och översiktlig information om såväl förberedelserna som insatsen under mötet i Nice. Uppgifterna om polisens antal

liksom dess utrustning och vidtagna säkerhetsåtgärder har vi främst fått från Polismyndigheten i Stockholms län som hade två personer på plats under de aktuella dagarna.

Följande personer har intervjuats:

- Tord Bergstedt, insatsledare, Stockholmspiketen – Polismyndigheten i Stockholms län, säkerhetsenheten, operativa sektionen
- Daniel Sestrajcic, lärare vid Kvarnby Folkhögskola, deltog i demonstrationen den 7 december
- Mårten Pedersen, tidigare involverad i ETUC, European Trade union Confederation, deltog i demonstrationen den 6 december
- Christoph Agitón, franska Attac, var med och organiserade protestaktionerna

Kommittén har haft tillgång till följande skriftliga material:

- Information från franska inrikesministeriet om polisens insats under Europeiska rådets möte i Nice
- Information från prefekturen i Nice avseende polisens insats under Europeiska rådets möte i Nice
- Franska lagtexter avseende demonstrationsrätten
- Rapport från Polismyndigheten i Stockholms län efter studiebesök i Nice den 7–8 december 2000
- Rapport från Polismyndigheten i Stockholms län efter studiebesök på Nice internationella flygplats den 5–6 februari 2001 med anledning av Europeiska rådets möte i Nice i december 2000

4.4.2 Fransk lagstiftning avseende demonstrationsrätten och mötesfriheten

Allmänna sammankomster

Enligt fransk lag får allmänna sammankomster i enlighet med principen om mötesfrihet hållas utan tillstånd och utan föregående anmälan. Sammankomster får dock inte hållas på offentlig plats, dvs. de får hållas endast på privat plats eller plats som är tillgänglig för allmänheten. Sammankomsten får inte pågå längre än till klockan 22.00. I lokaler dit allmänheten har tillträde och som

stänger senare får dock sammankomster pågå till det klockslag lokalen skall stängas.

Sammankomsten eller mötet skall anordnas av en styrelse bestående av minst tre personer. ”Styrelsen skall ansvara för att ordningen upprätthålls, förhindra lagöverträdelser, förbjuda tal som strider mot allmän ordning eller sedlighet eller som innebär uppmaning till lagöverträdelser eller brott.” Styrelsens medlemmar är straffrättsligt ansvariga för överträdelser av dessa bestämmelser, och påföljden är böter av första klassen, dvs. högst 250 franc eller 38 euro.

En tjänsteman från administrationen eller rättsväsendet får delegeras – i Paris av polisprefekten och i departementen av prefekten, underprefekten eller borgmästaren – för att närvara vid sammankomsten. Prefekten är utsedd av presidenten och företräder staten i sitt departement där han är ansvarig för den allmänna ordningen. Polis och gendarmeri lyder under prefekten. I frågor som rör bl.a. säkerhet och ordning har prefekten mandat att i statens namn vidta polisiära åtgärder inom ett område som överskrider kommungränsen. Under prefekten finns ett antal underprefekter med ansvar för var sitt arrondissement där underprefekten är den företrädare för staten som finns närmast medborgarna.

Rätten att upplösa en sammankomst får dock endast utövas av myndighetens företrädare på styrelsens begäran, eller om det förekommer uppenbart lagstridigt förfarande.

Demonstrationer

I Frankrike är arrangören skyldig att anmäla att en demonstration avses äga rum. Anmälan skall göras till kommunens borgmästare eller, i kommuner med statlig polismyndighet, till prefekten, dvs. till polismyndigheten. I anmälan, som skall göras minst tre och tidigast femton dagar före den dag demonstrationen skall äga rum, skall bland annat anges demonstrationens syfte, plats, datum och klockslag för samlingen och i förekommande fall planerad väg.

Anmälan innebär inte att arrangören begär tillstånd för demonstrationen, utan det handlar om att myndigheterna informeras. I Frankrike utfärdas aldrig tillstånd för demonstrationer, men polismyndigheten kan förbjuda en demonstration om den bedömer att den allmänna ordningen riskerar att störas. Förbud mot en demonstration måste motiveras av att störningen förväntas bli omfattande och att polisen inte har möjlighet att hantera den. Ett

förbud behöver inte nödvändigtvis betyda att en demonstration inte kan äga rum. Polisen har dock rätt i sådana fall att upplösa demonstrationen med tvång. Vanligare är, i synnerhet i Paris, att arrangören ombeds att ändra demonstrationsvägen på grundval av de invändningar som polismyndigheten kan ha beträffande den planerade vägen.

Den som anordnar en demonstration utan föregående anmälan eller trots förbud kan dömas till sex månaders fängelse och böter på 50 000 franc eller 7 500 euro.

Det är förbjudet att bära vapen under en allmän sammankomst eller demonstration. Överträdelse kan straffas med tre års fängelse och böter om 300 000 franc eller 45 000 euro. Vapnet kan vara ett vapen i egentlig mening (kniv, skjutvapen) men också vapen i mera praktisk bemärkelse (metallstång eller järnrör).

Prefekten har enligt lag rätt att utfärda förbud mot att, under tiden mellan 24 timmar före en demonstration och dess upplösning, utan legitimt skäl inneha eller transportera föremål som kan utgöra ett vapen i praktisk bemärkelse om det finns anledning att befara störningar av den allmänna ordningen. Förbudet tillämpas inom ett geografiskt område som täcker platsen för demonstrationen, angränsande områden och tillfartsvägar. Området får dock inte vara oproportionerligt stort i förhållanden till vad omständigheterna kräver.

Maskering

Frankrike har inget maskeringsförbud.

4.4.3 Planeringsfasen

Ansvarsfördelning

Av underlaget från Inrikesministeriet framgår att det är Inrikesministeriet som ansvarar för den allmänna ordningen och säkerheten inom hela territoriet. Under ledning av inrikesministeriet har prefekten (den nationella regeringens representant i departementen) i de berörda departementen ansvaret för de tekniska förberedelserna inför möten såsom Europeiska rådets möte i Nice.

Riktlinjerna för säkerhetsåtgärderna fastställs av de centrala myndigheterna medan prefekten sedan ansvarar för den operativa samordningen av de säkerhetsåtgärder som genomförs. Prefekten

förfogar härvid över en operativ sambandscentral som förbinder samtliga berörda myndigheter och tjänster: nationella polisen, nationella gendarmeriet, försvarsmakten, vägverket, räddningstjänsten etc.

Departementets direktör för allmän säkerhet (befattningen kan i svenska termer beskrivas som motsvarande den befattning vid en svensk länsstyrelse som ansvarar för frågor rörande säkerhet) har, på uppdrag av prefekten i departementet, ansvaret för tillämpningen av säkerhetsåtgärderna.

Avseende demonstrationer har inrikesministeriet framfört att demonstrationsfriheten måste utövas inom ramen för de nödvändiga säkerhetsåtgärderna som vidtas för att möten såsom exempelvis Europeiska rådets möte skall kunna genomföras på bästa sätt. Samtidigt har det betonats att de ansvariga för protestaktionerna ofta visar en god vilja till att genomföra lugna demonstrationer, men att det finns en tydlig risk för att ett antal demonstranter stör den allmänna ordningen och därför måste polisen utforma säkerhetsåtgärderna därefter.

Enligt inrikesministeriet inledde de franska myndigheternas förberedelser av säkerhetsåtgärderna sex månader före mötet. Arbetet fokuserades särskilt på att garantera säkerheten för stats- och regeringscheferna samt andra högt uppsatta mötesdeltagare under transporter och boende. Vidare hade säkerställandet av säkerheten i möteslokalen – Kongresspalatset Akropolis – hög prioritet. Andra viktiga frågor var hanteringen av förväntade demonstrationer med eventuella våldsamma inslag samt hanteringen av potentiella terroristhot alternativt terroraktioner.

Inför Europeiska rådets möte i Nice fastställdes följande övergripande riktlinjer för planeringen av säkerhetsåtgärder:

1. Skyddet för högt uppsatta personer skulle säkerställas av enheten för skydd för högt uppsatta personer.
2. Säkerhetsområden skulle fastställas kring hotell och möteslokaler, inom vilka endast ackrediterade personer och fordon skulle vara tillåtna. Dessa områden skulle kontrolleras av polis och gendarmeriet i tillräckligt stort antal för att förhindra att demonstranter skulle kunna tränga in.
3. De färdvägar som skulle användas av officiella delegationer skulle stå under strikt kontroll, med företrädare för ordningsmakten placerade på noga utvalda platser för att förhindra eventuella attacker från demonstranter.

4. Demonstrationer skulle övervakas för att förhindra våldsbrott bland demonstranterna och för att se till att de skulle hålla sig längs den planerade vägen. I förebyggande syfte skulle ordningsmakten upprätta avspärningar för att hindra demonstranter från att ta sig in på känsliga områden.

Inför mötesdagarna hade Nices borgmästare förklarat att aktiviteten i Nice skulle pågå som vanligt och att inga affärer, företag eller skolor skulle hållas stängda.

Organisationssidan och dialog

Franska Attac stod som huvudorganisatör av protestaktionerna i samband med Europeiska rådets möte i Nice. Enligt Daniel Sestrajcic var emellertid organisationen svag och det fanns inte något som motsvarade de Convergence center som upprättades i Prag och Genua. På dessa platser utgjorde Convergence center den stora samlings- och informationsplatsen för aktivisterna och där serverades mat.

Enligt Christoph Agitón var en starkt bidragande faktor till situationen i Nice den uteblivna dialogen mellan organisationssidan och myndigheterna, och särskilt det förhållandet att de lokala myndigheterna inte var villiga att upplåta lokaler åt aktivisterna.

Nice styrdes vid tiden för Europeiska rådets möte av det konservativa partiet. Borgmästarens och prefektens politiska tillhörighet var enligt Christoph Agitóns uppfattning den främsta anledningen till varför Attacs försök till dialog med myndigheterna avvisades. Attacs initiativ till dialog fick inte heller gehör på inrikesministeriet.

Enligt Christoph Agitón försvårade den uteblivna dialogen möjligheterna att ordna såväl sovplatser till aktivisterna som lokal för att hålla de planerade seminarierna inom ramen för en s.k. motkonferens. Attack kontaktade flera instanser men det var ingen som var villig att ställa upp. Så sent som veckan före Europeiska rådets möte erbjöds de att låna en sporthall – Leyrit Gymnasium – som kom att tjäna som både sovplats och lokal för seminarierna. I slutänden upplät även myndigheterna i en grannkommun, där det kommunistiska partiet hade makten, utan kostnad en sporthall för aktivisterna. Mellan 400 och 500 personer bodde där.

Attac hade heller ingen kontakt med polisen. Enligt vad Christoph Agitón har uppgett innebar det i sig inget problem. Han

förklarade det med hänvisning till att det i Frankrike finns en lång tradition av konfrontation mellan demonstranter och polis, och att båda sidor därför vet hur långt de kan gå utan att den aktuella situationen utvecklas i sådan riktning att den blir okontrollerbar.

Christoph Agitón har vidare framfört att han hade ett mycket kort möte, endast under några minuter, med polisen dagen före den första demonstrationen. Anledningen var att det runt om på franska järnvägsstationer hade uppstått visst tumult i samband med att polisen ingrep mot de aktivister som blockerade biljettluckor och tågspår i protest mot att de inte hade fått gehör för sina krav på fri resa för arbetslösa som ville resa till Nice för att demonstrera.

Vid sitt möte med polisen uppgav Christoph Agitón att demonstranterna den 7 december hade för avsikt att omringa möteslokalen, utan användande av våld. Polisen framförde att de å sin sida skulle skydda möteslokalen och delegaternas hotell från protestaktioner. Det var, enligt Christoph Agitón, i princip allt vad som sades under mötet.

Polisens förberedelser och säkerhetsåtgärder

Enligt inrikesministeriets uppgifter var polis från hela Frankrike kommenderad till Nice för att delta i insatsen i samband med mötet. Under insatsen användes enheter som var specialiserade på att upprätthålla ordningen såsom nationella säkerhetstrupper, dvs. grupper från det mobila gendarmeriet som förstärkte den lokala säkerhetstjänstens personal, CRS (Campagnes Republicanes de Sécurité) som är den franska kravallpolisen samt specialenheter som R.A.I.D (Service de Recherche, d'Assistance, d'Intervention et de Dissuasion) och G.I.P.N (Groupes d'Intervention de la Police Nationale) för att förhindra terroristaktioner.

Tord Bergstedt, vars information till övervägande del baseras på egna observationer samt samtal med franska kolleger, har uppgett att totalt cirka 4 000 man från gendarmeriet och CRS deltog i insatsen. Dessa uppgifter är dock mycket osäkra. En förstärkning om cirka 1 000 poliser kallades in när oroligheterna uppstod. Under insatsen användes inga polishundar eller hästar.

Tord Bergstedt har vidare uppgett att polismännen var utrustade med hjälm, sköld, personlig skyddsutrustning, benskudd, s.k. tomfabatong, tjänstevapen bestående av en 9 mm pistol alternativt en revolver av kaliber 38. Vissa poliser, oklart antal, bar hel kroppsskyddsutrustning. De flesta poliser var utrustade med tårgashand-

granater och varje grupp förfogade över ett 40 mm tårgasgevär. En polisman i varje grupp var dessutom utrustad med ett förstärkningsvapen av kaliber 5,56.

Enligt Tord Bergstedts uppgifter använde sig polisen under insatsen av rörliga vattenkanoner och tankbilarna var utrustade med dubbla vattenkanoner. Under insatsen patrullerade polishelikoptrar ständigt luftrummet samtidigt som polisbåtar patrullerade sjösidan. Därtill fanns längre ut från land enheter ur franska flottan på plats.

Christoph Agitón har uppgett att myndigheterna, som säkerhetsåtgärd, hade inrättat en zon utanför Nice centrum där det var tillåtet att demonstrera, samt en inre säkerhetszon i centrum. Tord Bergstedt har beskrivit utformningen av den inre säkerhetszonen. Zonen hade sin utgångspunkt nere vid strandpromenaden, där de flesta delegaternas hotell låg, upp längs paradgatan till möteslokalen Akropolis. Polisens avspärningar delade Nices centrum mitt itu, utan möjlighet för demonstranterna att ta sig igenom om de inte tog långa omvägar. Säkerhetszonen avgränsades av kravallstaket och polisavspärningar.

Valet av boende för delegaterna liksom valet av möteslokaler var enligt Tord Bergstedts bedömning lämpliga ur transport- och säkerhetsavseende. Nice ligger endast tio minuters bilfärd från flygplatsen. Huvuddelen av delegaterna var erbjudna boende på hotell vid strandpromenaden, och eskorten mellan hotellen och Akropolis tog aldrig längre tid än fem minuter. Möteslokalen Akropolis liksom justitieministeriets byggnad, där middagen för stats- och regeringscheferna ägde rum, var båda lätta att spärra av. Det gällde särskilt justitieministeriets byggnad som ligger inbäddat och skyddat.

Tord Bergstedt har uppgett att polisen hade placerat ut skyddsstaket längs större delen av sträckan mellan flygplatsen och hotellområdet vid strandpromenaden. I varje vägkorsning var ett flertal polismän placerade för övervakning. Inne i säkerhetszonen från strandpromenaden upp till Akropolis var fordonstrafik förbjuden. Gångtrafik var dock tillåten, men polisen kontrollerade alla som ville ta sig in i zonen. De omfattande avspärningarna kring Akropolis förstärktes ytterligare under natten den 6 december. Som en säkerhetsåtgärd hade polisen även sett till att samtliga papperskorgar i området hade plockats bort. Säkerhetszonen markerades av kravallstaket och mellan 25 och 30 poliser användes normalt för bevakning av staketavspärningen på en gata.

De franska myndigheterna införde, i enlighet med reglerna i Schengenavtalet (se avsnitt 7.6.1), temporära gränskontroller under

fyra dagar inför mötet. 1 500 italienska medborgare tillhörande Ya Basta! och Rifondazione Comunista stoppades vid gränsen vid staden Vintimille och tilläts inte resa in i Frankrike. Enligt Christoph Agitón agerade de franska myndigheterna felaktigt, eftersom aktivisterna som blev fast på tåget vid gränsen antingen hade pass eller någon annan sorts identitetshandling på sig.

4.4.4 Händelseförloppet

I sporthallen i Nice som ställts till demonstranternas förfogande hölls under veckan före demonstrationen den 7 december olika workshops och diskussioner. Christoph Agitón har uppgett att många av diskussionerna hölls för att förbereda deltagarna inför demonstrationen. Det var många mycket unga personer som hade kommit till Nice och som aldrig tidigare deltagit i denna typ av demonstration. Det var därför, enligt Christoph Agitón, viktigt att få med dessa unga personer på aktiviteterna och i diskussionerna i sporthallen, inte minst för att få dem att förstå och acceptera det ickevålds-koncept som gällde för demonstrationen.

Enligt Daniel Sestracjic samlades ungefär 2 000 aktivister i sporthallen på kvällen den 6 december. Under vad han betecknade som primitiva förhållanden genomfördes ett antal seminarier. Aktiviteten kom senare på kvällen att övergå till ett planeringsmöte för den efterföljande dagens globaliseringskritiska demonstration.

Strukturen för diskussionen under mötet var att olika affinity groups/vängrupper valde sina språkrör som sedan talade för gruppen under mötet och bestämde vad som skulle ske under demonstrationen. Enligt Daniel Sestracjics uppgifter framfördes många "luddiga" idéer men enighet kunde slutligen nås om att demonstranterna skulle omringa möteslokalen Akropolis och vid ingångarna markera sin närvaro. På mötet kom de även överens om att det inte skulle förekomma några våldsamma inbrytningsförsök. Riktlinjerna för demonstrationen var symboliska aktioner utan användandet av våld.

Enligt Christoph Agitón bestämdes det att demonstrationen skulle omringa Akropolis från två håll, och att demonstrationståget därför skulle ha två utgångspunkter. Bakom beslutet låg även praktiska aspekter. Många av aktivisterna bodde nämligen i sporthallen som låg i östra delen av Nice, och det hade enligt Christoph Agitón inneburit stora problem för dem att ta sig till central-

stationen i västra delen av Nice varifrån den andra delen av tåget skulle avgå.

Den fackliga demonstrationen den 6 december

Dagen före öppnandet av Europeiska rådets möte genomfördes en demonstration anordnad av European Trade Union Confederation (ETUC) med deltagare huvudsakligen från europeiska fackförbund. Nordiska fackförbund deltar, enligt Mårten Pedersen, normalt inte i de fackliga demonstrationer som genomförs i samband med Europeiska rådets möten. I den fackliga demonstrationen i Nice deltog cirka 65 000 personer vilket var ungefär samma antal som deltog i den fackliga demonstrationen i Porto i juni 2000 under det portugisiska ordförandeskapet.

Majoriteten av deltagarna var fackföreningsmedlemmar. Attac och flera andra globaliseringskritiska organisationer deltog med upp till 5 000 personer. Gemensamt för samtliga deltagare i tåget var, enligt Daniel Sestrajic, kritiken mot effekterna av den nyliberalisering som kännetecknar utvecklingen i många europeiska länder. Medan de fackliga förbunden framförde kritik mot vad de upplevde som svagheter i den sociala stadga som skulle antas av EU:s stats- och regeringschefer vid mötet, avvisade de globaliseringskritiska organisationerna och sammanslutningarna stadgan i dess helhet.

Enligt Mårten Pedersen genomfördes demonstrationen på ett mycket lugnt sätt och den hade mer karaktären av en folkfest. Under samlingen inför avtågandet stod orkestrar i gathörnen och spelade musik. Organisationerna och sammanslutningarna tillhörande den globaliseringskritiska rörelsen gick längst bak i demonstrationståget och även de uppförde sig mycket lugnt enligt Mårten Pedersen.

Demonstrationståget hade av polisen hänvisats till en marschväg utanför centrum. Tåget kom att gå i en cirkel runt centrum och nästan ned till strandpromenaden. Antalet deltagare var högt samtidigt som den väg demonstrationståget hade blivit hänvisat av myndigheterna, enligt Mårten Pedersen, visade sig vara alltför kort, vilket innebar att när tågets tät hade kommit till den utsatta slutpunkten hade tågets bakre del knappt börjat gå. Med anledning av att demonstrationsvägen var så kort gick tåget två varv, vilket innebar att demonstrationstågets främre del varvade de längst bak i tåget.

Demonstrationen pågick under ett par timmar, och därefter lämnade majoriteten av deltagarna Nice.

Tord Bergstedt har uppgett att det på kvällen den 6 december förekom oroligheter inne i stan när mindre grupper av aktivister begick våldsamheter. Polisen ingrep dock snabbt mot dessa oros-element.

Demonstrationen den 7 december

Den globaliseringskritiska demonstrationen som ägde rum den 7 december hade två utgångspunkter. Den ena halvan av demonstrationståget om cirka 2 000–3 000 demonstranter samlades på Nice centralstation i västra delen av staden. I denna del av tåget ingick, enligt Daniel Sestrajic, demonstranter främst från Attac och fackliga organisationer. Ungefär lika många demonstranter hade samlats på ett torg i östra delen av Nice, i närheten av den sporthall som många av dem hade som sovplats. Denna del av demonstrationståget omfattade till största del ungdomsrörelser och -organisationer.

Daniel Sestrajic, som under natten till den 7 december hade bott i den sporthall som upplåtits av myndigheterna i grannkommunen, har berättat att han inte lyckades ta sig igenom avspärrningarna i Nice centrum för att komma till centralstationen. Han hamnade därför i den del av tåget som avtågade från östra delen av Nice. Demonstrationståget startade vid 8–9-tiden på morgonen. Funktionärer med Attac-armbindlar fanns på plats och visade demonstranterna vägen. Demonstrationståget gick under någon timme mot centrum och EU-mötets lokaler Akropolis.

Daniel Sestrajic har uppgett att han inte har klart för sig huruvida demonstrationståget följde den planerade vägen eller om de var tvungna att välja en alternativ väg på grund av polisavspärrningarna. Från tågets utgångspunkt valdes i alla fall en gata i riktning mot den rondell som angränsade till säkerhetszonen och till Akropolis. På denna gata fanns det på höger sida två eller tre polisavspärrningar till några sidogator. När tåget passerade dessa förekom några mindre incidenter mellan polis och några demonstranter.

Framme vid rondellen möttes demonstrationståget av polis bakom kravallstaket, och bråk utbröt mellan polisen och demonstranter. Daniel Sestrajic upplevde det inte som en samlad polisinsats utan polisen kom fram i olika omgångar mot demonstrationståget

som stod stilla invid avgränsningen till säkerhetszonen. Polisen sköt tårgas och Daniel Sestrajcic såg hur några demonstranter började kasta sten. Inför polisens tårgasattacker backade demonstranterna och gick bort några kvarter in i gamla stan för att rensa ögonen. Därefter kom de tillbaka.

Daniel Sestrajcic har vidare uppgett hur demonstrationståget delades upp i tre block som ställde sig vid var sin polisavspärning på den gata tåget hade gått samt i rondellen. Informationen från organisatorerna var, enligt honom, begränsad och flera aktivister förstod inte anledningen till uppdelningen och visste inte heller vart de skulle gå. Efter en stund började tåget marschera igen och en grupp demonstranter återupptog stenkastandet och bråket med polisen. I det läget stormade polisen fram och det uppstod, enligt Daniel Sestrajcic, ett inferno.

Vidare, enligt Daniel Sestrajcic, så var demonstrationståget vid tillfället fortfarande uppdelat och olika grupper kom därför att agera oberoende av varandra. En minoritet av demonstranterna började bygga barrikader och många demonstranter hamnade mitt emellan de stenkastande demonstranterna och polisen. Sammandrabbningen mellan polis och demonstranter pågick längs en sträcka av flera kilometer. Det bolmade rök, sopcontainrar drogs fram och gatstenar kastades. Affärer som hittills hade haft öppet stängde.

Enligt Daniel Sestrajcics, som han själv uttrycker det, mycket subjektiva bedömning uppstod våldsigheterna på grund av polisens provokationer, även om han inte med säkerhet kan säga att det var polisen som inledde bråket. Daniel Sestrajcic har uppgett att han sett ett antal demonstranter kasta föremål mot polisen och att polisen i det läget valde att direkt slå tillbaka mycket hårt och utan att särskilja de fredliga från de våldsamma demonstranterna. Våldet eskalerade, enligt Daniel Sestrajcic, som ett resultat av polisens beslut att skicka in allt fler polismän, som i stor utsträckning använde sig av tårgas för att skingra demonstranterna. I den situation som uppstod blev även s.k. fredliga demonstranter arga och flera av dem reagerade våldsamt.

Våldsigheterna i själva centrum pågick under någon timme. De fortsatte under vägen som polisen tvingade de våldsamma demonstranterna tillbaka till sporthallen, dit de kom vid 15–16-tiden. Daniel Sestrajcic lyckades ta sig igenom centrum och anslöt sig där till den andra delen av demonstrationståget. I denna del hade demonstrationen gått betydligt lugnare till.

Enligt Tord Bergstedt, som bevittnade delar av händelseförloppet, ägde de värsta kravallerna rum på morgonen under en begränsad tidsperiod. I sammanhanget använde polisen mycket tårgas. Polisen använde, enligt Tord Bergstedt, tårgasen som ett medel för selektering genom att den stora mängden tårgas isolerade den grupp som ville vara kvar och bråka medan resten av aktivisterna gav sig av från platsen.

Under demonstrationen och särskilt då runt säkerhetszonen var säkerhetsnivån hög. I det främsta ledet av polisavspärningarna var, enligt Tord Bergstedt, välutbildade och välutrustade poliser placerade och de lyckades med uppgiften att garantera säkerhetszonen.

Tord Bergstedt har vidare uppgett att polisen under insatsen även använde sig av små lättrorliga grupper om åtta–tio poliser med uppgiften att gripa våldsamma aktivister. Poliserna i fråga bar jackor med texten "Police" på ryggen och de patrullerade i civila bilar.

När klockan var omkring 13.00 var stora delar av demonstrationen upplöst. Dess slutpunkt var sporthallen där man kvällen innan hade planerat demonstrationen. Enligt Daniel Sestrajcics uppgifter var det meningen att flera seminarier skulle ha hållits under eftermiddagen och kvällen. Sporthallen var dock helt avspärrad av polisen som grep aktivister. Enligt Daniel Sestrajcic var skälet för polisens insats mot sporthallen att det enligt dem var där som våldsamheterna hade planerats. När polisen hade kommit till platsen slet de upp dörren och sköt in tårgas för att tvinga ut aktivisterna. Några hade gått ut medan andra gömde sig eller tog sig ut bakvägen. Polisen gav sig därefter av. Eftersom många aktivister var rädda för att polisen skulle komma tillbaka var det få som lyssnade på talarna under det första seminariet. Många av aktivisterna var i färd med att lämna Nice och resten av seminarieverksamheten ställdes in. Enligt Christoph Agitón var polisens insats mot sporthallen helt obefogad och det var polisen som hade provocerat fram situationen.

Christoph Agitón har uppgett att han ändå var nöjd med demonstrationen som sådan. I Nice var våldet begränsat och det utfördes av en mycket liten del av demonstranterna. Den övervägande delen av dem stannade vid att föra oväsen framme vid avspärningarna och polisen agerade utan att använda vapen. Polisen använde emellertid, enligt Christoph Agitón, tårgas mycket flitigt.

EU-mötet som var planerat att pågå i två dagar kom att pågå i fem dagar. Inga fler demonstrationer ägde dock rum.

4.5 G8-mötet i Genua den 20–22 juli 2001

Sammanfattning

År 2001 ägde G8-mötet rum i Genua, Italien. Omfattande demonstrationer ägde rum i samband med mötet. På en viktig punkt skiljer sig demonstrationerna i Genua från övriga demonstrationer som Göteborgskommittén har studerat. Antalet demonstranter i Genua uppgick till mellan 200 000 och 250 000 personer, vilket kan jämföras med 30 000–50 000 i Seattle, 12 000–15 000 i Prag och 5 000–6 000 i Nice. Enligt polisen i Västra Götaland uppgick antalet demonstranter i Göteborg till cirka 50 000 personer.

I Genua uppskattas det svarta blocket ha uppgått till mellan 2 000 och 3 000 personer, varav majoriteten, enligt den italienska polisens bedömning, var utlänningar. Därutöver anslöt sig i Genua spontant ett högt antal ditintills fredliga aktivister till det svarta blockets aktioner. Uppgifterna om hur många de var varierar mellan 4 000 och 7 000 personer.

Såväl polisen som Genua Social Forum (GSF), som stod som huvudarrangör av demonstranternas aktiviteter i samband med G8-mötet, har uppgett att de överraskades av det höga antalet demonstranter liksom antalet personer som använde sig av våldsamma metoder. Enligt polisen innebär det höga antalet demonstranter i sig svårigheter för dem att agera då såväl möjligheterna att förflytta sig som möjligheten att styra folkmassorna begränsades. Det stora antalet aktivister som använde sig av våldsamma metoder liksom deras taktik innebär problem för såväl polis som fredliga demonstranter. Små grupper av aktivister slog till och drog sig sedan snabbt tillbaka, ofta in i de fredliga demonstrationerna som de använde som kamouflage. Deras agerande gjorde det svårt för polisen att urskilja våldsamma aktivister från andra, som därför även de utsattes för polisens ingripanden riktade mot de våldsamma personerna. De fredliga demonstranterna fick även se hur deras budskap i sakfrågor försvann i medierapporteringen om våldet.

GSF, ett nätverk bestående av mellan 750 och 1 000 italienska och utländska organisationer och sammanslutningar, förde under förberedelsefasen en dialog med berörda myndigheter på såväl lokal som nationell nivå. Båda sidor har efteråt anklagat varandra för uteblivet resultat. Politiker och polisen har kritiserat GSF:s ledare för att inte ha försökt förhindra aktivisterna från att begå våldsamheter. GSF:s ledare har även beskyllts för naivitet i sin uppfattning att de talade för samtliga organisationer som anslutit

sig till GSF, när de borde ha insett att flera grupper skulle agera självständigt och våldsamt. GSF:s ledare har å sin sida kritiserat myndigheterna för att inte ha tagit deras varningar om ett mycket högt antal aktivister, varav många av dem sannolikt skulle vara våldsamma, på allvar.

Inför G8-mötet hade GSF planerat för ett fem dagar långt seminarieprogram med ämnen som samtliga kunde relateras till globaliseringsproblematiken. Fredagen den 20 juli hade GSF utlyst till en allmän aktionsdag för civil olydnad. Lördagen den 21 juli skulle en internationell demonstration äga rum under parollen "En annan värld är möjlig".

Myndigheternas specifika säkerhetsförberedelser inför G8-mötet omfattande dels åtgärder för att bedöma samt avvärja potentiella terroristhot, dels åtgärder för att säkerställa allmän ordning och säkerhet i samband med förväntade demonstrationer.

Terroristaktioner i form av flyganfall liksom anfall från fartyg bedömdes som ett potentiellt hot. I förebyggande syfte stängdes luftrummet över Genua och ingen fartygstrafik tilläts i hamnen eller längs kusten utanför Genua.

I polisinsatsen i Genua deltog totalt 14 000 poliser från Italiens tre poliskårer (statspolisen, karabinjären och finanspolisen). Därutöver tillkom 1 000 officerare från marinen och armén med uppdrag att patrullera hamnen respektive flygplatsen.

I Genuas centrum hade polisen inrättat en inre säkerhetszon, den röda zonen, dit endast personer med särskilt passerkort hade tillträde. Zonens yttre gräns uppgick till åtta kilometer och bestod förutom av naturliga hinder av ett flera meter högt staket. Den inre säkerhetszonen omgärdades av en buffertzonen, där restriktioner fanns gällande demonstrationer och motsvarande aktiviteter. Flera av bilinfarterna till Genua var avstängda liksom en av Genuas två tågstationer. Inre gränskontroller återinfördes temporärt med stöd av Schengenavtalet (se avsnitt 7.6.1) och 2 000 personer avvisades vid gränsen.

Polisen klarade av att hålla avspärningarna kring den röda zonen och säkerställde därigenom delegaternas säkerhet liksom att själva G8-mötet kunde genomföras utan störningar. Omfattande kravaller och sammandrabbningar mellan polis och demonstranter ägde dock rum i andra delar av staden.

Tre händelser kom särskilt att uppmärksammas i samband med demonstrationerna i Genua; dödsjutningen av en demonstrant, polisens insats mot Diaz-skolan som utgjorde GSF:s högkvarter samt polisens hantering av gripna aktivister på polisstationen

Bolzenato. Beträffande samtliga dessa händelser pågår rättsprocesser fortfarande.

Enligt den formella ansvarsfördelningen i Italien avseende upprätthållande av allmän ordning och säkerhet var det polischefen i Genua som hade det operativa ansvaret för insatsen under G8-mötet. Inrikesministeriet har dock uppgett att insatsen bedömdes vara av sådan vikt att viss nationellt deltagande var nödvändigt. Polisen i Genua och Inrikesministeriet har olika uppfattningar om hur den faktiska arbetsfördelningen var utformad. I den parlamentsundersökning som genomförts av händelserna i Genua framhålls att det fanns brister i polisens kommunikation och koordinering. Majoriteten av poliserna saknade dessutom för uppgiften adekvat utbildning, liksom lokalkännedom.

4.5.1 Tillgänglig information för undersökningen

Intervjuer har genomförts med:

- Italienska vice polischefen, prefekten Antonio Manganelli
- Dr Giovanni Luperi, Säkerhetspolisen på Inrikesministeriet
- Gianpaolo Leccisi, Mario Remus, Giovanni Verucci, samt Gianfranco Tatozzi. Chefer och biträdande chefer för "ufficio legislativo" samt "dipartimento affari di giustizia" vid Justitiedepartementet
- Dr Donato Bruno ordförande i deputerandekammarens konstitutionsutskott tillika ordförande i den parlamentskommitté som fick i uppdrag att undersöka händelserna i Genua
- Parlamentsledamot Mascia Graciella, Rifondazione Comunista
- Prefekten i Genua, Antonio Di Giovine
- Polischefen i Genua, Oscar Fiorioli
- Chefen för Digos (Divisione Informazione Generali operazioni speciali – underrättelsetjänst, inrättad 1974 för att förebygga och undertrycka terrorism), Spartaco Mortola
- Luca de Fraia, SDEBITARSI, aktiv i Genua Social Forum,
- Bruno Vespa, en i Italien välkänd journalist, som var i Genua under G8-mötet.
- Emil Berg, som deltog i demonstrationerna
- Daniel Sestracjic, lärare vid Kvarnby Folkhögskola, som deltog i demonstrationerna

- Poliskommissarien Lennart Petersson, Rikspolisstyrelsen, som var i Genua under G8-mötet
- De två svenska sambandsmän, kriminalinspektörerna Patrik Engström och Anette Ahlenius från Rikskriminalpolisens kriminalunderrättelsetjänst, som deltog i arbetet i den internationella sambandscentralen som hade upprättats i polisens högkvarter i Genua inför G8-mötet

Det skriftliga materialet omfattar:

- Delar ur den italienska parlamentsrapporten om händelserna i Genua, inklusive delar ur oppositions rapport
- Tidningsartiklar ur den italienska dagstidningen Messaggero 30 juli-3 augusti 2001
- Två kapitel om händelserna i Genua ur Bruno Vespas bok "Chocken", om Berlusconis hundra första dagar vid makten
- Den italienska polisens skriftliga information till de internationella sambandsmännen
- Ett antal rapporter från GSF om dialogen med myndigheterna och genomförandefasen

4.5.2 Italiensk lagstiftning avseende demonstrationsrätten m.m.

Demonstrations- och mötesrätten

Demonstrationsrätten garanteras i den italienska konstitutionen. Möten på allmän plats måste dock förhandsanmälas till myndigheterna, vilka kan förbjuda sådan möten endast på grundval av styrkta säkerhetsskäl.

I lagen om allmän säkerhet finns föreskrifter för offentliga möten och sammankomster på allmän plats. Arrangören av ett möte på allmän plats, eller på plats som är öppen för allmänheten, måste ansöka om tillstånd hos provinspolischefen minst tre dagar före mötet. I ansökan skall information om dag, tid, plats och syftet med mötet samt personuppgifter på arrangörerna och eventuella talare anges. Om en demonstration eller ett möte anordnas utan föreskrivet tillstånd kan arrangören straffas med frihetsberövande upp till sex månader och/eller med böter.

Provinspolischefen kan förbjuda mötet om anmälan inte har gjorts, eller av skäl som hör ihop med bl.a. den allmänna ordningen.

På samma grunder kan denne föreskriva villkor avseende tid och plats för mötet. Den som bryter mot myndigheternas förbud eller föreskrifter kan straffas med frihetsberövande upp till ett år och/eller med böter.

Polisen kan upplösa ett möte eller en demonstration (också i de fall tillstånd lämnats) om det förekommer manifestationer av upprorisk art, ”om det skadar myndigheternas prestige” eller kan medföra fara för den allmänna ordningen eller för medborgarnas säkerhet. Möten och demonstrationer kan även upplösas om det i samband med dem begås brott.

Polisen skall vid beslut om upplösning uppmana mötes- eller demonstrationsdeltagarna att skingra sig. I det fall uppmaningen inte har effekt skall order om skingring ske med tre formella anmaningar, varvid varje anmaning skall föregås av en trumpetstöt.

Om de tre anmaningarna inte åtlyds eller om de inte kan verkställas på grund av uppror eller motstånd, skall ansvarigt befäl ge order om att mötet eller demonstrationen skall upplösas med våld. De personer som vägrar lyda order om att skingra sig straffas med frihetsberövande från en månad till ett år och/eller med böter.

Maskering

En lag från år 1975 avseende allmän ordning förbjuder maskering i samband med deltagande i manifestationer som hålls på allmän plats eller plats som är öppen för allmänheten. Enligt lag är det förbjudet att använda skyddshjälm eller att helt eller delvis dölja ansiktet på annat sätt som försvårar identifiering. Påföljden är fängelse en till sex månader eller böter.

Tillfälligt omhändertagande m.m.

Italien saknar motsvarighet till de svenska regler som ger svensk polis möjlighet att tillfälligt omhänderta personer i upp till sex timmar (se avsnitt 3.2.3 *Polisens skyldigheter och befogenheter*). Italiensk polis har dock möjlighet att föra en ordningsstörande person till polisstationen för identifiering. Därefter måste dock personen släppas.

I den italienska lagstiftningen finns inte någon specifik reglering avseende den typ av brottsliga handlingar som begicks i samband med demonstrationerna i Genua. De begångna gärningarna har be-

dömts enligt allmänna straffbestämmelser avseende konspiration, vapeninnehav och plundring.

Justitieministeriet förutser, ur ett straffrättsligt perspektiv, inga förändringar i lagstiftningen. En översyn pågår emellertid om hur man i Italien, inom ramen för nuvarande lagstiftning, skall kunna förbättra polisens möjligheter att förebygga samt bemöta våldsamma demonstrationer. Enligt justitieministeriet finns det ett politiskt tryck i Italien på ett hårdare och effektivare agerande från polisens sida. Några inskränkningar i demonstrationsrätten är dock inte aktuella.

4.5.3 Planeringsfasen

Valet av Genua som plats för G8-mötet liksom huvuddelen av förberedelsearbetet hade skett under den tidigare center-vänsterregeringen. Av medias rapportering framgick att händelserna i Göteborg i samband med EU-toppmötet oroade den i maj nytillträdde konservativa regeringen med Berlusconi som premiärminister. Vi saknar dock information om huruvida dessa händelser resulterade i några specifika ändringar eller tillägg till de i Italien sedan tidigare planerade säkerhetsåtgärderna. Som framgår av GSF:s rapporter kom emellertid dialogen med GSF att intensifieras och konkretiseras under de två sista månaderna före G8-mötet.

Förberedelserna inför mötet omfattade dels dialog med GSF dels planeringen av säkerhetsåtgärder. Dialogen mellan berörda myndigheter och GSF syftade till att garantera genomförandet av lugna och fredliga demonstrationer utan störningar av G8-mötet. Polisens konkreta förberedelser av säkerhetsåtgärderna var inriktade på att förhindra potentiella terroristhot liksom på åtgärder för att säkerställa allmän ordning och säkerhet.

Genua Social Forum och dialogen med myndigheterna

Följande redogörelse är baserad på parlamentsrapporten, GSF:s rapport och Luca de Fraias redogörelse.

GSF utgjorde en internationell plattform, till vilken mellan 750 och 1 000 organisationer och sammanslutningar hade anslutit sig i ett nätverk inför G8-mötet. GSF utgjorde den mobiliserande kraften för motståndsaktiviteterna i samband med mötet. Utöver att fästa globaliseringskritikers uppmärksamhet på mötet som

sådant liksom på sakfrågorna, förde GSF en dialog med myndigheterna om bl.a. förutsättningarna för aktivisterna att genomföra demonstrationer.

GSF var en fortsättning på ett tidigare italienskt nationellt initiativ, det s.k. Patto di Lavoro (Arbetarpakten), som etablerades den 19 december 2000. Omkring 50 italienska organisationer anslöt sig till initiativet i syfte att påverka G8-processen under såväl förberedelsefasen som själva mötet genom arrangerandet av olika parallella aktiviteter, och för att gemensamt påverka myndigheterna i processen fram till Genua-mötet. När allt fler internationella organisationer och sammanslutningar anslöt sig till pakten ändrades namnet och den 8 mars 2001 etablerades GSF.

Patto di Lavoro hade inlett ansträngningarna för att förmå myndigheterna att inse behovet av att erbjuda aktivister möjlighet att uttrycka sin kritik mot G8-mötet. I januari 2001 föreslog Patto di Lavoro tillskapandet av ett permanent arbetsforum med de lokala myndigheterna utan resultat. Viss dialog ägde emellertid rum mellan Patto di Lavoro och politiska företrädare på lokal, provinsial och regional nivå.

Vid ett officiellt möte den 8 februari 2001 presenterade Patto di Lavoro ett antal, enligt dess uppfattning, viktiga frågor som man ansåg nödvändiga att hantera. Man pekade tydligt på riskerna för att antalet demonstranter i Genua skulle kunna komma att bli mycket högt, och att flera av dessa skulle kunna visa sig vara våldsamma. Man ställde även frågan om de lokala myndigheterna var villiga att visa de fredliga demonstranterna gästfrihet. I det sammanhanget förde de fram frågor av logistisk natur bl.a. boendeproblemet för demonstranterna och frågan om tillträde till Genua med tåg. På detta fick man emellertid inget gensvar.

Vid mötet den 8 februari stod det även klart att åsikterna skilde sig åt mellan myndigheterna och organisationsrepresentanterna avseende vilka aktiviteter G8-motståndarna skulle tillåtas genomföra. Företrädarna för Patto di Lavoro planerade för genomförandet av olika evenemang, t.ex. seminarier, parallellt med de officiella evenemangen samt demonstrationer mellan den 19 och 21 juli. Myndigheterna, och mer specifikt prefekten i Genua, var å sin sida vid detta tillfälle endast beredda att tillåta demonstrationer veckan *före* mötet.

Patto di Lavoro kom i mars att övergå i GSF, men det var samma personer som fortsatte dialogen med myndigheterna.

Under våren 2001 hölls därefter möten på såväl lokal och provinsial som nationell nivå mellan GSF och inrikes- och utrikes-

ministerierna. Första mötet med den italienska polischefen ägde rum först en månad före G8-mötet. Dialogen fördes på två plan; ett politiskt och ett tekniskt. På lokal politisk nivå diskuterades bl.a. arrangemangen för demonstranternas boende, medan dialogen mellan polis och GSF i stor utsträckning handlade om demonstrationsvägar och demonstrationstillstånd.

Dialogen inleddes under center-vänsterregeringen, men övertogs av Berlusconi's regering i och med regeringsskiftet. Donato Bruno har uppgett att regeringen genom dialogen ville säkerställa demonstrationsrätten samtidigt som den ville övertyga GSF att G8-mötet var så viktigt att det inte fick störas. Han har vidare uppgett att han anser att regeringsföreträdare visade sitt stöd för rätten att demonstrera, inte minst genom att det var Berlusconi's regering som fattade principbeslutet om att tillåta demonstrationer i samband med G8-mötet. De specifika demonstrationstillstånden utfärdades senare av Questuran i Genua.

Luca de Fraia har uppgett att GSF:s representanter var missnöjda med dialogen. De ansåg att mötena saknade substans och att deras frågor inte togs på allvar av myndigheterna. Enligt Luca de Fraia försökte GSF varna myndigheterna och frågade om de visste vad de förberedde sig för. Från GSF:s sida betonade man att det skulle komma 10 000-tals människor till Genua och om myndigheterna inte gjorde sig redo för det, och om de och GSF inte samarbetade, skulle det kunna leda till allvarliga problem.

Enligt Luca de Fraia verkade GSF för att säkerställa att de civila rättigheterna efterlevdes i samband med G8-mötet, såsom rätten att demonstrera och rätten för aktivister att komma till Genua och vistas i staden. Redan i ett tidigt skede hade det stått klart för GSF att myndigheterna övervägde att stänga av staden, vilket stred mot GSF:s grundläggande krav på möjligheter att demonstrera mot G8-mötet liksom kravet på tillträde till Genua.

I GSF:s rapport redogörs för de, ur deras synvinkel, särskilt viktiga datum och möten som ägde rum under våren 2001. Den 3 och den 5 april 2001 ägde de första mötena på nationell nivå rum med justitieministern respektive kabinettschefen på Inrikesministeriet. Samma frågor diskuterades som den 8 februari 2001. Inte heller vid detta tillfälle uppfattade GSF att de fick gehör för de synpunkter och förslag som de framförde. Parallellt med att mötet med kabinettschefen på Inrikesministeriet ägde rum genomfördes runt om i Italien tiotals fredliga "sit-ins" framför Prefekturen i olika städer med kravet att Genua skulle vara en öppen stad.

Samtidigt som dialogen med myndigheterna pågick nationellt, ägde det första internationella GSF-mötet rum den 4 och 5 maj. Cirka 300 personer från olika länder deltog för att diskutera olika ämnen, vilka sedan skulle tas upp under det seminarieprogram som var planerat till samma vecka som G8-mötet. Under mötet diskuterades även demonstrationerna och, enligt rapporten, stärktes under diskussionerna uppfattningen att dessa skulle kännetecknas av fred och icke-våld.

Enligt GSF-rapporten, vilket även framförts av Luca de Fraia, förbättrades inte dialogen av regeringsskiftet; "inget hände". Enligt GSF:s rapport fick man inget svar på deras förfrågan om ett möte med inrikesministern. På lokal nivå var det ständiga budskapet att man inte kunde fatta några beslut avseende boende, säkerhet och ekonomiskt stöd för genomförandet av seminarier förrän beslut om detta hade fattats på nationell nivå. Från GSF:s sida var man besviken på bemötandet från politikernas och polisens sida. Man uppfattade det som att ingen från myndigheternas sida tog GSF:s frågor på allvar förrän i juni 2001. De första fem månaderna av dialog var, enligt Luca de Fraia, bortkastade.

När en månad återstod till G8-mötet ägde det första mötet rum mellan GSF och den nationelle polischefen. Enligt GSF-rapporten meddelade polischefen då att regeringen hade fattat beslut om att tillåta demonstrationer i anslutning till mötet. I samband med diskussioner om GSF:s övriga frågor (transport, rörlighet, gränsfrågor etc.) föreslog GSF att poliserna i första ledet inte skulle vara beväpnade, och att den gula zonen skulle tas bort. Ett ytterligare problem som GSF pekade på var beslutet om stängningen av Genuas båda tågstationer inför och under dagarna för G8-mötet, vilket skulle innebära stora svårigheter för demonstranterna att ta sig till staden. GSF lyckades senare att förhandla sig fram till att den ena stationen, med vissa restriktioner, skulle hållas öppen. Vid mötet med polischefen stod det dock klart, enligt GSF, att denne inte var beredd att medverka till några lösningar. GSF bad då om uppehåll i förhandlingarna och upprepade sin begäran om ett möte med inrikesministern.

I GSF:s rapport redogörs för ett möte den 28 juni då en delegation från GSF hade kallats till Utrikesministeriet för att träffa utrikesministern och inrikesministern. Vid detta möte anmodades, enligt vad som uppges i GSF:s rapport, GSF att tillsammans med regeringen skriva under ett dokument rörande globaliseringsprocessen som skulle presenteras vid ett kommande möte i Rom med representanter för ett antal utvecklingsländer. GSF

vägrade då det politiska avståndet mellan dem och regeringen var mycket stort beträffande tolkningen av dynamiken i globaliseringsprocessen. Denna händelse nämns inte i parlamentsrapporten som endast behandlar den senare delen av mötet. Enligt den försäkrade GSF vid detta tillfälle att demonstrationerna skulle gå fredligt till. Av GSF-rapporten framgår att begäran om obehäpnade poliser i första ledet avlogs medan frågorna om den gula zonen, gränser, reglering av trafik och transport till och inom Genua sköts upp till ett möte vid prefekturen några dagar senare.

Av GSF:s rapport framgår att det vid mötet på prefekturen den 30 juni meddelades att temporära gränskontroller skulle upprättas i enlighet med de möjligheter som erbjöds genom Schengenavtalet. Vid mötet meddelades även att östra delen av Genua var det enda område där demonstrationer och demonstranternas boende skulle tillåtas. GSF protesterade mot detta, liksom mot upprättandet av den gula zonen. Enligt rapporten kom man efter långa diskussioner fram till två saker. För det första att vissa korteger skulle tillåtas i den västra delen. För det andra, avseende den gula zonen, att samtliga planerade aktiviteter; demonstrationer, "sit-ins" dvs. sittedemonstrationer, utdelning av flygblad m.m. skulle förhandsanmälas till polisen. Enligt GSF:s uppfattning kunde därmed den gula zonen anses som obefintlig då protestförbudet de facto togs bort.

GSF hade under lång tid föreslagit att skolor och idrottsstadion skulle upplåtas för att lösa demonstranternas boendeproblem. Såsom det framgår av parlamentsrapporten accepterade de lokala och provinsiella myndigheterna förslaget i mitten av juli, samtidigt som man även kom överens om att GSF skulle få använda vissa områden som samlingsplatser.

Såväl Luca de Fraia, som de myndighetsrepresentanter vi har talat med anser att den dialog som fördes under förberedelserna inför mötet inte var bra. Enligt ordföranden för den parlamentariska utredningen, Inrikesministeriet samt polisen och prefekten i Genua var det GSF:s agerande som var orsaken till det. GSF å sin sida lägger, enligt Luca de Fraia, ansvaret på myndigheterna och vad GSF uppfattade som bristande vilja hos myndigheterna att samarbeta.

I parlamentsrapporten har, liksom från Inrikesministeriets sida, framhållits uppfattningen att GSF var en alltför bred sammanslutning, som omfattade allt från katolska organisationer till mer radikala rörelser och att bredden på nätverket innebar att det inte var korrekt när ordföranden i GSF sade sig representera alla de organisationer och sammanslutningar som hade anslutit sig till det.

Kritikerna menar att bredden vad gällde såväl sakfrågor som form på protestaktioner var för stor.

Enligt Luca de Fraia lyssnade inte myndigheterna på deras varningar om vad som riskerade att ske i Genua i samband med demonstrationerna och de tog inte heller deras konkreta frågor och problem på allvar. Efter Genua upplevde företrädare för GSF att ansvaret för händelseutvecklingen lades på dem och inte på poliserna som borde ha haft i uppgift att stoppa de personer som deltog i förstörelsen och som använde sig av våld i sina protester.

Dialogen som syftade till att uppnå lugna och fredliga demonstrationer nådde inte det uppsatta målet. Trots det betonade såväl Luca de Fraia, som bl.a. ordföranden för parlamentsrapporten Donato Bruno och vice polischefen Antonio Manganelli att dialog behövs.

Utöver dialogen som tillkom efter påtryckningar av GSF, hade den dåvarande regeringen, i augusti 1999, initierat en process kallad Genua NGO-initiativet. Såsom Luca de Fraia uppfattade det var regeringens syfte med initiativet att skapa sig en bild av de olika nationella och internationella ståndpunkterna som olika NGO:s företrädde. Luca de Fraia har vidare uppgivet följande angående hur han uppfattade initiativets utgångspunkt och innehåll. Initiativets tillkomst var starkt påverkat av en omfattande lobbyverksamhet av NGO:s gentemot regeringsföreträdare. Detta initiativ ansågs viktigt i form av ömsesidigt erkännande och förståelse, men substansmässigt var, enligt många av de inblandade NGO:s, initiativet innehållslöst. Initiativet avslutades med en internationell konferens i Florens i april 2001. Konferensen uppfattades av NGO:s som bra i perspektivet av diskussionerna om sakfrågor, men efter den skedde ingen uppföljning. Från NGO:s sida hade man önskat att deras synpunkter på något sätt hade kunnat få framföras i samband med G8-mötet.

Planering av säkerhetsåtgärderna

Förberedelserna inför G8-mötet inleddes i december 1999 då Genua utsågs till mötesort. WTO-mötet i Seattle hade nyligen genomförts, och de våldsamheter som hade ägt rum i samband med demonstrationerna där utgjorde ett mycket viktigt underlag för den italienska polisens arbete.

Vice polischefen Antonio Manganelli har redogjort för de övergripande prioriteringar som vägledde planeringen inför polisens

insats under mötesdagarna. Enligt honom syftade polisens insats till att garantera delegaternas säkerhet, att G8-mötet skulle kunna genomföras utan störningar, att Genua och dess invånare inte skulle utsättas för våldsamheter samt att fredliga demonstrationer skulle kunna genomföras. Chefen för Digos vid polishögkvarteret i Genua samt säkerhetspolisen vid Inrikesministeriet uppgav i sammanhanget att antiterrorism samt upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet utgjorde de två huvudsakliga aspekterna i de specifika säkerhetsförberedelserna för att nå dessa prioriteringar.

Enligt Antonio Manganelli fanns det vissa nackdelar med Genua som mötesort, sett ur ett säkerhetsperspektiv. Genua är en backig stad med ett gytter av smågator vilket, ur polisens perspektiv, försvårar en polisinsats avseende upprätthållande av allmän ordning. Prefekten i Genua, Antonio Di Giovine, pekade på Genuas geografiska läge, utsträckt längs en lång kuststräcka, som möjliggjorde anfall från såväl land, luft som hav. Detta låg till grund för att man beslutade om en rad olika säkerhetsåtgärder.

Digoschefen i Genua, Spartaco Mortola, har uppgett att avseende det faktiska terroristhotet hade inga konkreta underrättelser som pekade i den riktningen framkommit före det att mötet ägde rum. Trots det var risken för terroristaktioner något som polisen tog på största allvar. Enligt Spartaco Mortola har de efteråt fått bekräftat från utländska myndigheter att terroristaktioner hade planerats mot G8-mötet.

Arbetsfördelning

Antonio Manganelli har lämnat följande redogörelse avseende den formella arbets- och ansvarsfördelningen i Italien avseende upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet. På nationell nivå är inrikesministern den högst ansvarige för allmän ordning och säkerhet. Under honom lyder den italienska polischefen som är operativ chef för allmän ordning och säkerhet, och i den rollen koordinerar han de tre poliskårerna på nationell nivå.

Statens lokala myndighet, prefekturen, kan likställas med svensk länsstyrelse avseende geografisk avgränsning. Prefekturen har bl.a. yttersta ansvaret för allmän ordning och säkerhet i provinsen. På operativ nivå hanteras uppgiften av den underlydande "Questura", vilket motsvaras av svensk länspolismyndighet.

Polischefen vid Questuran har även koordineringsansvaret för de tre poliskårerna i Genua.

Enligt Giovanni Luperi på säkerhetspolisen vid Inrikesministeriet ansågs mötet i Genua emellertid vara en uppgift av särskild vikt. För oss förefaller det därmed som den formella ordningen frångicks, och direkt nationell inblandning skedde även under pågående insats där Genuas polischef formellt hade det operativa ansvaret.

Det har inte varit möjligt för oss att helt klarlägga arbets- och ansvarsfördelningen mellan de olika myndigheter, organ och kommittéer på lokal, provinsial och nationell nivå som var involverade i säkerhetsförberedelserna inför G8-mötet. Normalt hade det varit en uppgift för prefekten i samarbete med polischefen i Genua att utforma strategin för säkerhetsåtgärderna. Med hänvisning till vikten av mötet i Genua har Inrikesministeriet uppgett att en nationell strategi emellertid var nödvändig. Det var dock prefekten som, efter konsultationer med regeringsföreträdare, fattade besluten om säkerhetsåtgärderna.

I parlamentsrapporten redogörs för hur planeringen gick till. På ett översiktligt plan bestod strukturen för planeringen av säkerhetsåtgärderna av en politisk del på central respektive provinsial nivå samt en teknisk/polisiär del på motsvarande nivåer.

Den politiska delen omfattade en nationell respektive en provinsial kommitté för allmän ordning och säkerhet. Under den provinsiala kommittén inrättades i augusti 2000 en arbetsgrupp med uppgift att bl.a. se över säkerhetsrelaterade aspekter av planeringen, fastställa behovet av att stänga av vissa delar av Genua samt utse områden som skulle få utnyttjas av demonstranterna.

Ungefär samtidigt inrättade Genuas polischef en arbetsgrupp med representanter från statspolisen, karabinjären och finanspolisen för att planera skydds- och säkerhetsåtgärder.

Senare under hösten möttes den nationella kommittén för allmän ordning och säkerhet för att diskutera åtgärder under G8-mötet. På inrikesministeriet inrättades en arbetsgrupp för identifiering och definiering av möjliga hot mot mötet. Arbetsgruppen fick i uppgift att koordinera statspolisens och underrättelsetjänstens arbete, liksom samarbetet med utländska polismyndigheter och säkerhetstjänster.

Besluten om säkerhetsåtgärderna fattades formellt av prefekten i Genua, efter konsultationer med Inrikesministeriet i Rom vars involvering i förberedelsearbetet var omfattande. Det operativa ansvaret för insatsen lades sedan på polischefen, i enlighet med den formella ansvarsfördelningen.

Giovanni Luperi på Säkerhetspolisen vid Inrikesministeriet har uppgett att bidraget från central nivå under förberedelsefasen var begränsat och att de insatser man gjorde var riktade och specifika. De uppgifterna stämmer inte överens med uppfattningen i parlamentsrapporten, av vilken det framgår att Inrikesministeriets involvering snarare var omfattande. Enligt säkerhetspolisen sände Inrikesministeriet personal till Genua för att underlätta den lokala polischefens arbete, främst genom att hantera frågan om polisernas boende och förtäring. Även kriminalpolisen på nationell nivå bidrog genom att ansvara för alla genomsökningar av centrum före upprättandet av den inre säkerhetszonen. Under insatsen koordinerade sedan den nationella polisen den internationella lägescentralen, med deltagande av internationella sambandsmän.

Polisens planering

Det var polisens uppgift att planera för de specifika skydds- och säkerhetsåtgärderna. Säkerhetspolisen vid Inrikesministeriet har uppgett att internationell samverkan ingick som en del i arbetet med hotbilda-bedömningen. Den italienska polisen mötte polis som deltagit i Seattle, Washington, Prag, Quebec och Davos. Italiensk polis var även på plats under själva mötena i Salzburg och Göteborg. Säkerhetspolisen vid Inrikesministeriet hänvisade till den eskalering av våldet som de hade bevittnat ända fram till mötet i Göteborg och de förutsåg därmed att många utländska aktivister som inte var främmande för att använda våld i samband med sina protestaktioner skulle försöka ta sig till Genua inför G8-mötet.

Underrättelsearbetet

Ur den skriftliga information som polisen sammanställde till de internationella sambandsmännen framgår att samtliga regionala polischefer i augusti 2000 gavs i uppgift att utöva och intensifiera underrättelseaktiviteten. Det skedde även ett omfattande utbyte av information mellan polisen och den italienska säkerhetstjänsten.

Vice polischefen Antonio Manganelli har under intervju uppgett att avlyssningsinsatser genomfördes inför G8-mötet mot personer som misstänktes kunna störa mötet och demonstrationerna. Enligt Giovanni Luperi på säkerhetspolisen vid Inrikesministeriet använde polisen sig även av informatörer för att skapa sig en bild av demonstranternas taktik

Italien hade även före inrättandet av den internationella sambandscentralen efterfrågat bistående från utländska myndigheter med information om aktivister som tidigare hade använt våld i samband med demonstrationer eller liknande, i respektive land. Enligt säkerhetspolisen vid Inrikesministeriet hade förfrågan inte nått för polisen önskvärt resultat.

Polisens uppfattning av demonstranternas sammansättning

Giovanni Luperi på Säkerhetspolisen vid Inrikesministeriet har lämnat följande redogörelse avseende polisens hotbilsbedömning av demonstranterna inför mötet. På basis av den information som polisen fick fram under sitt förberedande underrättelsearbete gjordes en indelning av de förväntade demonstrationsgrupperna i fyra block efter deras respektive mål och taktik. Polisens utgångspunkt inför insatsen var dock uppfattningen att majoriteten av demonstranterna inom samtliga block ville förhindra G8-mötet från att äga rum. Vi har ingen information över hur denna indelning konkret utnyttjades av polisen under insatsen. Uppdelningen var den följande, vilken även framgår av det underlag som lämnades till sambandsmännen inför mötet:

- Det *rosa blocket* bedömdes bestå av demonstranter från t.ex. katolska grupper och miljöorganisationer. Deras mål uppfattades av polisen som att med fredliga aktioner försena, bojkotta och hindra G8-mötet från att genomföras.
- Som tillhörande det *gula blocket* räknades bl.a. Ya basta/Vita overallerna. Målet var detsamma som för rosa blocket, men med tillägget att de skulle ta sig in i den röda zonen. Taktiken var direkta aktioner och vägran att samarbeta med myndigheterna, dock utan utnyttjande av våld. Polisen var förberedd på att grupperna tillhörande detta block skulle använda SMS-meddelanden för kommunikation mellan de olika ledarna.
- I det *blå blocket* ingick olika socialistiska grupperingar som bl.a. ansåg att Vita overallerna stod för nära etablissemangen. Polisens bedömning var att de inom detta block planerade direkta aktioner mot specifika mål inklusive mot polisen, och att man liksom det gula blocket avsåg att tränga in i den röda zonen.
- I *svarta blocket* ingick anarkister från olika sammanslutningar. Svarta blockets anhängare förespråkade, enligt polisen, direkta och våldsamma aktioner, särskilt mot symboler för globaliseringen.

Enligt Luca de Fraia utgör svarta blocket i sig ingen organisation eller sammanslutning utan det är snarare beteckning på en taktik.

GSF bedömdes av polisen, åtminstone före G8-mötet, omfatta det rosa och det gula blocket med inslag av det blå blocket. På Inrikesministeriet förklarades att de från polisens sida inte räknar in Ya Basta i det svarta blocket. Vita overallerna ses av den italienska polisen som tillhörande grupperingen av organisationer som förespråkar civil olydnad och som använder sig av symboliska handlingar och inte av våld för att uttrycka sin kritik. Jämförelse gjordes med de grupperingar i norra Europa som sade sig tillhöra Ya Basta, men som var mer inriktade på våldsamma attacker. I Genua utgjorde Ya Basta en mycket stor grupp och gruppen var även en av de ledande inom GSF.

Säkerhetsplanen

Följande åtgärder vidtogs för att avvärja potentiella terroristaktioner, i form av möjliga luftanfall eller anfall från havet, respektive säkerställa den allmänna ordningen och säkerheten i samband med G8-mötet i Genua. Redogörelsen är till största del baserad på den skriftliga informationen som lämnades till de internationella sambandsmännen, samt på vad vice polischefen Antonio Manganelli har uppgett.

Röda zonen

Inrättandet av den röda och den gula zonen utgjorde hörnstenen i de extraordinära åtgärder som vidtogs. Den röda zonen gick som en kil genom Genua och var det område där säkerhetsbevakningen och säkerhetsåtgärderna var som mest omfattande.

Den röda zonens yttre gräns uppgick till åtta kilometer av staket och naturliga hinder, exklusive sjögräns. Det omgärdande staketet, ett tre meter högt galler, hade 14 ingångar utrustade med videoövervakning och metalldetektorer. Ingångarna stod under ständig polisbevakning.

Inne i den röda zonen hade samtliga brunnsluckor plomberats för att förhindra intrång via kloaksystemet. Det skedde ständig övervakning av vissa särskilda objekt såsom Palazzo Ducale (möteslokalen), vattensystemet, gasledningarna och radiosändare.

Särskild uppmärksamhet ägnades åt telekommunikationer. I samarbete med tele- och postministeriet upprättades ett system för att övervaka telekommunikationerna generellt och för att förhindra intrång av hackers.

Tillträde till den röda zonen var starkt begränsat under perioden mellan klockan 07.00 onsdagen den 18 juli och klockan 20.00 söndagen den 22 juli. Polisen utfärdade särskilda passerkort till 30 000 personer som kunde placeras i någon av kategorierna boende, arbetande eller näringsidkare i området. I den grupp av de 30 000 personer som gavs tillträde till den röda zonen ingick även mötesdelegater samt pressrepresentanter.

Gula zonen

Utanför den röda zonen inrättades den s.k. gula zonen som en buffert. Polisen hade där möjlighet att vid eventuella våldsamheter snabbt stänga av området med hjälp av containrar. Allmänheten hade tillgång till den gula zonen. Dock var det förbjudet att stanna invid känsliga platser eller byggnader, och endast demonstrationer med tillstånd av polischefen fick genomföras.

Hamnen och fartygstrafiken

Ansvaret för säkerheten i hamnområdet ålåg den italienska marinen. Inga fartyg eller båtar var tillåtna i den del av hamnområdet som låg inom den röda zonen mellan klockan 11.00 den 18 juli och midnatt den 22 juli.

Samtliga delegationer, exklusive den amerikanska, bodde på kryssningsfartyg i hamnen. Detta gällde även press och polis.

Flyg-, bil-, och tågtrafik

Med hänvisning till att luftanfall bedömdes som en tänkbar risk var Genua stängt för såväl kommersiellt som privat flyg mellan klockan 07.00 den 19 juli och klockan 20.00 den 22 juli. Man hade även ställt upp luftvärnsbatterier med missiler.

Flera infarter till Genua var avstängda fr.o.m. klockan 07.00 den 18 juli. Lastbilar var inte tillåtna på fyra motorvägar i Genuas omedelbara närhet.

Genuas två järnvägsstationer planerades att hållas stängda. GSF förhandlade sig emellertid till att den ena skulle hållas öppen för att möjliggöra för aktivisterna att komma till staden.

Gränskontroller

Temporära gränskontroller upprättades enligt vice polischefen under perioden den 14–21 juli i syfte att skapa den legala grunden för genomförandet av noggranna kontroller. Av underlaget till sambandsmännen framgår även att det den 16 juli inrättades en internationell sambandscentral vid polishögkvarteret i Genua. Det var en åtgärd som vidtogs för att förhindra demonstranter som bedömdes vara benägna att använda våld i samband med demonstrationer att resa in i Italien. Samtliga G8-länders polismyndigheter var representerade i sambandscentralen samt även polismyndigheterna i Belgien, Tjeckiska republiken, Grekland, Spanien, Sverige och Schweiz. Deras uppgift var att bistå den italienska polisen med den eventuella information som de enligt det egna landets lagstiftning – främst sekretesslagstiftning – hade möjlighet att lämna ut om demonstranter från deras respektive land, när dessa försökte ta sig över gränsen, eller om de senare greps i Genua. Totalt avvisades 2 000 personer vid gränsen. Justitieministeriet påpekade att det emellertid hade visat sig att många av de aktivister som var beredda att använda sig av våldsamma metoder hade tagit sig in i Italien före den 14 juli.

Polisens personalresurser

De tre poliskårerna i Italien utgörs av: 1. Polizia di Stato – statspolisen, som lyder under Inrikesdepartementet 2. Guardia di Finanza – finanspolisen, som lyder under Finansdepartementet, med ekonomisk brottslighet och gränspolisiära uppgifter som ansvarsområde samt 3. Carabinieri – karabinjären, som sedan ett år tillbaka lyder under Försvarsdepartementet. Den polisiära insatsen under G8-mötet omfattande alla tre kårerna.

Uppgifterna om antalet deltagande poliser och militärofficerare i Genua varierar, men enligt polisen i Genua handlade det om cirka 14 000 poliser totalt samt 1 000 personer från flottan och armén.

Giovanni Luperi på Säkerhetspolisen vid Inrikesministeriet har uppgett avseende polisens utbildning att de tre kårerna i normala

fall tränas separat, men att utbildningen harmoniserades inför G8-mötet. Enligt Digoschefen Spartaco Mortola hölls utbildningen i Rom och innehöll moment såsom praktisk träning av olika situationer som kan uppstå inom ramen för en ordningsinsats, taktik och användandet av vattenkanoner. Utbildningen pågick i tre dagar och omfattande inte alla berörda poliser. Specialstyrkorna gavs särskild träning. Uppgifter saknas dock om vad specialträningen omfattade.

Polisens utrustning, hjälpmedel och fordon

Av den skriftliga informationen till de internationella sambandsmännen framgår följande avseende polisens och karabinjärens utrustning vid insatsen i Genua. Samtliga kravalluniformer hade kroppsskyddsförstärkningar på axlar, armar och knän och uniformerna var även brandsäkra. De hjälmar som användes hade inbyggd radiokommunikation. Därutöver var polisen och karabinjären utrustade med gasmasker som, enligt poliskommissarien Lennart Petterson vid Rikspolisstyrelsen, kunde skydda mot såväl nukleära, biologiska och kemiska (NBC) gaser. Gasmaskerna var därmed kraftiga och svåra att arbeta i. Jämte gasmasker som skyddade mot NBC-gas var poliser och karabinjärer utrustade med NBC-detektorer på sina uniformer. Utrustningen omfattade även plastsköldar och brandsläckare. Statspolisen och karabinjären utrustades med tårgas och vattenkanoner. Enligt Digoschefen Spartaco Mortola användes 60 stycken vattenkanoner under insatsen. Uppgifter saknas om vilka andra typer av hjälpmedel polisen och karabinjären hade till sitt förfogande.

Enligt Lennart Pettersons uppfattning var polisen och karabinjären välutrustade. Utrustningen och uniformerna var även synbart oanvända vilket tydde på att en stor satsning på detta område måste ha skett.

Fordonsparken omfattade bepansrade bilar utrustade med lös-tagbara galler samt VTC-bepansrade fordon. VCT-bepansrad innebär att fordonet har en hård plastlegering om några centimeter över sig. Denna plastlegering skyddar mot bl.a. gatstenar som kastas mot fordonet.

Från flottan deltog 46 fartyg med trehundra officerare som bevakade sjöområdet. Under insatsen användes även tio flygplan inklusive helikoptrar, varav tre med videoinspelningsutrustning.

Trettio fasta kameror och ett ytterligare antal mobila kameror var kopplade till polisens högkvarter i Genua och möjliggjorde ständig övervakning av händelserna på stan.

4.5.4 Händelseförloppet

Torsdagen den 19 juli genomfördes en facklig demonstration, en internationell immigrantdemonstration samt en demonstration av iranska kvinnor. Allt gick i huvudsak lugnt till. Under fredagen den 20 juli, som var utlyst till den stora aktionsdagen, utbröt omfattande kravaller i samband med demonstrationerna. En aktivist sköts till döds. På lördagen den 21 juli genomfördes den stora internationella demonstrationen anordnad av GSF, under parollen "en annan värld är möjlig". Demonstrationståget utsattes för attacker av anarkister och kravaller utbröt. På lördagsnatten genomförde polisen en razzia mot Diazskolan, GSF:s högkvarter och boendeplats för ett antal aktivister.

Den italienska polisen har uppgett att den före G8-mötet hade inhämtat information i stor omfattning bl.a. genom samtal med utländska kollegor som deltagit i bl.a. Seattle och Prag och genom närvaro i Göteborg under EU-toppmötet. Trots det uppger de att de inte var förberedda på det som inträffade, och man förmodade inte förutse våldsutvecklingen eller den taktik som de våldsamma grupperna använde sig av. I dagstidningen *Messaggero* från den 2 augusti 2001 rapporteras att polisen även begick enkla misstag, exempelvis såg den inte till att sopcontainrar för glas togs bort från gatorna, vilket fick till följd att flaskor kastades i massor mot polisen under kravallerna och containrarna sattes i brand.

Som nämnts ovan var polisens främsta prioritet att garantera säkerheten inne i röda zonen och därigenom delegaternas säkerhet liksom mötets genomförande utan incidenter. I det avseendet nådde polisen sitt mål. Polisen kunde emellertid inte hantera de kravaller som uppstod utanför den röda zonen och som ledde till såväl omfattande materiell skadegörelse som sammandrabbningar mellan polis och demonstranter med personskador som följd. Inte heller lyckades polisen att skydda de demonstrationståg som angreps av det svarta blocket. Både Antonio Manganelli och chefen för *Digos* i Genua, Spartaco Mortola, har framhållit att kravallerna i Genua inte hade något med allmän ordning att göra och att de därmed inte heller kunde hanteras enligt polisens sedvanliga taktik för insatser rörande allmän ordning. De redogjorde dock inte för

vilken typ av händelse som den sedvanliga taktiken var avsedd för. Antonio Manganelli har uppgett att polisen inte var förberedd på det som inträffade, vilket ledde till att poliser i många fall oorganiserat befann sig ute på fältet och försökte hantera situationen efter bästa förmåga. Han har vidare framfört att då polisens främsta prioritet var delegaternas säkerhet var de tvungna, i den pressade situation som rådde, att nedprioritera hanteringen av våldet som riktades mot byggnader, företag och affärer för att klara det.

Genuas polischef hade det operativa ansvaret för insatsen, och varje polis- och karabinjersgrupp stod under polisbefäl, oftast ett lokalt sådant. Vid polishögkvarteret hade en gemensam kommunikationscentral inrättats, där befäl för Statspolisen, Karabinjären och Finanspolisen var representerade liksom cheferna för Statspolisens respektive Karabinjärens antikravallstyrkor.

Enligt uppgifter från Donato Bruno, ordförande i den parlamentskommitté som utredde händelserna i Genua, fanns det stora brister i polisens kommunikationssystem vilket enligt honom var en mycket starkt bidragande faktor till polisens problem att agera koordinerat under insatserna. Av uppgifterna i parlamentsrapporten framgår att detta var ett problem på två plan. Avseende karabinjersgrupperna så stod respektive grupp under ledning av sin befälhavare som i sin tur fick sina order från det polisbefäl som var utsett att leda den specifika gruppen. Karabinjerna kunde kommunicera sinsemellan och med sin befälhavare/officer via struphuvudsmikrofoner. Polisen, som skulle ge order till karabinjärsbefälet om gruppens förflyttningar och agerande, stod dock inte i förbindelse med befälet eller karabinjerna via radio. Av polisbefäls vittnesmål i parlamentsrapporten framgår att de endast kunde tala direkt till karabinjärsbefälet, vilket i flera pressade situationer hade varit omöjligt då befälet inte hade gått att finna bland hundra karabinjärer klädda i samma uniform. Det är oklart huruvida befälen för de olika karabinjersgrupperna stod i förbindelse med sin egen provinsiella sambandscentral.

Av parlamentsrapporten framgår även att polisbefälen hade problem att kommunicera med och erhålla direktiv från ledningscentralen. Anledningen uppges ha varit att det endast fanns en eller möjligen två kanaler öppna för radiokommunikation, vilket innebar att frekvenserna blev överbelastade. Enligt Digoschefen Spartaco Mortolas uppfattning däremot, hade det inte förekommit några omfattande problem avseende kommunikationerna.

I oppositionens rapport framförs även kritik mot polismännens arbetsförhållanden under insatsen. Digoschefen Spartaco Mortola har uppgett att avsikten var att polismännen skulle arbeta i sex-timmarsskift, men trots det kom många polismän att arbeta oavbrutet. Av rapporten framgår att många polismän arbetade åtskilliga timmar utan vare sig mat eller dryck i en tryckande hetta.

Under våra intervjuer påpekade polisföreträdare vid flera tillfällen att Italien inte hade haft liknande demonstrationer på 20 år och att stora delar av polisen därför inte var förberedda för händelseutvecklingen i Genua. Därutöver var majoriteten av karabinjärerna som deltog i Genua unga och de flesta hade endast ett års värnpliktsutbildning bakom sig.

Demonstrantsidan

Daniel Sestrajic som var i Genua för att demonstrera har uppgett följande om GSF:s *organisation* under mötesveckan. Inför G8-mötet hade GSF upprättat sitt högkvarter på Diaz-skolan och ett s.k. Convergence Center, vid Piazza Kennedy nere vid havet. Själva centrat bestod av ett stort tält, som utgjorde en informations- och samlingsplats för aktivisterna. Där erbjöds även sjukvård och juridisk hjälp. I ett angränsade tält serverades mat och det fanns också en stor scen där musikkonserter genomfördes.

Inte långt från GSF Convergence Center låg området där ett fem dagar långt seminarieprogram med ämnen som samtliga kunde relateras till globaliseringsproblematiken genomfördes. Seminarieprogrammet inleddes den 15 juli, men först den 16-18 juli genomfördes de stora plenumseminarierna. Utöver detta arrangerades även ett antal olika workshops på skilda teman.

Enligt Luca de Fraia, som ingick i GSF:s inre organisation, var demonstranternas mål med sina aktioner, bland såväl majoriteten av de fredliga som de fredliga "disobedient" (dvs. de som använder sig av civila olydnadsaktioner) att man skulle tränga sig in i den röda zonen. Den ledande gruppen bland den sistnämnda var Ya Basta. Endast Jubel 2000 (ett internationellt nätverk av fackliga, kooperativa och religiösa rörelser som verkar för skuldavskrivning för världens allra fattigaste länder) sade att de inte var intresserade av att ta sig in i den röda zonen utan de skapade i stället en skuldfri zon som en symbolisk markering.

Luca de Fraia har vidare uppgett att GSF:s plattform innebar ett tydligt avståndstagande från våld. Det gällde även alla dem med

målsättningen att ta sig in i den röda zonen. De var överens om att inte attackera polisen, förstöra byggnader eller annan egendom. Detta var, enligt GSF:s uppfattning som Luca de Fraia framförde, en mycket trovärdig överenskommelse. GSF:s styrka låg enligt dem själva i att de kunde samla många människor. För GSF handlade protestaktionerna inte om våld utan om symboliska handlingar, s.k. symbolisk konfrontation. Ya Basta hade inga vapen och de mer moderata inom GSF såg dem som ett element som kunde hjälpa till att hålla de våldsbenägna demonstranterna lugna.

Samtliga GSF:s planer var helt öppna och tillgängliga för alla. Polisens säkerhetstjänst visste, enligt Luca de Fraia, att aktivisterna skulle försöka ta sig in i röda zonen. På torsdagen hade det delats ut en karta över de olika gruppernas marschväg under fredagen. Ya Bastas träning och förberedelser på Carlinistadion under torsdagen skedde också helt öppet och det fanns journalister på plats.

Alla platser som upplåtits för demonstranterna att bo på låg i den östra delen av Genua. Giovanni Comunista (italienska kommunistiska ungdomsförbundet) hade blivit tilldelade Carlinistadion och enligt Emil Berg tältade uppskattningsvis ett par tusen aktivister, främst italienare och fransmän, där. Stadion skulle senare även komma att tjäna som samlingsplats för Ya Bastas demonstration på fredagen.

Såväl polisen som de demonstranter kommittén varit i kontakt med har uppgett att de demonstrationer som genomfördes under torsdagen samlade totalt cirka 50 000 till 60 000 personer, att det rådde en mycket god stämning och att samtliga demonstrationer genomfördes lugnt och utan incidenter.

Aktionsdagen fredagen den 20 juli

GSF hade utlyst fredagen den 20 juli till den stora dagen för civila olydnadsaktioner. GSF stod inte som arrangör utan varje enskild organisation fick själva avgöra vilka aktioner de ville genomföra. Inga tillstånd hade givits för de olika aktionerna eller demonstrationerna.

Emil Berg har uppgett följande om hur han uppfattade tanken bakom och inriktningen på de civila olydnadsaktionerna. Den gemensamma samlande grundtanken bland aktivisterna var att polisens avspärningar inte var legitima, och att de därför skulle ta sig igenom dessa och in i den röda zonen. Förslagen hur detta skulle ske var många, från helt pacifistiska som att flyga in med

luftballong och fira sig ned, till Ya Bastas taktik. Samtliga dessa var enligt deltagarna själva att betrakta främst som symbolhandlingar. Anarkisterna var inte inbjudna att delta då det handlade om civila olydnadsaktioner, utan användande av våld, men enligt Emil Berg var den stora majoriteten ändå medveten om att de trots detta skulle vara närvarande.

Emil Berg som deltog i den demonstration som Ya Basta tillsammans med Giovanni Comunista organiserade har redogjort för dess planering och de händelser under genomförandet som han observerade. Demonstrationen förbereddes på Carlinistadion av förutom Ya Basta och Giovanni Comunista även av en omfattande grekisk koalition. Den planerade taktiken var att demonstranterna med hjälp av sina kroppar skulle tränga igenom polisens avspärningar och in i den röda zonen. Som hjälpmedel hade de byggt stora plexiglassköldar på hjul. Demonstranterna som befann sig i tåten av tåget skulle skjuta sköldarna framför sig.

Emil Berg har uppgett att det före avmarsch hölls en noggrann genomgång för de 15 000 deltagarna om demonstrationens uppställning. Arrangörerna var mycket tydliga med att Ya Basta, för dagen utan sina karaktäristiska vita overaller, skulle utgöra tågets tätgrupp. De hade tränat och förberett sig noga. De visste exakt vad de skulle göra. Längst bak i tåget placerades den grekiska gruppen. Det var en väl sammansvetsad grupp, som skulle kunna försvara andra demonstranter långt bak i tåget mot såväl anarkister som polis. Mitt i tåget körde en lastbil som höll radiokommunikation med tätgrupperna. Från lastbilsflaket skulle man ha uppsikt över vad som hände både bakom och framför tåget.

På grund av regn och åskväder samt en utdragen tränings-session kom demonstrationen i väg sent. Vid avfärden var stämningen i tåget god trots att demonstranterna ganska omedelbart såg rökpelare framför sig. Det visade sig senare vara anhängare till det svarta blocket som hade byggt barrikader och tänt eld på bl.a. bilar.

Demonstranterna hade hänvisats till östra delen av Genua och det var i den delen av staden som kravallerna och förstörelsen ägde rum. På fredagen gick majoriteten av de olika organisationerna från öster mot centrum, men i olika tåg och längs olika vägar. Enligt Emil Berg ville Ya Basta inte beblanda sig med de grupper som hade visat tecken på våldsammare avsikter. De tågade från Carlinistadion längs järnvägen, i västlig riktning mot den röda zonen vid paradgatan Via XX Settembre.

Emil Berg har uppgett att demonstrationståget emellertid inte hade hunnit särskilt långt innan det stoppades av polisen några

hundra meter utanför den förbjudna röda zonen. Emil Berg befann sig långt bak i tåget och uppfattade inte vad som skedde i dess tät. Vad som verkligen skedde är oklart då versionerna om händelseförloppet går isär. Av polisens och karabinjärens vittnesmål sammanställda i Bruno Vespas bok framgår att karabinjären under befäl av polisen, ingrep mot tåget först då demonstranterna hade börjat kasta olika föremål mot dem samtidigt som demonstranterna även satte bildäck och sopcontainers i brand och skadade ett antal fordon. I samma bok återges vittnesmål från Ya Basta, enligt vilket karabinjären skall ha angripit demonstrationståget trots att det inte hade förekommit några våldsamma provokationer från dess sida. Efter flera ingripanden från karabinjären skulle några demonstranter ha börjat att försvara sig.

Såsom Emil Berg uppfattade det satte polisen mycket snabbt in tårgas. Sammanstötningen mellan demonstranterna och karabinjären utvecklades därefter till vad Emil Berg har beskrivit som ett ställningskrig. Ömsom pressade karabinjärerna demonstranterna tillbaka något och ömsom var det demonstranterna som tvingade karabinjären att backa.

Sammandrabbningen pågick under cirka fyra timmar. Enligt Emil Berg använde karabinjären tårgas kontinuerligt och efter en timme sattes även vattenkanoner in. Användandet av vattenkanonerna innebar att de i tåten av tåget trycktes tillbaka cirka 300 meter varje gång. Därefter omgrupperade de sig och gick åter fram mot polislinjen. Till sin hjälp hade karabinjären förutom vattenkanoner och tårgas, bepansrade bilar som de använde för att skjuta tillbaka demonstranternas plexiglassköldar.

I Bruno Vespas bok återges polisens uppgifter om vad som uppfattades som ett enormt högt antal demonstranter i tåget som deltog i sammandrabbningarna med polisen. Sammandrabbningarna ägde rum på en gata med en hög mur på ena sidan, vettandes åt järnvägen, och med smala tvärgator på den andra. Emil Berg har uppgett att det begränsade utrymmet som demonstrationståget befann sig på innebar att när polisen använde vattenkanonerna mot dem så kunde de inte skingra sig eller flytta sig. Det enda som hände var att demonstranterna backade ett stycke. Vattenkanonerna stoppade emellertid demonstranterna från att flytta sig närmare polisavspärningen. Emil Berg har även framfört att tårgasen hade en begränsad effekt när det gällde att skingra demonstranterna eftersom så gott som samtliga aktivister bar gasmask av något slag. Även polisen har uppgett att tårgasen hade begränsad effekt, inte minst då vindriktningen inte var den rätta ur deras perspektiv.

Emil Berg har uppgett att han lämnade Ya Bastas demonstration före dess slut, och att han därmed inte har hela händelseförloppet klart för sig. Han var dock närvarande på fredagskvällen när polisen slog en järnring runt Carlinistadion. Demonstranterna hade å sin sida stängt stadion inifrån. Mellan 5 000–6 000 personer befann sig på stadion. Hela natten pågick en debatt om vad som hade skett under demonstrationen. Många av demonstranterna ansåg att anhängarna till svarta blocket hade förstört för dem och att polisen nu kopplade ihop dessa med alla andra demonstranter i demonstrationståget. Polisen stormade aldrig stadion utan lämnade efter några timmar området. Under natten cirkulerade i stället polis-helikoptrar på låg höjd över stadion.

Den ovan beskrivna demonstrationen var endast en av alla de demonstrationer och civila olydnadsaktioner som ägde rum på fredagen. Parallellt med dessa aktiviteter var olika grupper tillhörande svarta blocket aktiva. I Bruno Vespas bok återges vittnesmål från polisbefäl, politiker och demonstranter. Av dessa framgår att den feststämning som hade rått under torsdagens demonstrationer var borta och att stora demonstrantgrupper som avvek från de övriga demonstranterna hade anlät till Genua.

Såväl i Bruno Vespas bok som i GSF:s rapport redogörs för den förstörelse som det svarta blocket utförde. Enligt GSF:s rapport präglades till stor del fredagen av mellan 300 och 500 personers systematiska framfart och förstörelse. Dessa lämnades praktiskt taget ostörda av polisen i en stor del av staden. I GSF:s rapport uppges att personer tillhörande det svarta blocket på förmiddagen på en plats strax intill avgränsningarna till den röda zonen och polisuppställningen, rev ned byggnadsställningar för att beväpna sig med metallrör inför en eventuell konfrontation med polisen. Strax därefter inledde små grupper en systematisk förödelse längs framförallt två gator, Corso Torino och Corso Buenos Aires. Bankkontor förstördes, sopcontainrar sattes i brand, skyltfönster krossades och Molotov-cocktails kastades. I GSF:s rapport uppges att denna grupp av anhängare till svarta blocket senare på dagen delade upp sig i mindre grupper som gav sig av i olika riktningar över staden och fortsatte med förstörelsen. I rapporten kritiserar polisen för att de inte ingrep utan i stället bara tittade på.

I samband med händelserna i Genua cirkulerade många rykten om förekomsten av polisprovokatörer. Emil Berg uppfattade att grunden för dessa rykten till stor del utgjordes just av det faktum att polisen i stor utsträckning inte ingrep mot de personer som utförde förstörelsen. Enligt polisen hade det varit omöjligt för dem

att ha poliser över hela staden, och de koncentrerade sig därför på att förhindra att aktivister tog sig in i den röda zonen. Digoschefen Spartaco Mortola har även framfört att det innebar ett stort problem för polisen att det inte gick att skilja ut de som begick brott. Svarta blockets anhängare använde sig av en taktik som gick ut på att i små grupper snabbt slå till och sedan försvinna och gömma sig bland andra demonstranter i demonstrationstågen. Andelen demonstranter som tog till våld ökade dessutom successivt i styrka allt eftersom flera anslöt sig till svarta blockets taktik och de uppgick till flera tusen senare under dagen.

I Bruno Vespas bok återges den nationelle polischefens uppfattning att svarta blockets anhängare hade agerat på detta sätt i syfte att försöka att tvinga bort de polisstyrkor som hade till uppgift att skydda den röda zonen från sina posteringar. Han skall även, enligt Bruno Vespas bok, ha kritiserat GSF för att organisationen inte var villig att isolera de våldsbenägna grupperna.

Under fredagen pågick oroligheter i stort sett över hela östra delen av Genua. I området där Ya Bastas demonstration ägde rum sköts på eftermiddagen en demonstrant till döds. Digoschefen Spartaco Mortola har uppgett att en grupp av karabinjärfordon befann sig vid Piazza Alimondo där sammandrabbningar mellan polis och aktivister pågick. Karabinjärerna kom för att förse sina kollegor med mat och dryck. På väg därifrån fastnade en av karabinjärernas Land Rover i en sopcontainer och omringades av våldsamma aktivister. Spartaco Mortola har uppgett att anfallet mot Land Rovern var brutalt. Två karabinjärer inne i bilen var sårade men demonstranterna fortsatte att slå. En bräda slogs in genom fordonets bakruta och kort därefter sköts en person när han var i färd med att kasta in en brandsläckare i bilen. Skottet avlossades av en 23-årig karabinjär inne i Land Rovern. Enligt Spartaco Mortola vågade inte gruppens befäl och kollegor ingripa mot folkmassan.

Polisen har uppgett att demonstranterna på plats inte tillhörde det svarta blocket. Det bekräftas i Bruno Vespas bok där ledaren för Ya Basta uppger att ”det var våra kompanjoner från Carlini”. Med det avsåg han personer som hade kommit för att utöva civil olydnad men som när de råkade i fara reagerade. Vad som verkligen skedde på Piazza Alimondo är ännu inte fastställt och den rättsliga processen pågår.

Internationella demonstrationen lördagen den 21 juli

På lördagen var protestaktiviteterna koncentrerade till den stora internationella demonstrationen anordnad av GSF. Åttahundra organisationer stod bakom GSF i demonstrationen under parollen ”Another world is possible”, och många aktivister hade kommit till Genua först på lördagen för att delta i den. Luca de Fraia har uppgett att inte heller vid denna demonstration var anhängarna till det svarta blocket välkomna att delta. Enligt polisen var det dock denna dag som de var som mest aktiva och åstadkom den mest omfattande förstörelsen.

Emil Berg som även deltog i lördagens demonstration har lämnat följande redogörelse för händelseförloppet. Tillstånd hade givits för den internationella demonstrationen och demonstrationen skulle gå längs med havet, förbi GSF:s Convergence center och därefter svänga av i riktning mot järnvägsbron. Demonstrationens utgångspunkt var ett torg i östra delen av Genua. En övervägande del av deltagarna hade tagit med sig gasmask eller simglasögon som skydd mot förväntade tårgasattacker från polisen. GSF hade engagerat ett stort antal demonstrationsvakter att gå med i tåget. De gick i armkrok, sidledes längs demonstrationståget. Deras uppgift var att hålla ordning och inte minst att hindra anarkister och provokatörer att ta sig in i tåget. Demonstrationsvakterna hade radiokommunikation sinsemellan och via megafoner gav man demonstranterna löpande information. I tåten hade man medvetet placerat ett stort pacifistiskt block (till skillnad från Ya Basta som, enligt Luca de Fraia, snarare betecknas som radikalpacifister).

Vad som hände sedan har inte gått att fastställa i detalj. Enligt parlamentsrapporten, vilken endast i försiktiga ordalag beskriver händelseförloppet, mötte tåten av demonstrationen i höjd med Piazza Kennedy en grupp bestående av ett hundratal anarkister som byggt barrikader och poliser som attackerade dem med tårgas. Detta har bekräftats av Emil Berg.

Enligt Luca de Fraia hade polisen på morgonen kontaktat ledningen för GSF och meddelat att svarta blocket närmade sig demonstrationståget. Från GSF:s sida undrade man varför polisen ringde dem i stället för att komma till platsen. Enligt Spartaco Mortola var polisen på plats men med hänvisning till anarkisternas taktik att blanda sig med de andra demonstranterna var det oerhört svårt för polisen att ingripa.

Uppgifter i dagstidningen Messaggero den 30 juli talar dessutom om att en grupp, som generellt kunde betecknas som våldsam, om

2 000–3 000 personer men med endast ett tiotal svartklädda som gick i tåten, redan dessförinnan hade angripit polisen strax innan de kom fram till Piazza Kennedy.

I Messaggero återges även intervjuer som gjorts med olika polisbefäl rörande händelserna den 21 juli. Av intervjuerna framgår att polisen vid Piazza Kennedy ansåg sig tvungna att där kort ingripa för att hindra att våldsverkarna bröt sig in i den röda zonen. Emil Berg har uppgett att polisen ingrep mot demonstrationståget med framförallt tårgas. Tårgasen hade liksom dagen innan begränsad verkan eftersom samtliga aktivister hade på sig gasmask, eller åtminstone något som skyddade mot tårgasen.

Emil Berg har framhållit att demonstrationsvakterna tog på sig ett stort ansvar för att få stopp på våldsamheterna och att de handgripligen slog ned våldsverkarna när dessa försökte gömma sig i tåget för att vila. Demonstrationståget retirerade inte utan gick vidare. I Messaggero uppges att det tog cirka tre timmar innan tåget med mellan 150 000 och 200 000 demonstranter hade lämnat området och under den tiden var svarta blocket aktivt och förstörde allt som kom i deras väg. Området hade varit helt fullt av demonstranter, och om polisen hade gjort ett omfattande ingripande hade de enligt deras egen uppfattning varit tvungna att avbryta demonstrationståget med ”risk för blodbad”. Under morgonen hade enligt polisens uppgifter till Messagero cirka 4 000 personer anslutit sig till det svarta blocket och dessa hade blandat sig med demonstrationståget. Polisen förklarade att de avstod från att ingripa för att undvika att skada 10 000-tals fredliga demonstranter.

Enigt Emil Berg var den ursprungliga tanken att demonstrationståget skulle avslutas gemensamt på ett torg i norra delen av Genua med tal av GSF:s företrädare. Men demonstrationen hade lockat dubbelt så många människor som GSF hade planerat för och det var omöjligt att samlas alla på en gång. I stället fick demonstranterna passera förbi torget och bara kort höra delar av talen.

Mot bakgrund av den våldsamma händelseutvecklingen beslutade myndigheterna att järnvägsstationerna skulle öppnas så att tågen skulle kunna börja gå redan på lördagen, och inte först på söndagen som det tidigare hade bestämts. Härigenom kunde de som ville lämna Genua.

Diazskolan

Diazskolan utgjorde GSF:s högkvarter, liksom en av de sovplatser som upplåtits för dem. I en intilliggande byggnad låg kontoret för de jurister som i samband med demonstrationerna i Genua ideellt arbetade med att observera händelser samt ta vittnesmål från demonstranter som ansåg sig utsatta för övergrepp från polisen.

Vice polischefen Antonio Manganelli har uppgett följande om händelsen på Diazskolan. På lördagskvällen den 21 juli omringades en polisbil av aktivister utrustade med järnrör. Polisbilen slog på sirenerna och lyckades ta sig iväg från gruppen. Samtidigt såg poliserna hur några av aktivisterna tog sig in på Diazskolan. Klockan var då 20.30.

Klockan 23.00 omringade en specialstyrka från polisen och karabinjörerna skolan. Enligt Antonio Manganelli hade polisen uppgifter om att 100 aktivister befann sig där och att dessa var utrustade med vapen. Många av dem som vistades på skolan låg och sov när omringningen skedde. De som var vakna inledde en barrikadering av skolan.

I samband med att polisen bröt sig in uppstod våldsamma sammandrabbningar mellan polis och demonstranter. Efter razzian, som pågick i fyra-fem timmar, fick 65 demonstranter och 17 poliser föras till sjukhus för vård av de skador de hade tillfogats.

Enligt Antonio Manganellis uppgifter beslagtogs Molotov-cocktails, järnrör och olika fanor tillhörande det svarta blocket. Boende i närheten hade, enligt Antonio Manganelli, vittnat om att de tidigare sett demonstranterna öva med de beslagtagna vapnen. GSF har beskyllt polisen för att vid tillslaget dessutom ha förstört eller stulit allt material som vittnade om polisens brutalitet och övergrepp i samband med demonstrationerna.

Det är fortfarande oklart vad som egentligen skedde och på vilka grunder beslut om insatsen mot Diazskolan fattades. Det har bl.a. framkommit uppgifter om att polisen skulle ha placerat Molotov-cocktails inne på skolan för att få en anledning att göra en razzia där. Händelserna i samband med razzian mot Diazskolan är under utredning av åklagare. Donato Bruno har uppgett att det under parlamentsutredningen framkommit att det på kvällen fördes en diskussion på Questuran om hur polisen skulle hantera vissa boende på Diazskolan som polisen misstänkte vara anhängare till svarta blocket, liksom uppgifterna om att det fanns vapen på skolan. Polisen fick tillstånd av åklagaren att genomsöka skolan. Donato Bruno har uppgett att det vid insatsen under natten

föreföll som om, här hade vittnesmålen gått isär, grupper under olika befäl försökte ta sig in på skolan. Då grindarna var stängda blev inbrytningen ganska våldsam och flera personer skadas vid sammandrabbningen mellan polis och demonstranter. Parlamentsutredningen hade inte mandat att utreda händelserna utförligare än så. Under våra intervjuer har enskilda poliser dock uttryckt att det var en misslyckad insats som inte borde ha genomförts.

5 Polisinsatserna i samband med Ekofin-mötet i Malmö den 20–22 april 2001

5.1 Bakgrund

Det informella finansministermöte (Ekofin) som ägde rum under det svenska EU-ordförandeskapet hölls i Malmö den 20–22 april 2001.

Under en tillståndsgiven demonstration lördagen den 21 april 2001 spärrade polisen av den bakre delen av demonstrationståget varefter 269 unga demonstranter omhändertogs. Polisinsatsen mötte kraftig kritik bland demonstranter, föräldrar och i media. Bl.a. framfördes synpunkter om att polisen använt onödigt våld och att demonstrationsfriheten allvarligt hade inskränkts. Bland demonstranter och andra har spekulerats i om insatsen var planerad i förväg och utgjorde ett övningsmoment inför Europeiska rådets möte i Göteborg. En bidragande orsak till denna misstanke är att marschvägen ändrades så att demonstrationståget i samband med avspärningen leddes in på mindre gator. Härtill kommer att många uppfattade det som att polisstyrkorna kom så tidigt till platsen för ingripandet att de måste ha fått ordern i förväg. Misstanken om bakhåll är på många håll fortfarande starkt förankrad.

5.2 Orsaken till vår granskning och sättet vi utfört den på

I det inledande skedet av vårt arbete beträffande Göteborgshändelserna framfördes synpunkter från såväl demonstranter som polis att händelserna i Malmö allvarligt skadade förtroendet för polisen, vilket borde beaktas vid övervägandena av vad som senare hände i Göteborg. Vi fann med anledning härav det angeläget att inhämta mer kunskap om den aktuella polisinsatsen jämte reaktioner på denna och beslutade oss för att undersöka denna insats närmare.

Redan vid en flyktig genomgång av massmedias rapportering av händelseförloppet kunde vi konstatera att det bland de närvarande – demonstranter, poliser och övriga iakttagare – råder stora olikheter i uppfattningen om anledningen till den aktuella polisinsatsen. Vi har därför i görligaste mån sökt belysa händelsen från olika håll.

Ett trettiotal intervjuer har genomförts. Förutom med polisledning och demonstrationsledning har vi samtalat med bl.a. demonstranter från de två demonstrationsblock som spärrades av, föräldrar till några av de unga demonstranter som omhändertogs, journalister och andra åskådare vid insatstillfället samt ansvariga polisinsatschefer och andra polismän som ansvarat för någon del av insatsen. Vi har därutöver tagit del av videomaterial, fotografier och skriftligt material som exempelvis förundersökningsprotokoll, polisens händelserapport (rapporter om händelser och ingripanden från personal på fältet till kommunikationscentralen, vilka registrerats i polisens dator) och erfarenhetsberättelser.

Vi har dessutom tagit del av Åklagarmyndighetens i Malmö beslut den 24 januari 2002 att lägga ned förundersökningen beträffande tjänstefel eller andra brott från polisens sida samt Polismyndighetens i Skåne utvärdering den 14 februari 2002 av polisinsatserna i samband med Ekofin-mötet i Malmö.

Vi anser oss ha ett tillräckligt brett underlag för att kunna dra vissa slutsatser. Vi vill dock understryka att det inte varit vår uppgift att lämna en fullständig redogörelse för Malmöhändelserna. När vi inledde vårt arbete hade en relativt lång tid förflutit sedan händelserna inträffade. Det är emellertid vår förhoppning att denna redovisning skall leda till klargöranden beträffande åtminstone några av de frågor som väcktes med anledning av polisinsatsen den 21 april 2001 i Malmö och hur denna kan ha påverkat händelseutvecklingen i Göteborg.

5.3 Förberedelser inför Ekofin-mötet

Inför utarbetandet av kalendarier över möten i Sverige i anledning av EU-ordförandeskapet fastställde Statsrådsberedningen att mötena skulle ges en bred geografisk spridning i landet. På ett tidigt stadium framfördes önskemål att Ekofin-mötet skulle förläggas till Malmö eftersom den staden ansågs vara en lättillgänglig plats med stor hotellkapacitet. Vidare skulle Öresundsbron vara klar, vilket ansågs ha ett starkt symbolvärde i EU-perspektiv.

Malmö hade också den fördelen att det var korta avstånd mellan hotellen och lämplig mötesplats. Regeringen beslutade i september månad 1999 att Ekofin-mötet skulle äga rum i Malmö den 20–22 april 2001. Några månader senare lät regeringen inrätta en projektgrupp för att förbereda samtliga praktiska arrangemang i samband med mötet. I gruppen ingick företrädare för Finansdepartementet, Riksbanken, Malmö stad och 2001-sekretariatet inom Utrikesdepartementet.

Enligt uppgifter synes samarbetet mellan inblandade institutioner ha fungerat bra även om vissa faktorer medförde relativt intensivt arbete för polisen, ibland med korta tidsramar. Exempelvis var det första gången i EU:s historia som kandidatländernas finansministrar och centralbankschefer med medföljare inbjudits samtidigt. Det formella beslutet att till den andra mötesdagen inbjuda även kandidatländerna kom dessutom i ett sent skede av planeringen. Vidare ställde användandet av såväl Köpenhamns flygplats Kastrup som Malmö flygplats Sturup högre krav på planeringen och samarbetet över gränserna vad avsåg eskorterna. Givetvis innebar detta också ett krav på ökat samarbete mellan de två polismyndigheterna i Köpenhamn respektive Malmö beträffande underrättelsetjänst, m.m.

Som möteslokal förhyrdes Malmömässan och Scania Convention Center. Delegationerna anlände till Sverige tidig eftermiddag den 20 april 2001 och vissa delegationer hämtades på Kastrups flygplats med svensk poliseskort i samarbete med dansk polis. Delegationerna från kandidatländerna anlände under lördagen den 21 april 2001. Ekofin-mötet avslutades söndagen den 22 april med besök och lunch på Kulturen i Lund.

5.3.1 Polisens förberedelser

Polismyndigheten i Skåne skulle svara för ordning och säkerhet i samband med Ekofin-mötet och under våren 2000 påbörjades myndighetens förberedelsearbete i anledning av denna uppgift.

I mars år 2000 anmälde polismyndigheten poliskommissarien Bertil Mårtensson som representant i den av Rikspolisstyrelsen inrättade nationella samordningsgruppen för polisoperativa frågor i samband med det svenska ordförandeskapet i EU år 2001 (om denna arbetsgrupp, den s.k. Hydforsgruppen, se vidare avsnitt 6.2.6.2). Bertil Mårtensson verkade vidare som polismyndighetens kontaktman vid kontakterna med bl.a. Finansdepartementet.

Organisationen inför Ekofin-mötet

Som ett led i det pågående förberedelsearbetet beslutade dåvarande länspolismästaren Hans Wranghult den 1 april 2001 att en särskild kommendering skulle upprättas för polisinsatserna i samband med Ekofin-mötet. Som kommenderingschef utsågs polismästaren Per Svartz och som biträdande kommenderingschef polisintendenten Marianne Almqvist. I beslutet angavs att kommenderingschefen skulle ha det övergripande ansvaret för ledningen av polisinsatsen och fatta de myndighetsbeslut som kunde behövas med anledning av kommenderingen. Vidare angavs att kommenderingschefen hade rätt att vid behov överlämna viss beslutanderätt till annan befattningshavare.

Polismyndigheten i Malmö hade inför mötet byggt upp en organisation i två nivåer: kommenderingschef med ledningsstab och polisinsatschef med fältstab.

Som stabschefer i ledningsstaben utsågs kommissarierna Leif Lindqvist och Bertil Mårtensson. Polisinspektörerna Lars Karsten, Jörgen Sjästad och Börje Aronsson utsågs till polisinsatschefer. Insatschefernas ansvarsområde var att med stöd av fältstaben planera, organisera och under genomförandet minutoperativt leda polisens insatser på fältet. Fältstaben var under de dagar då mötet pågick stationerad i polishuset vid Davidhalls torg. Till sitt förfogande hade polisinsatschefen ett antal polis- och insatsavdelningar. Insatsavdelningarna (polispikeker) bildade tillsammans med avdelningar för häst och hund en särskild insatsdivision. Polisinsatschefen hade för sin planering och minutoperativa ledning hjälp av två divisionschefer, varav en svarade för den särskilda insatsdivisionen och den andre för polisavdelningarna. Vidare organiserades enheter med arbetsuppgifter rörande transport, trafikreglering, hotellbevakning, utredning/spaning, eskorter, sjöpolis och helikopter. Rikspolisstyrelsen ställde två helikoptrar till förfogande för plats- och färdvägsbevakning. En helikopter var försedd med utrustning för videoöverföring till polisinsatschefen.

Förutom polisavdelningar från Skåne kom polisinsatsen att bestå av avdelningar från polismyndigheterna i Stockholms, Västra Götalands och Östergötlands län. Som divisionschef för polisavdelningarna utsågs polisinspektören Per Lundén. I februari–mars 2001 bedömde polismyndigheten att det inte räckte med piketenheten från Malmö. Insatsdivisionen kom därför att förstärkas med avdelningar från Stockholm och Göteborg. Som divisionschef för

insatsdivisionen utsågs polisinspektören Bengt-Åke Nilsson. Polisinsatsen i sin helhet kom att bestå av cirka 650 polismän.

Polisens organisation under demonstrationen lördagen den 21 april 2001 framgår av skissen på sidan 232.

Enligt huvudordern skulle kommenderingen börja fredagen den 20 april kl. 06.00 och avslutas söndagen den 22 april kl. 20.00 eller vid senare tidpunkt om omständigheterna så föranledde.

Av huvudordern framgår vidare att polisinsatschefen och avdelningscheferna hade rätt att ge skingringsbefallning samt att beslut med stöd av 23 § polislagen tidigare hade fattats om att spärra av vissa områden runt Stortorget den 20 april i samband med den välkomstmiddag som skulle hållas för EU-delegaterna på Rådhuset (beträffande innehållet i 23 § polislagen, se avsnitt 3.2.3 *Polisens skyldigheter och befogenheter*).

Huvudordern upptar också det av kommenderingschefen den 28 mars 2001 formulerade *Beslut i stort*, vilket lyder:

Polisen skall genom uppdragstaktik¹ svara för att ordning och säkerhet upprätthålls så att Ekofin-mötet med kringarrangemang kan genomföras utan störningar och så att allmänna sammankomster med anledning av mötet kan genomföras enligt beviljade tillstånd. Åtgärder skall vidtas så att ministrarna och riksbankscheferna erhåller skydd till person och egendom under vistelsen i Malmö. Regeringens ambition om öppenhet och dialog mellan EU:s företrädare och medborgare skall också beaktas och forma polisens arbete.

Härvid skall

- stor vikt läggas vid ett intensivt underrättelse- och förspaningsarbete samt skall spaningsresurserna utgöra ett aktivt stöd under den operativa polisinsatsen
- polisarbetet präglas av effektivitet, flexibilitet och en hög säkerhetsnivå
- polisstyrkan ha en sådan insatsberedskap och mobilitet att den omedelbart kan ingripa mot ordningsstörningar
- samlingar i anslutning till allmänna sammankomster – både tillståndsgivna och icke tillståndsgivna – bevakas och vid behov skall kontrollåtgärder genomföras enligt polislagens 19 §

¹ Med uppdragstaktik menas att en högre chef ger uppgifter och riktlinjer för hur uppgiften i stort skall lösas samt tilldelar resurser på ett sådant sätt att underlydande chefer ges stort utrymme för egna initiativ och eget ansvarstagande för att lösa förelagda uppgifter inom givna ramar (RPS Rapport 1996:7, Polisledning, Bedömning och beslutsfattande, Lednings- och fältstaber vid särskild händelse).

- ingripanden ske mot begångna brott med fullgod dokumentation
- skyddet och säkerheten för polispersonalen inte eftersätts
- med beaktande av säkerhetsaspekten massmedierna ges bästa möjliga förutsättningar att kunna utföra sitt arbete

Den 1 april 2001 hemställde polismyndigheten genom kommanderingschefen om Rikspolisstyrelsens medgivande att använda garaget till Fosie polisstation som tillfällig arrestlokal i samband med EU-mötet i Malmö samt den 1 maj samma år. Den tillfälliga arresten skulle, enligt skrivelsen, ha en kapacitet att på ett rättssäkert och korrekt sätt kunna hantera ett större antal tillfälligt omhändertagna enligt 13 § polislagen (beträffande innehållet i 13 § polislagen, se avsnitt 3.2.3 *Polisens skyldigheter och befogenheter*). Avslutningsvis påpekades att den tillfälliga arresten inte skulle användas för några längre frihetsberövanden och att alternativen – exempelvis förvaring i bussar eller avlägsnande tedde sig mindre lämpligt. Rikspolisstyrelsen medgav i beslut den 11 april 2001 begärd dispens.

Säkerhetspolisens hotbilsbedömning

I sin hotbilsbedömning den 3 april 2001 angav Säkerhetspolisen att hotbilden beträffande inhemsk extremism och annan opinionsyttring var att anse som förhöjd under Ekofin-mötet i Malmö. I bedömningen konstaterade Säkerhetspolisen att de autonoma grupperna hade siktet mest inställt på det avslutande toppmötet i Göteborg men att Ekofin-mötet i Malmö hade vuxit till att mer och mer framstå som ett viktigt möte. Förutom tillresta demonstranter från några av de större städerna i Sverige förväntade Säkerhetspolisen också att 500 danska demonstranter skulle komma till Malmö. Med denna kännedom konstaterade Säkerhetspolisen att det förelåg viss risk att någon demonstration skulle komma att ”spåra ur” eller att det kunde komma att genomföras andra aktioner.

Av de uppgifter om bakgrunden till den aktuella hotbilden som Säkerhetspolisen förmedlat till oss har framgått att Öresundsaktionen 2001, som bestod av ett antal danska och svenska autonoma grupper, bl.a. på sin hemsida på Internet uttalat att EU:s finansministrar skulle ”jagas bort” från Malmö. Inom Säkerhetspolisen, sektion Syd, har emellertid framträtt delade meningar om risken för inbrytningsaktioner. En företrädare har uppgett att en sådan

risk förelåg. En annan företrädare har framfört att någon sådan konkret risk inte fanns.

I sin hotbildbedömning i början av april 2001 konstaterade Säkerhetspolisen vidare att McDonald's tidigare i samband med EU-möten i utlandet hade utsatts för omfattande skadegörelse av djurrättsaktivister. Samtidigt uttalades att södra Sverige hade ett starkt fäste av djurrättsaktivister men att det vid tidpunkten för hotbildsbedömningen inte fanns någon konkret information angående hot mot restaurangkedjan i samband med Ekofin-mötet.

Polismyndighetens samarbete med Säkerhetspolisen

Polisledningen har uppgett att Malmöpolisen under förberedelserna inför Ekofin-mötet hade ett gott samarbete med Säkerhetspolisen och den danska underrättelsetjänsten. Ledningen har samtidigt förklarat att mycket av den information som förmedlades genom underrättelseverksamheten senare visade sig röra toppmötet i Göteborg.

5.3.2 Demonstranternas förberedelser

Nätverket Malmö mot EMU

Under vintern 2000/2001 bildades vad som senare kom att kallas Nätverket Malmö mot EMU. Det första mötet hölls i januari 2001 och i nätverket kom att ingå cirka 25 olika organisationer. Vid det första mötet lades upp principer för aktiviteterna under helgen då Ekofin-mötet skulle pågå. Det lades bl.a. fast att demonstrationen skulle vara fredlig och att inget våld fick förekomma.

Under våren valdes sju personer till demonstrationsledning för nätverket. Av de olika organisationer som bildade nätverket ingick företrädare för Asylgruppen Skåne, KPML(r), Socialistiska Partiet, SSU och Ung Vänster.

Joachim Lentz i demonstrationsledningen var bl.a. ansvarig för kontakten med polisen inför demonstrationen och enligt honom fördes en god dialog i ett tidigt skede med främst stabschefen Bertil Mårtensson som företrädare för polismyndigheten. Demonstrationstillstånd söktes av Daniel Sestrajic. Under våren fördes diskussioner med polismyndigheten om marschvägen för demonstrationen den 21 april. Inledningsvis ville nätverket utgå från Möllevångstorget, vilket polismyndigheten avslög mot bakgrund av

att torget under lördagar har omfattande torghandel. Nätverket och polisen kom då överens om att tåget skulle utgå från S:t Knuts torg för att därefter gå förbi Möllevångstorget, Gustav Adolfs torg, Stortorget och Lilla torg och slutligen avsluta vid hundrastplatsen vid Ribersborg där musikfest och seminarier skulle hållas. Tillstånd i enlighet med överenskommelsen meddelades av polismyndigheten den 12 april 2001.

De olika organisationerna i nätverket samlades kring följande paroller: Nej till EMU, Internationell solidaritet – nej till EU-federalism, Human flyktingpolitik – nej till Schengen och EU-polis och Bevara svensk alliansfrihet – nej till EU-militär.

Som en programförklaring angav nätverket i flygblad och på Internet bl.a. följande.

Karneval mot byråkratin

Manifestationen den 21 april formar sig till en karneval mot EU-byråkratin. Vi skapar en folkfest med musik, färg och fart som visar på det folkliga motståndet och alternativten till det nyliberala projektet. Redan på S:t Knuts torg vid samlingen blir det såväl afrikansk musik och toner från blåsorkestern Röda Kapellet, barnsminkning samt gycklare, jonglörer och eldslukare.

Kom med du också! Ta med färgglada plakat, visselpipor, ballonger eller varför inte gå med i folkets sambaorkester med egna eller hemmagjorda instrument? I demonstrationen blir det happenings, blåsorkester, folkets sambaorkester och en lastbil med musik.

Öresundsaktionen 2001

Öresundsaktionen 2001 bestod av svenska och danska autonoma grupper. Företrädare för Öresundsaktionen deltog i det möte som nätverket Malmö mot EMU arrangerade i januari 2001. Öresundsaktionen 2001 förklarade sig vid det mötet inte vara intresserad av att vara med och arrangera demonstrationen. I stället ansökte man om ett eget demonstrationstillstånd för lördagen. Denna ansökan återkallades emellertid innan beslut hade fattats i ärendet. Det har varit svårt att utröna anledningen till varför Öresundsaktionen 2001 och andra autonoma grupper valde att ställa sig utanför Nätverket Malmö mot EMU.

Öresundsaktionen 2001 ansökte om och beviljades tillstånd för en skrammeldemonstration mot EU under fredagen den 20 april 2001.

5.4 Händelseförloppet

5.4.1 Skrammeldemonstrationen fredagen den 20 april 2001

Samlingsplats för skrammeldemonstrationen var Gustav Adolfs torg och avmarsch skulle ske kl. 18.30. Enligt tillståndet skulle tåget avslutas kl. 20.00 och det skulle svänga av före det avspärrade Stortorget där välkomstmiddag för EU-delegaterna hölls i Rådhuset.

Företrädare för Malmöpolisen har uppgett att man förväntade sig ordningsstörningar. Danska aktivister hade enligt polisen under dagen försökt spärra av vid Kastrups flygplats med spikar, s.k. spanska ryttare. Ett antal visitationer gjordes i anslutning till centralstationen och flygbåtsterminalen i Malmö. Den danska polisen följde med Öresundstågen mot Malmö och identifierade danska aktivister som vid ankomsten till Malmö omhändertogs av den svenska polisen och därefter fick återvända till Köpenhamn. Ett stort antal danska aktivister kom därför aldrig att delta i demonstrationståget.

Demonstrationen samlade cirka 500 deltagare varav ett hundratal var maskerade. Såväl av polisens handlingar som tidningsartiklar kan utläsas att det vid uppsamlingen förekom att frukt kastades mot polisen och att ett tiotal demonstranter utförde en s.k. mooningaktion (dvs. visade sina nakna bakar). De flesta som kommittén samtalat med har förmedlat intrycket av att stämningen vid uppmarschen var något avvaktande men lugn. Tjänstgörande insatschef har förklarat att det var mycket svårt att på plats få kontakt med någon ansvarig för demonstrationen.

Några större incidenter synes inte ha förekommit förutom att polisen gick in i tåten av demonstrationståget precis när det startat och avlägsnade ett par stegar som hade sammanlänkats med rep och gömmts i en banderoll. Tillslaget gick fort och ledde inte till några oroligheter.

Demonstrationen gick därefter relativt lugnt tillväga. En viss avvikelse från marschvägen skedde, vilken synes ha orsakats av tåten i demonstrationståget. Polisen närvaron var markant och några kommittén samtalat med har liknat demonstrationen med en ”regelrätt skallgång” och hänvisat till att tempot drevs upp av de poliser som anslöt bakom tåget.

Flertalet som kommittén samtalat med har förmedlat intrycket av att fredagsdemonstrationen var lugn men att många var ”lite snopna” över dels hur snabbt det gick, dels den stora polisen närvaron.

Företrädare för demonstrationsledningen för lördagens demonstration var på plats för att ”känna av stämningen” inför lördagen och drog slutsatsen att demonstrationen förlöpte på sådant sätt att det inte skulle ha någon inverkan i negativt hänseende på lördagsdemonstrationen. Samma åsikter har förmedlats av några av de polismän som kommittén talat med. Divisionschefen för insatsdivisionen har uttryckt det så att fredagen var en markering från polisens sida för att visa att man värnar om demonstrationsfriheten men samtidigt gör vad som behövs för att säkra säkerhet och ordning. Hans uppfattning var att när demonstrationen upplöstes på Triangeln verkade demonstranterna mest förvirrade. I sammanhanget har vi noterat att vissa tidningar i sin återrapportering om fredagsdemonstrationen valt rubriker som ”Polisen vann slaget om Malmö” och liknande. Det har även framkommit uppgifter om att någon av polispiкетerna hade löpsedlar med liknande rubriker uppklistrade på piketbussen när den körde runt i staden på lördag morgon.

5.4.2 Demonstrationen lördagen den 21 april 2001

Händelseförloppet vad gäller demonstrationen den 21 april 2001 har varit relativt koncentrerat och pågått under endast ca tre timmar. Flertalet som vi samtalat med är i stora drag också överens om vad som hände under de aktuella tre timmarna. Däremot går uppgifterna starkt isär när det gäller anledningen till polisingripandet.

Polisens organisation

Polisens organisation under lördagen framgår av skissen på sidan 232.

Som insatschef tjänstgjorde polisinsatschefen Jörgen Sjästad. Han var under hela insatsen placerad i fältstaben på gamla polishuset vid Davidhalls torg. Polisavdelningarna användes till att bevaka strategiska platser som mötesplatsen och de olika lokaler där lördagens arbetslunch skulle intas. Vidare skulle de under demonstrationen med växelvisa förflyttningar spärra av anslutande gator efterhand som demonstrationståget förflyttade sig. Slutligen avdelades en mindre resurs för att hjälpa hästavdelningen att vägleda demonstrationståget och finnas tillgänglig för tillkommande uppgifter i anslutning till tåget. Den polisstyrka som övervakade

demonstrationen utgjordes därför i huvudsak av specialenheterna, sammanlagt 133 polismän. Dessa enheter skulle under demonstrationen uppehålla sig vid vissa fastställda platser, vilka växlade efterhand som demonstrationståget förflyttade sig.

Marschväg och tågordning

Enligt tillståndsbevis daterat den 12 april 2001 skulle samling för demonstrationen ske kl. 11.00 på S:t Knuts torg. Avgång skulle ske kl. 11.45 från torget. Tåget skulle sedan fortsätta Spångatan – Bergsgatan – Smedjegatan – Södra Förstadsgatan – Triangeln – Södra Förstadsgatan – Södra Tullgatan – Gustav Adolfs torg – Södergatan – Stortorget – Lilla torg – Larohegatan – Tegelgårdsgatan – Hospitalsgatan – Slottsgatan – Hovrättsbron – Citadellsvägen – Mariedalsvägen till cykelstigen, som leder till Hundbadet. Avslutning skulle ske kl. 18.00 med musikfest där scen och tält skulle ställas upp.

Demonstrationen gick under fyra paroller i följande ordning: Human flyktingpolitik – nej till Schengen och EU-polis, Nej till EMU, Bevara svensk alliansfrihet – nej till EU-militär och sist Internationell Solidaritet – nej till EU-federalism.

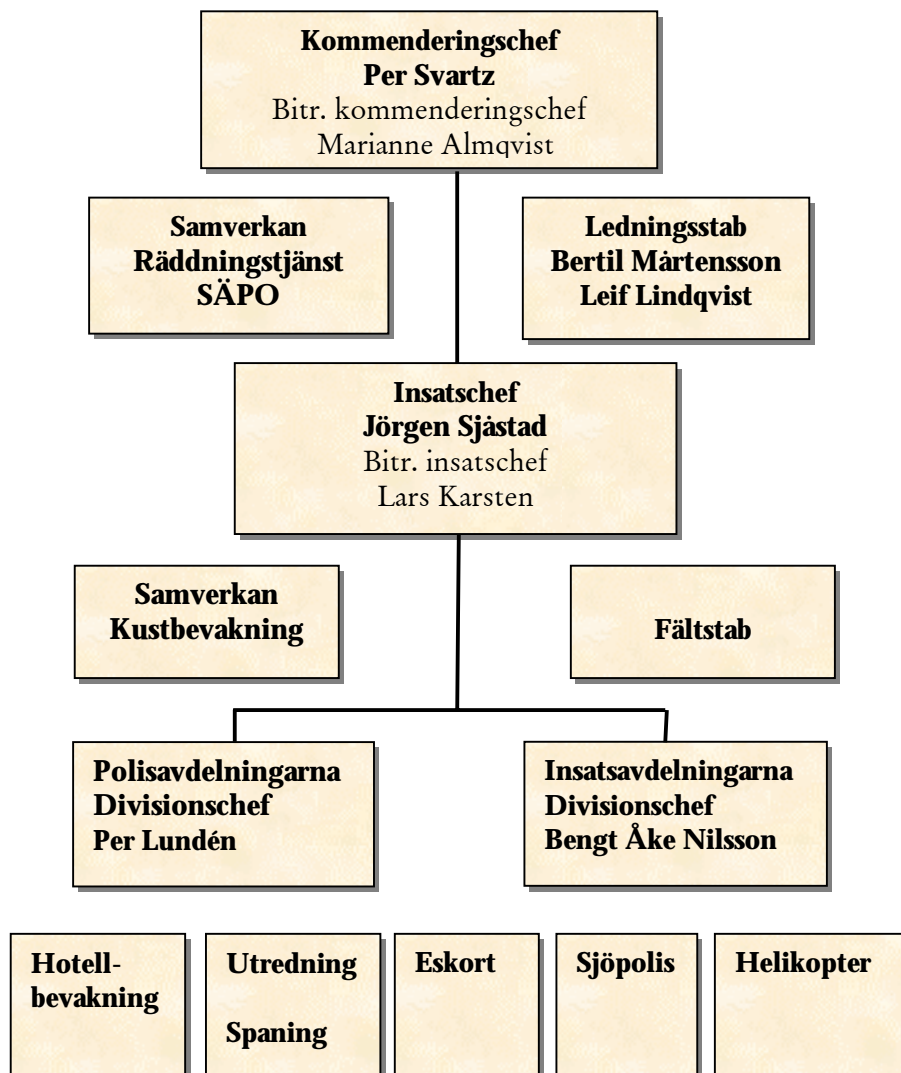
Polisens iakttagelser under morgonen

Av polisens händelserapport framgår att en rapport inkom kl. 08.30 att man på Stora Varvsgatan vid möteslokalen hittat potatisar med spik liggande på vägen. Polisen förmedlade senare samma dag till massmedia att man hittat potatisar med spik i anslutning till demonstrationens marschväg. Det bör emellertid noteras att demonstrationståget inte skulle passera Stora Varvsgatan, som är utfartsväg från Mässan där Ekofin-mötet pågick. Demonstrationståget befann sig som närmast den aktuella gatan vid slutet av marschvägen och avståndet var då cirka 500 meter.

Av händelserapporten framgår vidare att det kl. 11.07 inrapporterades att en större mängd kopparrör påträffats på hundrastplatsen. Några minuter senare har noterats:

Större aktivitet runt Möllan. Aktivister köper ägg och större konservburkar. En större mängd taget i beslag.

Polisens organisation under demonstrationen lördagen den 21 april 2001

Uppmarsch

Insatsavdelningarnas placering inför uppmarschen

Vid samlingen kl. 11.00 på S:t Knuts torg var insatsavdelningarna stationerade enligt följande.

Malmöpiketen befann sig vid Konserthuset vid hörnet Föreningsgatan/Amiralsgatan och hade bl.a. som uppgift att göra s.k. Pl 19-kontroller dvs. visitationer enligt 19 § polislagen (om bestämmelsens innebörd, se avsnitt 3.2.3, *Polisens skyldigheter och befogenheter*) av personer på väg till samlingsplatsen.

Göteborgspiketen befann sig på S:t Knuts väg vid Disponentgatan och hade också till uppgift att företa Pl 19-kontroller samt att förhindra eventuella rusningar mot det hållet.

Hundavdelningen var stationerad på Amiralsgatan vid Folkets Park med uppgift att företa Pl 19-kontroller.

Stockholmspiketen befann sig vid S:t Johanneskyrkan och tjänade främst som en reserv i form av en mobil enhet för att förstärka vid behov.

Hästavdelningen befann sig runt S:t Knuts torg med huvuduppgift att bevaka uppmarschen.

Stämningen vid uppmarschen

De flesta som vi samtalat med har uppgett att det var lugnt på torget vid samlingen kl. 11.00 och att polisnärvaron var normal. Joachim Lentz från demonstrationsledningen har dock uttryckt att han fann polisnärvaron vara ovanligt hög redan vid S:t Knuts torg. Det var en varm och solig vårdag och stämningen var uppsluppen och förväntansfull. Viss oro uppstod emellertid bland deltagarna efterhand som rapporter kom om att många demonstranter hade stoppats på vägen till samlingsplatsen och blivit uppmanade att visa id-handlingar. I något fall hade någon avvisats från platsen då han saknade id-handlingar.

Joachim Lentz fick kontakt med biträdande insatschefen Lars Karsten som, enligt egen uppgift, var Jörgen Sjästads "öga på platsen", och de diskuterade i allmänna ordalag dagens demonstration, bl.a. informerades demonstrationsledningen om en smärre ändring av marschvägen vid hovrätten.

Ett autonomt block bildas på samlingsplatsen

För såväl polis som demonstrationsledning stod det klart att grupper från Öresundsaktionen 2001 skulle närvara vid demonstrationen. Polisen hade fått information om att dessa skulle sluta sig till de bakersta leden och gå sist. Efterhand bildades ett särskilt block av autonoma demonstranter och andra ungdomar. Av händelserapporten framgår att kl. 11.28 beräknades 400 personer vara samlade på torget varav en del var maskerade.

Diskussioner fördes mellan demonstrationsledningen, folk från Öresundsaktionen 2001 och fristående autonoma grupper var dessa skulle gå i tåget. Enligt Agnes Callewaert, som var den från ledningen som hade kontakt med de autonoma vid uppmarschen, ville man från dessas sida gå längst bak. Agnes Callewaert föreslog emellertid att gruppen skulle splittras och inte bilda ett särskilt block, vilket de autonoma bestämt avböjde eftersom man sa sig inte lita på att man skulle få stöd av övriga demonstranter i fall polisen skulle gå till angrepp. Agnes Callewaert fick uppfattningen att man från de autonoma gruppernas sida var oroliga för att polisen skulle gå in och gripa folk: en oro som, såvitt Agnes Callewaert kunde förstå, främst grundade sig på alla visiteringar som genomfördes av polisen inför demonstrationen.

De autonoma grupperna ville gå tillsammans så att möjlighet fanns att haka fast vid varandra ifall något skulle hända. Diskussionerna ledde fram till en överenskommelse innebärande att de autonoma grupperna skulle få gå tillsammans men efter det block som gick bakom den tredje banderollen. På så sätt kom det som senare kallats "svarta blocket"² att gå mellan den tredje banderollen och den mindre grupp om cirka 150–200 demonstranter som gick bakom den fjärde och sista banderollen. Den senare gruppen bestod till övervägande del av medlemmar i SSU, Miljöpartiet jämte Grön ungdom samt "äldre" syndikalister. Viss maskering förekom och demonstrationsledningen hade tidigare antagit policyn att inte ställa krav på att de som var maskerade skulle ta bort maskeringen men däremot tydligt markera att det var ett önskemål från demonstrationsledningen. Under diskussionerna klargjordes, enligt bl.a. Agnes Callewaert och Frida Karlsson, att det bland de autonoma grupperna inte fanns någon avsikt att bråka med polisen

² Begreppet "svarta blocket" är missvisande men synes vara en relativt vedertagen term vid diskussionerna kring polisinsatsen vid demonstrationen den 21 april 2001 i Malmö. I begreppet det svarta blocket lägger kommittén ingen annan värdering än den att det avser det block efter följe bilen som bestått av autonoma demonstranter och andra ungdomar som till stor del varit svartklädda.

även om man från deras sida inte ansåg sig helt kunna svara för alla deltagare. Representanter från Öresundsaktionen 2001 och andra grupper, vilka hade valt att stå utanför nätverket, uppgav att de medverkade i lördagens demonstration helt på nätverkets premisser.

Eftersom en av nätverkets lastbilar tidigare på morgonen hade gått sönder tackade demonstrationsledningen ja till de autonomas erbjudande att låta deras lastbil med musikanläggning köra i tåget. Lastbilen följde tåget strax efter det tredje blocket och efter den följde så det svarta blocket och slutligen blocket som bildats bakom den fjärde och sista banderollen.

Den uppkomna frågeställningen om de autonoma gruppernas placering i demonstrationståget och deras följevagn blev aldrig behandlad av demonstrationsledningen i dess helhet eftersom denna inför starten var utspridd.

Det har framkommit att demonstrationsvakterna inte ville bevaka det svarta blocket och att det således inte gick några demonstrationsvakter med i det blocket. I praktiken blev det i stället tre personer från demonstrationsledningen som följde blocket.

När klockan var 11.45 hade deltagarna i demonstrationståget formerat sig. Uppgifterna skiftar något om hur många deltagare tåget hade lockat. Det har angetts att mellan 1 000 och 2 000 personer deltog. I massmedia rapporterades till övervägande del att tåget omfattat cirka 1 000 deltagare. Flertalet som kommittén talat med har angett att det svarta blocket efter följevagnen omfattade mellan 200 och 300 ungdomar och att ett femtiotal av dessa var maskerade. Av det filmmaterial som kommittén tagit del av framgår att långt ifrån alla i det aktuella blocket var maskerade men att maskeringarna ökade något till antal efter polisens avspärning på Spångatan. I tåten av det svarta blocket gick fem, sex ungdomar i vita overaller och munskydd. Enligt uppgift från en av ungdomarna i tåten låg det några overaller på torget att användas mer som en "kul grej" däremot fanns det enligt honom ingen politisk värdering i att gå vitklädd.³

³ Enligt flygblad var under helgen "Ya Basta" i Malmö. Mötet skall emellertid inte ha varit föranlett av Ekofin-mötet utan snarare utgjort en plattform inför Göteborg. Denna uppfattning har bekräftats av företrädare för Säkerhetspolisen, sektion syd.

Ordningstörningar i samband med uppmarschen

Hörnet vid S:t Knuts väg

Enligt polisinsatschefens promemoria, daterad den 23 april 2001, startade demonstrationen kl. 11.51. Strax före denna tidpunkt hade den inlånade polishelikoptern med videokamera anlänt till torget. Inspelningen länkades vidare till fältstaben. I promemorian anges vidare att det kl. 11.55 kom in uppgifter till fältstaben om att det fanns demonstranter med flaskor i fickorna.⁴ Strax därefter inkom, enligt vad insats- och divisionschefen uppgett, rapporter om att knallskott, rökbomber, ägg och konservburkar kastades från det bakre ledet⁵. Chefen för ryttaravdelningen, polisinspektören Thomas Berlin, har uppgett att hela blocket var våldsamt och har redovisat sina ställningstaganden enligt följande: Han kontaktade insatschefen och förklarade att ”vi måste skilja ur drägget”. Oros-elementen måste, enligt honom, bort från tåget och inte tillåtas att gå genom staden. Avskiljningen måste avse allihopa eftersom det inte fanns någon möjlighet att skilja ur vissa. Om man vistas med bråkmakare är man själv att räkna som en sådan.

Samtidigt skall uppgifter ha kommit in till fältstaben om att en ryttare ramlat av sadeln och att hästen skenade. Av senare uppgifter i massmedia framgår att sedan en demonstrant sprutat med pulversläckare mot en polishäst blev denna rädd och stegrade sig så att polismannen klämdes mellan hästen och en husvägg och fick en lårkaka.

Uppgifterna skiftar betydligt vad avser graden av ordningstörningar vid uppmarschen. Flertalet som kommittén talat med har angett att de sett ägg kastas. Några har inte sett någonting alls. Vissa incidenter har dokumenterats av de fotografer som var på plats. Det går inte av polisens videofilm att se om något händer vid det hörn av S:t Knuts torg där flertalet polishästar stod uppställda eftersom kameran vid det tillfället – på grund av helikopterns placering – inte kunnat filma den vinkeln. Flera uppgiftslämnare har emellertid bekräftat polisens uppgifter om rökmoln och mindre smällar vid det aktuella hörnet. Incidenten vid hörnet där ryttaravdelningen stod uppställd medförde att Agnes Callewaert, Frida

⁴ I händelserapporten står angivet kl. 11:55: att ”demonstranterna fyller sina fickor med flaskor”. Därefter finns inget antecknat förrän kl. 12:10:52 nämligen: ”Ca kl. 12.00 tåget stoppas”. Jörgen Sjästad har förklarat ”glappet” med att radiotrafiken under den tiden var så pass intensiv att allt inte kunnat registreras.

⁵ I den tidslogg, som fördes på fältstaben har kl.11.56 antecknats: ”Knallskott kastas i bakre demoleden. Rökbomb och minst tre knallskott, samt ägg, konservburkar och flaskor mot poliser.”

Karlsson och Fredrik Persson från demonstrationsledningen bildade kedja mellan poliserna och det svarta blocket som passerade hörnet just då. Åtgärden verkade, såvitt Agnes Callewaert kunde bedöma, lugnande och inget ingripande skedde från polisens sida.

Spångatan vid jazzklubben Jeriko

Den videofilm som länkades från helikoptern till fältstaben visar en mindre rökpuff vid det svarta blocket när detta passerat Amiralsgatan. Flera uppgiftslämnare har också angett att de har sett rök ungefär vid jazzklubben Jeriko när den bakre delen av tåget svängde in på Spångatan. De senare uppgifterna bekräftas av helikopterns videofilm. Videofilmen bekräftar vidare uppgifter att lastbilen när den skulle passera Amiralsgatan fick stanna till eftersom polisen släppte igenom väntande trafik och att avståndet mellan blocket efter den tredje banderollen och det svarta blocket på så sätt ökade.

En övervägande del av dem som vi samtalat med har förklarat att när något hände så vädjade man från högtalaranläggningen på lastbilen att demonstranterna skulle sluta kasta saker och hålla sig lugna. Ingen av de tillfrågade journalisterna, demonstranterna eller åskådarna har förmedlat intrycket av att det varit oro i hela det svarta blocket.

Polisens avspärrning på Spångatan

Polisens redovisning

När polisens rapporter om ordningsstörningar kom in till fältstaben, vilket som tidigare redovisats – enligt polisens dokumentation – skedde kl. 11.55, diskuterade insatschefen Jörgen Sjästad med divisionschefen Bengt-Åke Nilsson förutsättningarna för att stoppa det aktuella blocket. Bengt-Åke Nilsson ansåg att en sådan möjlighet fanns om det skedde före Triangeln annars var man tvungen att vänta till dess att tåget hade nått Gustav Adolfs torg där det fanns polisavdelningar stationerade. I fältstabens tidslogg har kl. 11.57 antecknats att insatsdivisionen förberedde ”säckningar” (avspärrningar) i de bakre leden vid Spångatan – Helsingborgsgatan. Vid den tidpunkten bör det främre ledet av demonstrationståget ha börjat passera Bergsgatan in mot den aktuella delen av Spångatan.

Bengt-Åke Nilsson, som fick det minutoperativa ansvaret för insatsen lämnade samtidigt fältstaben och omdirigerade, enligt egna uppgifter, insatsenheterna enligt följande. Ryttaravdelningen slöt upp kring det svarta blocket för att begränsa eventuella rörelser. Göteborgspiketen och hundavdelningen anslöt bakom tåget för att förhindra spridning bakåt. Malmöpiketen skulle försöka hinna in i sina fordon och ta sig till Norra Skolgatan och där spärra av vid lastbilen. Stockholmepiketen skulle förflytta sig till korsningen Södra Förstadsgatan – Spångatan och där stå beredda att avgränsa om Malmöpiketen skulle misslyckas med sin uppgift. Om avgränsningen lyckades skulle avdelningen stiga ur och till fots ta sig till Malmöpiketens avgränsning för att ”hålla försvaret av tagen mark”.

Enligt Bengt-Åke Nilsson var syftet med avspärningen att försöka gripa dem som begått brott och samtidigt göra en individuell prövning för omhändertagande. Utifrån de radiorapporter som kommit in stod det, enligt honom, klart att fråga var om ordningsstörning som låg på gränsen till våldsamt upplopp. Tanken var att den främre delen av tåget skulle få fortsätta. Det stod också, enligt Bengt-Åke Nilsson helt klart att ingen i det svarta blocket skulle få fortsätta att gå eftersom ”hela gänget” hade kastat flaskor och knallskott m.m. samt använt brandsläckare mot polisen.

Bengt-Åke Nilsson beräknade att hela den avspärrade delen av demonstrationståget omfattade 500–600 personer. Efter en stund fick han rapporter från Göteborgspiketen längst bak om att cirka 150 personer inte tillhörde de svartklädda. Han gav då order om att dessa skulle återföras till tåten.

Både Jörgen Sjästad och Bengt-Åke Nilsson har förklarat att de inledningsvis trodde att hela delen av demonstrationståget som gick efter lastbilen var svartklädda demonstranter. Uppfattningen stämmer i och för sig väl överens med de underrättelser som hade förmedlats under morgonen samma dag.⁶ I fältstabens tidslogg har emellertid kl. 11.56 antecknats att insatsdivisionen ”koncentrerar sig på bakre leden. Militanta demonstranter efter ett fordon. Efter dessa kommer ordentliga demonstranter.” Konfronterad med anteckningen har Jörgen Sjästad förklarat sig inte veta vem som gjort densamma och att hans bestämda åsikt är att han trodde att hela den bakre delen tillhörde orosmakarna.

Enligt fältstabens tidslogg var avspärningen på Spångatan mellan Norra Skolgatan och Torggatan genomförd kl. 12.05 och kl.

⁶ Vidare finns antecknat på händelserapporten kl. 11.53 att ”aktivisterna enligt uppgift kommer att blanda sig med syndikalisterna sist i demotåget”.

12.06 omdirigerades fem stycken bussar från Malmö lokaltrafik till platsen. Enligt uppgift från polisledningen skall dessa ha varit uppställda på Slussplan vid polishuset.

Befallning till demonstranterna

Bengt-Åke Nilsson gav strax därefter order till helikopterpersonalen ”att medelst yttre megafon ge en ordningshållande befallning” med innebörden att demonstranterna innanför avspärningen skulle sätta sig ned och att det därefter skulle ske en prövning av dem som befann sig där. Vidare beslutades om en ytterligare avspärning framför Malmöpiketens för att på så sätt skapa utrymme för transporter och liknande. Ungefär samtidigt stoppade delar av demonstrationsledningen främre delen av tåget för att försöka få reda på vad som hade hänt.

Av de filmer som kommittén tagit del av framgår att många av ungdomarna inte satte sig ned. I stället hakade de sig fast vid varandra efter uppmaning från lastbilens högtalaranläggning varvid det dock samtidigt uppmanades att demonstranterna skulle ta det lugnt. Filmerna visar också att trycket framåt mot poliskedjan ökade i samband med att ungdomarna formerade sig i armkrok.

Demonstranternas uppfattning

Många av de demonstranter, journalister och andra närvarande som vi talat med har förklarat att det, mot bakgrund av allt oväsen från bl.a. två polishelikoptrar och skällande polishundar, var svårt att höra den order som förmedlades via helikopter. Andra har dock hört att de skulle sitta ned.

Tord Björk, Miljöförbundet Jordens vänner, gick i den del av demonstrationståget som avspärrades. Han har beskrivit att det var en spänd situation och att han därför tillsammans med några andra äldre personer gick fram till poliskedjan för att få information vilket han emellertid inte fick. Han hade föreställt sig att om polisen ville skingra en demonstration så skulle poliser med megafon meddela vad som skulle hända. ”– I stället åker en helikopter ovanför demonstrationen och därifrån så säger de att alla demonstranter i den stillastående delen av demonstrationen skall sätta sig ned. Utan någon motivering, utan något om vad som håller på att ske. Alla är givetvis oroliga. Då är det ingen som sätter sig ned.”

Tiden mellan avspärningen och omhändertagandet

Såsom tidigare nämnts gick det svarta blocket omedelbart framför det fjärde och sista blocket. Båda dessa block hade omringats av polis. Genom intervjuer har det framkommit att flertalet av demonstranterna i det fjärde blocket satte sig ned. Flertalet intervjuade i det blocket har förklarat att det gick att gå fram och tillbaka mellan det svarta blocket och det fjärde blocket och att efter ett tag allt fler personer reste sig upp eftersom de inte fick någon information om varför de skulle sitta ned. Många har förmedlat intrycket av en allmän oro och rädsla inför det stora antalet kravallutrustade poliser, polishästar och skällande hundar. Längst fram i det fjärde blocket satt orkestern Röda Flåset och spelade för att tona ner den hotfulla stämningen. Orkestermedlemmen Ola Nilsson har uppgett att han inte såg några oroligheter i det svarta blocket. Stämningen i båda blocken var närmast att beteckna som irriterad och avvaktande.

I ett relativt tidigt skede efter avspärningen blev Öresundsaktionens lastbil utforslad genom poliskedjan. I samband därmed blev det en kortare stund rundgång i lastbilens musikanläggning. Detta missljud blandades med bullret från de två helikoptrar som befann sig ovanför avgränsningen och ett mycket ivrigt skällande från polishundarna. Många har vittnat om den känsla av oro som infann sig av allt oljud.

Av fältstabens tidslogg framgår att staben skickade en presskontaktman till Spångatan kl. 12.14, att demonstrationsledningen ett par minuter därefter förklarade att man inte avsåg att lämna Triangeln förrän det fjärde blocket var med, att polisen kl. 12.24 antecknat att omhändertagandet av demonstranterna i det svarta blocket skulle påbörjas när det fjärde blocket anslutits med täten samt att Göteborgspiketen spärrade av mellan det svarta blocket och det fjärde blocket kl. 12.36 varefter det fjärde blocket på smågator leddes förbi det inringade svarta blocket för att därefter anslutas med täten kl. 12.45. Efter ett antal diskussioner⁷ började tåget med de fyra blocken att marschera från Triangeln kl. 13.11. Tidsangivelserna bekräftar vad flera demonstranter uppgett nämligen att det från tidpunkten då tåget stoppades förflöt mellan 30 och 45 minuter då närmast ingenting hände.

⁷ Av samtalen med företrädare för demonstrationsledningen har framkommit att oenighet rådde huruvida demonstrationståget skulle fortsätta att gå efter det att det fjärde blocket hade förenats med täten. Efter ingående diskussioner valde man emellertid att fortsätta.

En övervägande del av dem som vi talat med har angett att det var mycket svårt att få besked av någon polis om vad som egentligen hände. Demonstrationsledningen försökte ett flertal gånger komma i kontakt med ansvarigt befäl utan att lyckas. Journalister har uppgett att det på platsen fanns en man som bar en väst som visade att han var presstalesman men att denne inte kunde förmedla någon information utan att först tala med någon på radion. Enligt Sydsvenska Dagbladets journalist Olle Lönnaeus skall biträdande insatschefen Lars Karsten på plats för honom ha uttalat att demonstranterna hade börjat kasta saker redan vid S:t Knuts torg och att polisen då bestämde sig för att skilja ur "anarkisterna" innan de nådde fram till city för att därmed förhindra brott.

Många har förklarat att vissa polismän inte brydde sig om att svara när man tilltalade dem och det övergripande intrycket har varit att flertalet polismän inte har vetat vilken information de skulle förmedla till dem som undrade vad som var meningen med insatsen. Flertalet intervjuade har dessutom ansett att man från polisens sida inte verkar ha velat eller kunnat ange vem som var ansvarigt befäl på platsen.

Många har förmedlat uppfattningen att det var relativt lugnt under de 30 till 45 minuter som passerade innan omhändertagandet av demonstranterna i det svarta blocket verkställdes. Denna uppfattning delas inte av flertalet polismän. En av cheferna för piketavdelningarna, polisinspektören Rolf Bengtsson, har i en erfarenhetsberättelse beskrivit hur han uppfattade händelseförloppet.

Personerna som blivit "säckade" började nu uppträda aggressivt mot poliserna i kedjan. Inledningsvis kom det glåpord och protester men detta ändrade snabbt karaktär till att övergå till spottloskor och att flertalet av de "säckade" började sparka, dra och slå på sköldar och hjälmar. I detta läge gjorde folkhopen ett utbrytningsförsök mot kedjan som då endast bestod av (Malmöpiketen) förstärkt av fem hundar med förare som befann sig bakom kedjan. Flera anarkister stötte och slog mot poliser med påkar och störar, vilket träffade inte bara på sköldarna utan även mot hjälmarna och vid hals- och axelregionen. Flera ölburkar och glasflaskor kastades från anarkisterna i riktning mot vår kedja. Pa Fredriksson träffades av en ölburk på hjälmen. Burken var fylld med ärtor och försluten tejp.

Liknande berättelser har lämnats av de polismän från Stockholmspiketen som fick till uppgift att agera som omhändertagandestyrka.⁸

På den redigerade filmen av fotografen James Timmerbys material framkommer att en maskerad yngling riktar en mindre pulversläckare snett uppåt i riktning över poliskedjan. Effekten blir ett rökmoln som stiger uppåt. Filmen, "Welcome to Sweden", bekräftar tillsammans med fotografier som kommittén tagit del av, uppgifterna från demonstranter bakom det svarta blocket, journalister samt andra åskådare som vi samtalat med, att det varit relativt lugnt i blocket under tiden mellan den första avspärningen och omhändertagandet.

Omhändertagandet

Beslutet

Divisionschefen Bengt-Åke Nilsson har förklarat att han gav en order till avdelningscheferna med innebörden att de skulle göra en individuell prövning av alla individer som fanns i blocket för eventuellt omhändertagande och att de som kunde beläggas med brott skulle gripas. Omhändertagandet skulle ske enligt 13 § polislagen (om innebörden av denna bestämmelse, se avsnitt 3.2.3 *Polisens skyldigheter och befogenheter*). De som inte hade haft med demonstrationen att göra och alla underåriga skulle omedelbart frigges. Omhändertagandet skulle ske när transportfordonen kommit på plats och han gav Stockholmspiketen i uppgift att hämta ut demonstranterna från blocket så att den individuella prövningen kunde genomföras utanför. Det var helt upp till avdelningscheferna att utföra denna prövning. Först skulle således en selektering göras ute på plats och därefter skulle den slutliga prövningen göras av dagbefälet på respektive arrest. Demonstranterna informerades, enligt Bengt-Åke Nilsson, om att de skulle kunna komma att omhändertas och de uppmanades att sitta ner och att en i taget följa med på uppmaning ut ur blocket. Hur demonstranterna uppfattade uppmaningen kan han emellertid inte uttala sig om.

Enligt Bengt-Åke Nilssons promemoria från samma dag hade beslutet som förmedlades till avdelningscheferna följande innehåll.

⁸ Förundersökningsprotokoll 2001-09-10, Interna utredningsgruppen, Polismyndigheten i Skåne, K 47191-01.

Beslut: Omhändertag de som uppenbart försökt störa den fredliga demonstrationen jml PL 13 då dessa personer tillsammans försökt få till stånd ett våldsamt upplopp genom att kasta knallskott, flaskor, brandsläckare, fyllda konservburkar mot polis. Individuell prövning av varje enskild och de som uppenbart inte har med ordningsstörningarna att göra och de som är underåriga skall omedelbart frigges.

Vidare har i promemorian antecknats att man kl. 12.05 – efter det att tåget hade stoppats – påbörjade en individuell prövning av varje omhändertagen.

Förhållandena vid omhändertagandet

I samband med att det fjärde blocket avskiljdes blev det svarta blocket helt omringat och det egentliga omhändertagandet påbörjades. Mot bakgrund av att flertalet journalister och fotografer valde att stanna kvar på platsen har denna del av polisinsatsen blivit väl dokumenterad i massmedia. Den massmediala uppmärksamheten förstärktes i viss mån också av omhändertagandet av EU-parlamentarikern Per Gahrton som enligt massmedia hade reagerat på det våld som användes för att få ut ungdomarna ur blocket.

Genom det material i form av massmedias rapportering, vittnesmål och filmmaterial som vi tagit del av anser vi oss ha fått en relativt god uppfattning om förhållandena vid omhändertagandet.

Samma dag som omhändertagandet skedde visades i TV filmbilder när en polis utdelar ett knytnävslag mot en av demonstranterna. Någon dag senare redovisade Dagens Nyheter bl.a. följande redogörelse av demonstranten.

Jag vet inte varför de gav sig på mig. Jag stod mitt i den inringade delen och höll i mina kamrater. Plötsligt fick jag en riktig snyting, en rak höger av en polis. Jag blev alldeles groggy och svimmade nästan. Jag försökte gå därifrån men blev inte utsläppt genom avspärrningen. Det var först en halvtimme efter slaget som de grep mig och släpade iväg mig till bussen.

Vidare har Tord Björk berättat hur han blev bortsläpad av två polismän som vägrade säga varför.

Bilden av hur den då 17-åriga Alva släpades på gatan av några polismän förmedlades av ett antal dagstidningar dagen därpå. I en intervju i Dagens Nyheter ett par dagar senare beskrev Alva händelsen på följande sätt.

Jag kom lite sent till demonstrationen, men jag hittade några kamrater och vi gick ganska långt fram i den del av tåget som senare blev stoppat. Jag hade klätt mig fint för jag trodde inte det skulle bli något bråk. Och allt gick lugnt i början. Jag såg att några kastade ägg mot polisen, det var dumt gjort.

Demonstrationsvakterna ropade i högtalaren att man skulle låta bli att kasta saker. Sedan såg jag molnet från eldsläckaren som någon sprutade mot en polishäst.

Men det var långt senare som polisen stoppade vår del av tåget. Plötsligt skar en mur av poliser av vår del av tåget från resten.

De trängde ihop oss från alla håll och sade åt oss att sitta ned på gatan. Men då var det så trångt att det inte gick att sätta sig. Jag satte mig på huk. Sedan hamnade jag i utkanten mot poliserna och där slog de folk med konstiga batonger som såg ut som piskor. En kille bredvid mig slogs blodig i ansiktet, sen knuffade de omkull mig. Jag fick ett knä i ryggen och de bröt upp armarna på ryggen och satte handklovar på mig. Jag fick ett slag över tänderna så munnen blev alldeles full med blod.

Jag fick inte gå själv utan de släpade iväg mig. Sen reste de mig genom att lyfta mig i håret. Det gjorde ont. Jag frågade hela tiden varför de gripit mig, men fick aldrig något svar. När de ställde mig mot en piketbuss började jag gråta. Då sa de att jag var en jävla snorunge som började lipa.

James Timmerbys film bekräftar i flera hänseenden de uppgifter som lämnats om förhållandena vid omhändertagandet.

Vidare har ett flertal demonstranter, journalister, föräldrar m.fl. vittnat om att flera polismän använt sig av ett mycket grovt språk riktat främst till de yngre kvinnliga demonstranterna. Som exempel på denna språkanvändning har angetts uttryck som "jävla lilla kommunistfitta". Kommittén noterar också i sammanhanget att av de 62 ärenden i form av polisanmälningar och JO-anmälningar m.m., som handlagts av åklagarmyndigheten har en större andel avsett förhållandena kring omhändertagandet.

Grunden för omhändertagandet

Chefsåklagaren Kristian Augustsson har i sitt beslut den 24 januari 2001 att lägga ned förundersökningen avseende ifrågasatt tjänstefel sammanfattat de frågeställningar som aktualiserats enligt följande.

Genom förhör med ett stort antal omhändertagna och med många av i kedjorna och omhändertagandegruppen ingående poliser, har frågan om vad som gällde för de avgränsades möjligheter att lämna platsen behandlats. Det har inte lämnats något entydigt svar på denna fråga av hörda demonstranter eller poliser. Inom båda

grupperna finns de som menar att det var möjligt att passera ut efter en individuell prövning och det finns också exempel på att sådan tillämpning skett. Det finns å andra sidan uppgifter om det motsatta. Efterhand har andra personer uppenbarligen omhändertagits än de som vid aktionens inledande bedömdes ha stört eller utgjort en fara för den allmänna ordningen. Den verkliga anledningen härtill synes ofta ha varit att de stört allmän ordning genom att hålla fast i någon som skulle omhändertas.

Vi har gått igenom det förundersökningsprotokoll, som legat till grund för åtalet mot en polis i omhändertagandegruppen för miss-handel i form av bl.a. ett knytnävslag. Ett stort antal av de polismän från Stockholmspiketen som hade till uppgift att separera enskilda individer från det svarta blocket har hörts under förundersökningen. Polismännens uppgifter skiljer sig från vad demonstranter, föräldrar och övriga berättat om möjligheten att lämna platsen efter en eventuell individuell prövning.

De poliser som kommittén talat med har lämnat skilda uppgifter beträffande grunden för att 269 demonstranter kom att omhändertas. Polisledningen har förklarat att ungdomarna i det att dessa inte satte sig ned trots order gjorde sig skyldiga till ohörsamhet mot ordningsmakten. Ett stort antal av de demonstranter som vi talat med har varit osäkra på om den order som förmedlades hördes av alla berörda och om dessa i så fall förstod innebörden av ordern. Det är också oklart hur budskapet att demonstranterna skulle kunna komma att omhändertas förmedlades.

Polisens information och dokumentation

De omhändertagna ungdomar som kommittén talat med har uppgett att det var först på polisstationen som de fick klart för sig att de var omhändertagna och vad detta innebar. Något förhör med sikte på omständigheterna vid omhändertagandet hölls inte med dem och i vart fall en underårig blev transporterad till arrestlokal. Dessa uppgifter stöds i viss mån av det som åklagaren angett om omhändertagandedokumentationen i det ovan angivna nedläggningsbeslutet. Åklagaren har i det anförts bl.a.

Den dokumentation som gjorts över omhändertagandena är i flera olika avseenden otillräcklig. I de flesta fall har tidpunkten för omhändertagandet angetts med tiden för det övergripande beslutet och med en närmast schablonmässig hänvisning till detta vad gäller grunden för beslutet. I allmänhet har det genom dokumentationen inte heller kunnat utläsas vem som fattat beslut i det enskilda fallet,

vilka som verkställt omhändertagandet på plats, när detta skett och vilken den verkliga anledningen till omhändertagandet var. Dessa brister har naturligtvis försvårat eller omöjliggjort en närmare utredning av många enskilda omhändertaganden liksom en bedömning av om det mer generellt skett omhändertagande utan grund i 13 § polislagen.

En genomgång av omhändertagandedokumentationen bekräftar åklagarens slutsatser om en schablonmässig hänvisning i besluten. Ofta har blanketterna kopierats med innehållet att beslutet skall ha tagits av Yankee 1 med angivande av Triangeln som plats för ingripandet. Även anledningen till omhändertagandet har angetts i kopierad form: ”Omhändertagande enligt PL 13. Demonstration som urartat.”⁹ Personuppgifterna har däremot ifyllts med kulspeppenna.

Omhändertagandet varade under dryga två timmar. Två demonstranter fick uppsöka sjukhus efter beslut av arrestföreståndaren. Ett antal demonstranter fick vänta i bussar vid arrestlokalen på grund av att det inte fanns någon plats i respektive lokal. Senare på eftermiddagen beslutade stabschefen Bertil Mårtensson att demonstranterna i bussarna skulle frigges. Någon dokumentation har enligt vad som uppgetts inte vidtagits beträffande dessa personer som då de frigavs hade varit omhändertagna i ett antal timmar. En genomgång av omhändertagandebanketterna som förvaras hos arrestföreståndaren på polishuset vid Davidhalls torg bekräftar också att sådan omhändertagandedokumentation saknas. Av omhändertagandeprotokollen har framkommit att 47 demonstranter dokumenterades och förvarades på arresten vid Davidhalls torg och 75 demonstranter på den tillfälliga arresten i Fosie. Sammanlagt har alltså 122 av 269 omhändertagna demonstranter dokumenterats. Av dessa 122 personer har cirka fem stycken inte kunnat identifieras. Övriga har identifierats med såväl namn som personnummer.

Vid ankomsten till respektive arrest har de som dokumenterats blivit fotograferade. Polisledningen har för kommittén uppgett att dessa fotografier förstördes några dagar efter demonstrationen. Enligt ansvarig arrestföreståndare har fotograferingen endast haft till syfte att underlätta identifieringen av de omhändertagna vid återlämnandet av persedlar efter frisläppandet. Detta skedde genom

⁹ Avser dokumentationen över dem som transporterades till arrestlokalen vid Davidhalls torg. Även dokumentationen beträffande dem som transporterades till den tillfälliga arrestlokalen i Fosie är till största del kopierad. I dessa fall har angetts att beslutet fattats kl. 12.05 av poliskommissarien Bengt-Åke Nilsson och att platsen för omhändertagandet varit Spångatan – Norra Skolgatan.

att varje omhändertagens persedel lades i en påse som försågs med ett fotografi av den omhändertagne. Fotografierna har efter återlämnandet av persedlarna samlats ihop och överlämnats till polisstaben. Kommittén återkommer till denna fråga nedan eftersom fotograferingen engagerat många av de demonstranter och föräldrar vi talat med.

Bengt-Åke Nilsson har berättat att när omhändertagandet var genomfört och platsen tom kom en man från Gatukontoret som förklarade att han skulle städa upp på platsen. Platsen var vid tillfället full av bråte som konservburkar, banderoller och liknande föremål. Bengt-Åke Nilsson gjorde då enligt egen uppgift misstaget att låta Gatukontoret städa upp på platsen i stället för att, som han anser sig ha bort göra, säkra bevisning. Frilansjournalisten Fredrik Gertten har å andra sidan uppgett att han under tiden som han talade med något befäl på platsen uppfattade det som att polisen beställde röjning av Gatukontoret. Efter att ha fått information om vad som var anledningen till polisaktionen cyklade han Spångatan tillbaka mot S:t Knuts torg för att närmare undersöka om han kunde finna spår av konservburkar, flaskor och liknande längs marschvägen. Han konstaterade emellertid att det inte fanns sådana föremål på vägen.

Polisledningen har beretts tillfälle att redovisa beslagsprotokoll eller liknande avseende det gods som påträffats i samband med polisinsatsen. Kommittén har fått del av beslagsprotokoll avseende en brandsläckare samt av protokoll över beslagtagna potatisar med spik. Polisledningen har förklarat bristen på övrig dokumentation med att man i samband med polisinsatsen slarvat med att säkra bevis.

5.5 Reaktionerna på polisinsatsen

5.5.1 Media

På lördagskvällen riktades stor massmedial uppmärksamhet mot polisinsatsen med en stark fokusering på våld från enskilda polismän, bl.a. i form av knytnävslag mot en demonstrant. Aftonbladet skrev dagen efter bl.a. följande.

Till polishundarnas skall och hästarnas nervösa trampande uppmånades demonstranterna inom avspärningen att sätta sig ner. Därefter omhändertogs 266 personer av kravallpolis med stöd av polislagens paragraf 13.

Flera av demonstranterna släpades på marken mellan två poliser, en annan fick en polismans knytnäve rakt i ansiktet och flera av ungdomarna vittnade om att polisen slagits med batonger.

Efteråt har en rad protester från olika håll strömmat in till TT:s redaktion. En del är bekymrade över att polisens agerande hotar den grundlagsskyddade demonstrations- och yttrandefriheten. Andra oroar sig för att allmänhetens förtroende för rättsväsendet riskerar att sättas ur spel.

Även omhändertagandet av EU-parlamentarikern Per Gahrton gavs stort utrymme i massmedia. På lördagskvällen bildade några föräldrar till de omhändertagna ungdomarna det s.k. Demokrativärnet och dagarna närmast efter polisinsatsen debatterades livligt frågor om främst demonstrationsfrihet och polisens våldsanvändning. Betecknande för debatten dagarna efter insatsen är exempelvis nuvarande chefredaktören för Kvällsposten, journalisten Per Svensson, som i Expressen den 22 april 2001 bl.a. uttalade:

Polisledningen i Malmö har i dag skäl att fundera över skillnaden mellan orden ordningsmakt och övermakt. Samma ledning bör kanske också reflektera en smula över det kloka i att hjälpa unga extremistgrupper att sänka debatten om EU till Jerry Springer-nivå.

5.5.2 Demonstrationsledningen

En god bild av de frågeställningar, som polisinsatsen väckte, förmedlas också av det öppna brev till länspolismästaren som demonstrationsledningen lät publicera i några sydsvenska dagstidningar ett par dagar efter händelsen. Det lyder:

Inför Ekofin-mötet i Malmö den 21 april lämnades i januari till polisen en ansökan om demonstrationstillstånd. Ganska omgående erhöles ett muntligt förhandsbesked att tillstånd skulle meddelas utan problem. Därefter förekom vid flera tillfällen underhandskontakter med polismyndigheten, och den 14 mars sammanträffade representanter för demonstrationsledningen med polisens ansvariga för diskussion av praktiska detaljer. Återigen gavs klartecken från polisens sida och fullständig samstämmighet rådde oss emellan.

På S:t Knuts torg demonstrationsdagen den 21 april sökte demonstrationsledningen upp polisens insatsledning för att inleda samarbetet oss emellan under dagen. Återigen rådde full överenskommelse om behovet av och viljan till samarbete.

Snart nog efter avmarsch visade det sig dock att tidigare överenskommelser och polistillståndet var värdelösa. Ej heller lyckades vi få kontakt med ansvarig insatsledning, utan varje försök därtill avvisades bryskt respektive nonchalerades av polisen.

Ganska direkt efter avmarsch dirigerade polisen om demonstrationen från den i tillståndet angivna marschvägen. Enligt överenskommelserna och det skriftliga tillståndet skulle tåget svänga in på Bergsgatan. I stället leddes vi in på Spångatan, där en del av tåget omringades av polisen och avskiljdes från övriga tåget. Detta kan inte tolkas annorlunda än att polisen hade förberett en fälla som syftade till att splittra demonstrationen.

De incidenter som polisen vill åberopa som skäl för sina ingrepp ägde rum först efter omdirigeringen av demonstrationståget. Till yttermera visso visade sig polisens åtgärder vara av omfattning och karaktär som tyder på att de varit planerade långt i förväg.

När sedan polisen tar till ett massivt övervåld mot demonstranter, så som dokumenterats i massmedia, söker demonstrationsledningen återigen kontakt med insatsledningen för att lösa den uppkomna situationen. Återigen nonchalerades våra initiativ.

Med anledning av ovanstående vill vi ha svar på följande frågor:

– Av ca 250 gripna har polisen till åtal anmält två personer för våldsamt motstånd, dvs. för en gärning som skall ha begåtts efter de incidenter vilka polisen anför som skäl för massgripandena. I ljuset av detta förhållande: Vad ger polisen rätt att förvägra en av den på förhand utsedd grupp att uttrycka sin politiska mening?

– Vilka åtgärder kommer polisledningen att vidta med anledning av det dokumenterade övervåld som utövats av polismän. Hur skall f.ö. enskilda polismän kunna identifieras då de uppträder maskerade och utan synligt nummer på hjälmen?

Mot bakgrund av erfarenheten av lördagens demonstration ställer vi oss frågan: Är det i fortsättningen meningsfullt att överhuvudtaget försöka skapa en dialog med polisen? Vi kommer att vara mycket tveksamma till att sätta oss i samtal med polisen om eventuellt kommande arrangemang efter lördagens upplevelser. Vad betyder en leende polischef när vi samtidigt kan räkna med att han planerar att slå sönder demonstranter med batonger?

Vi vill framhålla att försöken att med rättsvidriga metoder splittra den EU-kritiska opinionen inte kommer att lyckas. Tvärtom kommer vi att söka utöka samarbetet för att försvara våra demokratiska rättigheter.

För en sak kan vi dock tacka polisen: den har på ett handgripligt, eftertryckligt och för alla synligt sätt visat vad vi länge har hävdats: EU är inget öppet, folkligt projekt. Det kan inte genomföras utan polis i militära formationer, utan att polisens med brutala metoder söker skrämna kritikerna till tystnad.

Joachim Lentz från demonstrationsledningen har upplyst om att polisledningen senare under våren/försommaren 2001 bjöd in demonstrationsledningen till en diskussion om händelserna men att demonstrationsledningen avstod från att delta i något möte med polisledningen eftersom man ansåg att all form av diskussion om det inträffade skulle ske öppet.

5.5.3 Polisens bemötande av kritiken

Den information om polisinsatsen som förmedlades under eftermiddagen till polisledningen av dem som hade haft det s.k. minut-operativa ansvaret för insatsen framgår av följande anteckning i händelserapporten.

När tåget kommit in på Spångatan slängdes från deltagare i tåget 3 knallskott, 1 rökbomb, ägg samt konservburkar med innehåll bl.a. mot hästarna. Selection av tåget nödvändig för att risk för upplopp och omfattande skadegörelse var uppenbar om man gick längre in i city med dessa orosmoment i tåget. Två poliser lindrigt skadade. Vid individuell prövning i folksamlingen släpptes uppskattningsvis över ett 50-tal direkt på platsen. Bakre delen av tåget och som bedömdes blivit avskurna i samband med ingripandet bestod av ca 50 personer och dessa kunde så småningom ansluta till tåten.

Polisledningen gick emellertid inte ut med något pressmeddelande under lördagen.

Några dagar senare uttalade sig kommenderingschefen Per Svartz om insatsen. I en intervju i Sydsvenska Dagbladet den 24 april uttalade han bl.a. att polisen hittat potatisar med spik som var till för att finansministrarnas bilar skulle få punktering och att polisen även hittat järnstänger i ett dike vilka skulle kunna ha varit ditlagda för att användas som vapen. Vidare angav Per Svartz att polisen hade till uppgift att omhänderta dem som kunde befaras ställa till oordning längre fram i demonstrationen, att denna bedömning gjordes på plats och att flertalet demonstranter i det avspärrade blocket inte lydte polisens order. Enligt Per Svartz gjorde polisen den bedömningen att de som gick i den aktuella delen av demonstrationståget antingen var att betrakta som "aktivister eller dolde aktivister". På frågan om bedömningen avsåg hela gruppen ska enligt artikeln Per Svartz ha svarat: "Ja visst är det så. Det är oerhört svårt att göra den där typen av bedömningar individuellt. Vi får titta på hur det här sköts."

I en annan intervju i Dagens Nyheter samma dag, den 24 april 2001, förnekade biträdande polismästaren i Malmö, Marianne Almkvist, att massgripandet av demonstranter skulle ha varit planerat men förklarade samtidigt att polisen i Malmö hade förberett sig för möjligheten. I artikeln uttalas bl.a. följande.

Polisens arbete leddes dels av en stab i polishuset och dels av yttre befäl på platsen. Vid staben fanns observatörer och gäster från polisen i Göteborg, från Rikspolisstyrelsen, från Säpo och från dansk polis.

– Göteborgspolisens var ju intresserad eftersom de såg detta som en generalrepetition inför EU-mötet i juni, säger Marianne Almkvist.

Hade ni planerat att gripa så många?

– Nej, verkligen inte. Alla poliser hade fått den tydliga signalen att delegater, allmänhet och demonstranter skulle få del av den säkerhet man kunde kräva och fredas på olika sätt.

Varför greps alla inringade demonstranter?

– Man var tvungen att inringa en grupp. Vi ville identifiera dem som gav upphov till bråket. Eftersom många var maskerade hjälpte inte våra videofilmer. Hade vi sett hela ansiktet på mannen med eldsläckaren hade vi kanske inte behövt avbryta tåget.

Vilken lag stödjer ni er på?

– I huvudsak paragraf 13 i polislagen som handlar om ordningsstörningar. Enligt den har polisen rätt att gripa folk som stör, även om man i första hand ska försöka tala folk till rätta.

Varför hindrades då så många som ville lämna platsen?

– Ja det är svårt att ta den dialogen på plats. Trösten är att de flesta släpptes ganska snabbt.

Vem beslöt om massgripandet?

– Befälet på plats fick ett beslut från staben att omringa och ta hand om dem som bråkade. Det går inte att bara gå in i en grupp och plocka ut några få. Riskerna är att de som är mest drivande hinner smita. Och befinner man sig på fel plats vid fel tidpunkt så blir man kanske omhändertagen.

Var det rätt att gripa 266 människor?

– Det är svårt att ha en synpunkt på antalet. Jag ser mer till resultatet: att resten av demonstrationen kunde genomföras utan skadegörelse. Delegaterna, allmänheten och butiksägarna är nöjda.

Polisen var väl förberedd för massgripande med bussar och arrestlokaler?

– Ja, vi har ju ett underrättelsesystem och det vi hade gissat på, det stämde. Och det går ju inte att trumma ihop poliser i sista minuten utan man måste bestämma sig för en bemanning inför den hotbild som finns.

Ville polisen skrämna demonstranterna inför toppmötet i Göteborg?

– Nej, vi utgick från vår egen hotbild. Men Göteborgspolisens var intresserade av att se vilka yrkesdemonstranter som var med, vilka de kan förvänta sig ska dyka upp i Göteborg.

Kommenderingschefen Per Svartz utvecklade närmare polisledningens inställning, att insatsen varit lyckad, i en intervju som redovisades i en artikel i Dagens Nyheter den 30 april 2001 med ingressen:

När vi såg urskiljningen på våra TV-monitorer tänkte vi; nu är det klart, nu har vi gjort det, vi lyckades. Ministrarna är ifred, demonstrationståget går, våra mål är uppfyllda. Kanon!

I artikeln uttalas bl. a att polisen enligt Per Svartz hade två mål med insatsen nämligen att värna om mötesfriheten för EU-ministrarna och att se till att demonstrationståget fick gå. Enligt Per Svartz klarade polisen båda målen.

Per Svartz delade in demonstranterna i seriösa sådana och icke seriösa sådana och enligt honom var det polisens uppgift att ta bort de icke seriösa ur demonstrationen. Om man är beväpnad med brandsläckare, flaskor och stenar för att kasta på polisen kunde man enligt Per Svartz inte vara att anse som en seriös demonstrant. I artikeln utvecklades diskussionen om seriösa och oseriösa demonstranter bl.a. enligt följande.

Per Svartz skiljer på seriösa demonstranter och oseriösa. De seriösa är EU-motståndare i politiska och fackliga organisationer. De oseriösa är de autonoma, anarkister, de svarta. Det är därför han säger att polisen lyckades med sitt mål att demonstrationen skulle få gå genom Malmö.

5.5.4 Den fortsatta diskussionen

Misstanken att polisinsatsen skulle varit bestämd i förväg

Som tidigare nämnts framfördes tidigt misstanken att polisen skulle ha lurat in demonstrationståget i en fälla och att polisen egentligen hade genomfört en generalrepetition inför det senare Göteborgsmötet. I artikeln i Dagens Nyheter den 30 april 2001 behandlades också det nybildade Demokrativärnets uppfattning i frågan, bl.a. citerades en politiker som varit närvarande vid ett möte anordnat av Demokrativärnet i slutet av april så här:

Bara tanken att man skulle använt Malmös ungdomar som generalrepetition inför toppmötet i Göteborg svindlar, det vill jag inte tro i min vildaste fantasi. Men det finns något som gnager. Den ändrade färdvägen, det stora polisuppbådet som fanns på plats, kravallutrustningen, bussarna, helikoptern och så polisen som säger att det var en lyckad operation. Jag blev alldeles kall när jag hörde det.

Genom de intervjuer vi gjort har det också framkommit att misstanken hos bl.a. demonstrationsledning och demonstranter att polisinsatsen varit planerad och utgjort en övning inför mötet i Göteborg är starkt förankrad. Följande faktorer har nämnts till intäkt för denna misstanke. Kravallutrustad polis var väldigt tidigt framme vid avspärrningsplatsen. Det gick fort att få fram bussar för

att transportera bort de som omhändertogs. Polisledningen hade tidigare redan försäkrat sig om att ha extra plats för de omhändertagna i Fosie. Polisen ledde in demonstrationståget på Spångatan i stället för Bergsgatan. På så sätt kunde polisen arbeta mer ostört på de mindre gatorna än om avspärrningen hade gjorts på den betydligt mer trafikerade Bergsgatan. Rykten förekom att polisen bytte insatschef under insatsen.

Polisledningen har bestämt förnekat att insatsen skulle ha varit planerad och bl.a. hänvisat till hur de olika insatsstyrkorna varit placerade och hur de omdisponerats. Vidare har polisledningen förklarat att man från polisens sida slarvat med att samma dag som insatsen genomfördes ge klara besked om varför inte demonstrationståget fick gå enligt tillståndet. Man har uppgett sig vara medveten om att man lämnat olika förklaringar vilket skall bero bl.a. på att kommunikationen inom polisen inte fungerade under söndagen. Insatschefen var ledig och det var först efter helgen som det kunde klargöras vad som hade hänt.

Förklaringen enligt polisledningen är att biträdande insatschefen Lars Karsten arbetat med en marschväg som han tog för given såsom den naturliga om man utgår från S:t Knuts torg och att denna karta sedan "fått följa med" i fältstaben under morgonmötena. Lars Karsten har tagit på sig ansvaret för det påstådda misstaget.

Av polismyndighetens egen utvärdering (redovisas i avsnitt 5.7) framgår att innehållet i de olika tillståndsbevisen föredrogs vid ledningsstabens planeringsmöte med insats- och avdelningscheferna samt vid huvudutställningarna och att kopior av tillståndsbevisen lämnades ut till samtliga insats- och avdelningschefer. Vidare framgår att kommunens handläggning av det aktuella tillståndet hade dragit ut på tiden och att tillståndet beviljades av polismyndigheten i ett sent skede.

Insatschefen Jörgen Sjästad har förklarat att han trodde att Spångatan var den rätta marschvägen varför det föll sig naturligt att göra avspärrningen vid Monbijouskolan innan det svarta blocket hade nått fram till Triangeln. Han har vidare understrukit att även om han hade vetat att tåget skulle svänga in på Bergsgatan hade han – av taktiska skäl – beslutat att ändå leda in tåget på Spångatan för att göra avspärrningen där eftersom Bergsgatan enligt hans bedömning var olämplig för denna typ av insats.

Att polisen tidigare i april hemställt om tillstånd att använda den tillfälliga arresten i Fosie har av Per Svartz förklarats med att detta skett i förebyggande syfte och att liknande arrangemang skedde

inför fotbolls-EM 1992. Bussarna skall enligt polisedningens uppgifter redan ha varit beställda och stått uppställda vid Slussen.

Joachim Lentz, från demonstrationsledningen, som gick i tåten av tåget, har förklarat att han inte uppmärksammade att det skulle ha funnits kravallutrustad polis i området kring Monbijouskolan när tåten passerade där. Flera demonstranter har också angett att bussarna kom till plats en stund efter det avspärningen hade genomförts.

En återkommande fråga från demonstranter m.fl. var tidigt varför polisen inte bara hade gripit dem som slängde saker mot polisen eller sprutade med eldsläckaren mot en häst så att denna blev skrämmd. I den aktuella artikeln i Dagens Nyheter den 30 april 2001 refereras den aktuella diskussionen enligt följande:

Det har polismästare Svartz svårt att svara på. Först säger han att det är svårt för att andra demonstranter skyddar de skyldiga. Sedan säger han att man inte hade nog med poliser för att klara det. – Det var en polis som ansåg att man skulle göra så. Men insatschefen bedömde att man inte behövde göra något just då. Några minuter senare bedömer samma insatschef att polisen ska slå till och plocka bort hela gruppen på 266 demonstranter ur tåget. – Varför tog man inte åtminstone huliganen med eldsläckaren? – Hade vi försökt att gå in och ta honom hade vi blivit anfallna direkt, säger Per Svartz. Vi måste ha rätt så mycket folk för att klara det. Här var det en fientlig och aggressiv situation från början.

Öppet möte på Inkonst den 28 maj 2001

En dryg månad efter händelserna, den 28 maj 2001, träffade kommanderingschefen Per Svartz och stabschefen Bertil Mårtensson från polisedningen företrädare för demonstrationsledning, omhändertagna demonstranter med föräldrar och politiker vid ett öppet möte på Inkonst i Malmö. Kommittén har tagit del av journalisten Fredrik Gerttens råfilmmaterial från det aktuella mötet. På mötet vidhöll Per Svartz polisedningens ståndpunkter i stora drag såsom de framställts tidigare i pressen. Vid flera tillfällen hänvisade Per Svartz också till att förundersökning pågick hos åklagare och JO varför polisedningen inte ville kommentera enskilda händelser kring polisinsatsen våld och andra omständigheter kring polisinsatsen. Dagen efter sammanfattade journalisten Ole Rothenborg på Dagens Nyheter sina intryck av mötet så här:

Demokrativärnet, som bildades av föräldrar till gripna ungdomar, får nog ordna många debattkvällar innan polis och demonstranter över huvud taget ska börja lyssna på varandra.

5.5.5 Demokrativärnet

Samma dag som polisinsatsen hade skett gick, som nämnts, några av de omhändertagna ungdomarnas föräldrar samman och bildade strax därefter Demokrativärnet; ett nätverk till försvar för yttrande- och demonstrationsfriheten i Malmö. Förutom att vara ett forum för de föräldrar och andra vuxna som upprörts och oroats över polisens attityder, bemötande och agerande mot ungdomarna, verkar Demokrativärnet för opinionsbildning bl.a. genom anordnandet av det tidigare nämnda möte den 28 maj 2001 på Inkonst i Malmö. Vid konsumentministrarnas möte i Lund veckan efter Ekofin-mötet bevakade föräldrar från Demokrativärnet som "medborgarvittnen" aktuella demonstrationer. Demokrativärnet deltog också i den allmänna debatten om märkning av polisens hjälmar som uppstod efter polisinsatsen i Malmö. Debatten orsakades av att de polismän som anmälts för våldsövergrepp valde att inte ge sig till känna och att identifieringen av dem därför – trots den relativt omfattande bilddokumentationen – kom att försvåras. Demokrativärnet visade sitt engagemang i denna fråga bl.a. genom att vid en manifestation, arrangerad av Reclaim the Streets senare under försommaren 2001 i Malmö, erbjuda polismännen etiketter med nummer att användas på deras hjälmar.

Demokrativärnet har vid våra samtal med dem förmedlat sina intryck av polisinsatsen enligt följande.

Polisinsatsen den 21 april 2001 hotade demonstrationsfriheten. Ungdomarna är intresserade av samhällsfrågor utan att för den skull alltid kunna betecknas som politiskt aktiva. Föräldrar avråder numera dem från att demonstrera och ungdomarna undviker att delta i demonstrationer då polisbevakningen är utmanande samt risken för våld och förnedrande behandling stor. Ungdomarnas förtroende för polisen är mycket dåligt och en del har slutat att engagera sig i samhällsfrågor. I sammanhanget har Demokrativärnet hänvisat till polisinsatsen i Lund veckan efter Ekofin-mötet då allting gick lugnt tillväga. I Sydsvenska Dagbladet uttalades den 28 april 2001 under rubriken "Lundapolisen slopade kravallutrustningen" bl.a. följande.

Medborgarvittnet Carina Jakobsson blev på allt bättre humör. – Här är polisen omaskerad. Det är klart att de utgör ett föredöme. Om polisen alltid uppträdde så här skulle demonstrationerna kunna skötas smidigt, sade hon.

Enligt polisens koordinator Björn Schäfer var det en medveten strategi. – Vi har värnat oss om att inte väcka känslor. Många har varit kritiska mot polisen och uppfattat oss som militanta och provocerande. Vi tycker inte att det stämmer, men vi ville ytterligare markera det genom att tona ner vår närvaro och inte visa upp oss i det vi kallar skyddsutrustning och vissa kallar kravallutrustning, sade han efter demonstrationen.

Demokrativärnet saknar en dialog med polisen. Det blir, enligt nätverket, inget bra samhälle om polisen och ungdomarna inte talar samma språk. Det är viktigt att polisen har en korrekt bild av vilka ungdomar som deltar i en större manifestation. Malmöpolisen valde att dra alla deltagarna i det svarta blocket över en kam. Per Svartz indelning i seriösa och oseriösa demonstranter är ett uttryck för ett sådant synsätt. Detta synsätt hos Malmöpolisen har, enligt Demokrativärnet, varit förhärskande en längre tid. Som exempel har nämnts polisens agerande vid en manifestation av Reclaim the Streets i september år 2000. Det behövs, enligt Demokrativärnet, en fördjupad diskussion om hur en upprepning av dessa onödigt hårda polisinsatser skall kunna undvikas. Det krävs hos polisen en bättre kunskap och förståelse för den ”alternativa rörelsen”. En dialog mellan å ena sidan samhällets politiska institutioner och polisen och å andra sidan de nya politiska rörelserna måste etableras. Demokrativärnet har bl.a. pekat på vikten av att polisen, när det anses nödvändigt, gör tydliga och snabba ingripanden mot enskilda som begår en sådan brottslig handling inom en demonstration som medför att demonstrationsfriheten för övriga deltagare kan komma att hotas och, att det hålls samråd med demonstrationsledningen om det visar sig att ingripanden måste göras mot demonstrationen. Demokrativärnet anser det även angeläget att polisen i sitt agerande visar ett tydligt personligt ansvar i tjänsteutövningen gentemot allmänheten vilket, förutom märkning av hjälmar, även innefattar att enskild polisman på begäran skall lämna besked om vem som är närmaste chef.

Demokrativärnet har uttryckt en stark oro beträffande de eventuella registreringar som skedde av ungdomarna. Denna fråga behandlas i nästkommande avsnitt.

I anledning av årsdagen för polisingripandet anordnades i Malmö en s.k. motståndshelg den 19–21 april 2002. Demokrativärnet var

närvarande med medborgarvittnen och i ett pressmeddelande uttryckte nätverket som sin förhoppning att Malmöpolisen under den aktuella helgen skulle behandla ungdomar och andra demonstranter med respekt, ingripa vid våldshandlingar och skadegörelse, gripa den eller de personer som gjort sig skyldiga till brott samt inte skada demokratin genom att gripa stora delar av ett demonstrationståg. Företrädare för nätverket har förklarat att en god kontakt etablerades inför helgen mellan tjänstgörande polisinsatschef och nätverket. Helgen förflöt lugnt utan några större incidenter.

5.6 Polisens registrering

Bakgrund

Företrädare för Demokrativärnet har uttryckt oro för att deras barn som var med vid demonstrationen den 21 april 2001 tillsammans med andra demonstranter ska ha blivit registrerade av Polismyndigheten i Malmö på ett otillbörligt sätt. (Beträffande polisens möjligheter enligt lag att föra vissa register hänvisas till redogörelsen i 3.4 *Viss registerlagstiftning, m.m.*) Enligt Demokrativärnet skall polisen efter Ekofin-mötet ha skapat ett hemligt register där namnen infördes på de demonstranter som omhändertogs den 21 april 2001 samt på dem som under Ekofin-mötet hade visiterats enligt 19 § polislagen. Detta register skall därefter ha lämnats över till Polismyndigheten i Göteborg.

En återkommande frågeställning vid våra intervjuer med demonstranter och deras föräldrar har varit polisens visiteringar och identifieringar under Ekofin-mötet. Som exempel har framförts att en av de demonstrerande ungdomarna under lördagen skall ha blivit anmanad av polisen att visa legitimation tre gånger innan hon nådde fram till S:t Knuts torg för att delta i demonstrationen.

Frågan om registrering har också engagerat många av dem som vi samtalat med angående Göteborgshändelserna. Vi har funnit det angeläget att närmare undersöka de påstådda registreringarna i Malmö respektive Göteborg.

Polismyndighetens beslut om behandling av personuppgifter i särskild undersökning (SUR)

Biträdande länspolismästaren Kjell-Arne Eliasson beslutade en månad före Ekofin-mötet, närmare bestämt den 22 mars 2001, om en särskild undersökning. Som redovisats i avsnitt 3.4.2 avses med särskild undersökning enligt polisdatalagen, en undersökning som innebär insamling, bearbetning och analys av uppgifter i syfte att ge underlag för beslut om förundersökning eller om särskilda åtgärder för att förebygga, förhindra eller upptäcka brott. En särskild undersökning är inte ett register i vanlig bemärkelse utan ett ärende hos polisen rörande viss brottslighet.

I beslutet den 22 mars 2001 angavs bl.a. följande:

Förutsättningar

Under Sveriges ordförandeskap i EU arrangeras ministermöten i Malmö (2001-04-22---24) och Lund (2001-04-26---28). Det förväntas att ett antal aktionsgrupper planerar att störa dessa möten.

Ändamålet med behandlingen

Syftet med den särskilda undersökningen är att öka kunskapen om sådana planerade ordningsstörningar och skapa förutsättningar för att operativt förebygga och förhindra allvarlig brottslighet inför och under dessa möten.

Enligt beslutet skulle den särskilda undersökningen inledas den 22 mars 2001 och vara avslutad den 28 april samma år. Undersökningen förlängdes emellertid genom ett beslut den 30 april 2001 med följande motivering:

Det har visat sig att den särskilda undersökningen innehåller kunskap som är av betydelse inför toppmötet i Göteborg. Ändamålet med förlängningen är att fortsätta informationsinhämtningen.

I förlängningsbeslutet hänvisade Kjell-Arne Eliasson till att syftet med behandlingen av personuppgifter var detsamma som i det ursprungliga beslutet. Den särskilda undersökningen förlängdes till den 30 juni 2001.

Kjell-Arne Eliasson har bekräftat att personuppgifter ur den särskilda undersökningen överlämnades till Polismyndigheten i Göteborg. Han har vidare förklarat att den särskilda undersökningen vid Polismyndigheten i Malmö avslutades den 30 juni år 2001 och att personuppgifterna i den särskilda undersökningen då också gallrades i enlighet med vad som föreskrivs i polisdatalagen.

Närmare om underlaget för tillförda personuppgifter till polismyndighetens särskilda undersökning

Det har framkommit att den särskilda undersökningen bl.a. kom att innehålla personuppgifter hämtade från de protokoll som fördes i samband med omhändertagandet den 21 april 2001. Som tidigare redovisats dokumenterades sammanlagt 122 personer, varav 117 personer identifierats med såväl namn som personnummer.

Även personuppgifter från dokumentation av de s.k. § 19 visiteringarna kom att tillföras den särskilda undersökningen. Som redovisats i avsnitt 5.3.1 angavs i det s.k. beslutet i stort att polisen skulle bevaka samlingar i anslutning till allmänna sammankomster och vid behov genomföra kontrollåtgärder enligt 19 § polislagen. (Beträffande innehållet i 19 § polislagen, se avsnitt 3.2.3 *Polisens skyldigheter och befogenheter. Kroppsvisitationer m.m. – 19 § polislagen.*)

En genomgång av polisens dokumentation visar att under Ekofin-mötet i Malmö blev sammanlagt 173 personer föremål för kontrollåtgärder enligt 19 § polislagen. Av dessa förblev 61 stycken personer oidentifierade. Sammanlagt kan det således antas att från dokumentationen över omhändertagna samt visiterade enligt 19 § polislagen till den särskilda undersökningen har förts över personuppgifter avseende 229 personer.

Kjell-Arne Eliasson har förklarat att polismyndigheten vid behandlingen av personuppgifterna har följt de rutiner som fastställts inom ramen för gällande lagstiftning. Således skall, enligt polismyndigheten, också i förekommande fall ha antecknats att någon misstanke om brott för vilket är föreskrivet fängelse i två år eller däröver mot den i undersökningen införda personen inte har förelagat.

I sammanhanget bör erinras om att polisleddningen uppgett att de fotografier som togs med Polaroidkamera på de omhändertagna vid ankomsten till respektive arrest den 21 april 2001 förstördes några dagar efter demonstrationen.

Polismyndighetens i Västra Götaland hantering av de överlämnade personuppgifterna

Polismyndigheten i Västra Götaland har förklarat att man i sin underrättelseverksamhet hade funnit det vara intressant att erhålla information från Malmöpolisen och att man därför under våren

2001 gjorde en framställan dit om att få ta del av uppgifter om de personer som varit föremål för polisära åtgärder under bl.a. Ekofin-mötet. De aktuella personuppgifterna behandlades efter överlämnandet i den särskilda undersökning som tidigare under år 2001 hade initierats av Polismyndigheten i Västra Götaland, den s.k. "EU-suren".

Polismästaren vid Polismyndigheten i Västra Götaland, Lars Berg, hade nämligen redan den 24 januari 2001 beslutat om särskild undersökning. I beslutet angavs följande ändamål med behandlingen.

Kartläggningen syftar till att öka vetskapen och kunskapen om tänkta aktioner och demonstrationer mot Europeiska Rådets möten inom Västra Götaland under Sveriges ordförandeskap våren 2001. Även insamling, bearbetning och analys av informationen rörande personer och/eller organisationer som kan tänkas genomföra våldsamma demonstrationer liknande de i Prag (Valutafondens möte i september 2000) och Nice (EU toppmötet i december 2000). Kartläggningen skall leda till förundersökningar avseende grov eller annan brottslighet.

Samtidigt angavs i beslutet att de uppgifter som skulle behandlas i den särskilda undersökningen skulle föras i en speciell katalog som endast personal på länskriminalpolisen och kriminalunderrättsroteln hade tillgång till. Som ansvarig för projektet utsågs dåvarande chefen för kriminalunderrättsroteln, Peter Schröder.

Peter Schröder har förklarat att han var väl medveten om att uppgifterna från Malmöpolisen till största delen omfattade personer som inte var misstänkta för brott. Katalogen markerades därför på det sättet att samtliga personer skulle anses vara icke misstänkta om inte annat särskilt markerades.

Till den särskilda undersökningen fördes också uppgifter om bl.a. de personer som under dagarna då toppmötet i Göteborg pågick blev föremål för polisiära åtgärder som exempelvis gripanden och omhändertaganden.

Tanken var från början, såvitt Peter Schröder förstod, att den särskilda undersökningen skulle avslutas några månader efter det att toppmötet hade avslutats.

Den särskilda undersökningen i Göteborg har emellertid förlängts ett antal gånger och enligt det senaste förlängningsbeslutet skall den pågå fram till den 28 mars år 2003. Anledningen till förlängningarna har, med hänvisning till ändamålet att kartläggningen skulle leda till förundersökningar avseende grov eller annan kriminalitet, förklarats med att utredningar om brott i anledning av

händelserna i Göteborg fortfarande pågår. Någon gallring av uppgifter har inte skett under tiden utan kommer att ske först när den särskilda undersökningen har avslutats.

5.7 Polismyndighetens utvärdering

Dåvarande länspolismästaren Hans Wranghult gav i september 2001 en arbetsgrupp i uppdrag att genomföra en utvärdering av polisens insatser i samband med Ekofin-mötet i Malmö. Arbetsgruppen redovisade sin utvärdering den 14 februari 2002.¹⁰

I sammanfattningen anger utvärderingsgruppen bl.a. följande s.k. erfarenheter:

- Utvärderingsgruppen måste särskilt poängtera vikten av att man vid genomgångar med ansvariga polisbefäl och vid utsättningar förvisar sig om att alla har uppfattat innehåll i tillståndsbevis, bilagor och kartor på ett korrekt sätt. Så skedde uppenbarligen inte i samband med det nu aktuella demonstrationståget. Detta medförde att tåget på något ställe kom att avvika från den beslutade marschvägen, vilket var olyckligt.
- Vad beträffar den inre utredningsresursen har denna varit väl tilltagen och i de delar den ianspråktogs fungerade den bra. Det är dock frapperande med hänsyn till vittnesuppgifter och videodokumentation att initiativ inte tagits till att få till stånd ytterligare lagföringar.
- Det faktum att ca 150 omaskerade "icke autonoma" demonstranter hamnade innanför avgränsningen måste betraktas som olyckligt. Emellertid bedömer utvärderingsgruppen det som mycket svårt att – i det polistaktiska läge som rådde – lösa uppgiften att avgränsa den "autonoma" gruppen på ett annat sätt.
- Utvärderingsgruppen anser det otillfredsställande att 147 "autonomer" inte kunde tas om hand av polispersonal vid arresten i Fosie, varför man tvingades frige dem utan identifiering. Vid ett så stort antal frihetsberövanden (269) borde man ha övervägt att använda också andra arrestutrymmen än de i förväg rekognoserade. Gruppen menar också att den så kallade omhändertagandekomponenten (snabbrapport) i allmänhet varit bristfällig. I många fall har det inte gått att utröna grunderna för omhändertagandet och ej heller vem som fattat beslutet.

¹⁰ Någon arbetsmetod anges inte i utvärderingen. Det är därför svårt att närmare bilda sig någon uppfattning på vilket material redovisning och dragna slutsatser grundas. Såvitt kan bedömas synes emellertid utvärderingen i huvudsak baseras på material och uppgifter från Polismyndigheten i Malmö.

- Den sammanfattande slutsatsen när det gäller informationsfrågorna måste bli att dessa kunde ha hanterats betydligt bättre än vad som blev fallet.

I utvärderingen anges att det under såväl fredagen som lördagen fanns en uttalad risk för skadegörelse och ordningstörningar samt risk för att obehöriga skulle försöka att bereda sig tillträde till det avspärrade mässområdet. Vidare anförs att hotbildsbedömningen inför lördagsdemonstrationen var mycket tydlig och att de autonoma grupperna var mycket missnöjda med fredagens skrammeldemonstration eftersom polisen, enligt de autonomas Internettidning, hade "muckat med dem". En liknande uppfattning har framförts av polisledningen till kommittén. I sammanhanget kan också noteras att divisionschefen Bengt-Åke Nilsson vid vårt samtal med honom i efterhand sammanfattat anledningen till polisinsatsen som så att om polisen "hade släppt in dem i city hade Malmö inte sett ut som det gör i dag".

I utvärderingen anges att demonstrationståget bestod av minst 1 500 deltagare, varav cirka 350 deltagare bedömdes vara "autonoma demonstranter" och att dessa var maskerade, merparten iklädda helt svarta kläder. Utvärderingsgruppen anger vidare att cirka 80 personer frigavs i den "autonoma gruppen" och att de personer som inte tillhörde den "autonoma gruppen" gavs möjlighet att återförenas med demonstrationståget. Det anges inte varifrån man härlett antalet 80 frigivna ifrån. Troligen utgår utvärderingsgruppen från att det svarta blocket skulle ha bestått av 350 personer. Eftersom närmare 270 personer omhändertogs så skall då enligt utvärderingsgruppen resterande 80 personer ha blivit fria att gå från avspärrningen. Flertalet som kommittén har talat med har emellertid angett att det svarta blocket efter följbilen omfattade mellan 200 och 300 ungdomar och att långtifrån alla av dessa var maskerade. Utvärderingsgruppens antagande att 80 personer fick lämna avspärrningen synes närmast grundas på en relativt osäker uppskattning av det totala antalet personer som gick i det svarta blocket och får mot bakgrund härav bedömas med försiktighet.

5.8 Det rättsliga efterspelet

Polisinsatsen den 21 april 2001 ledde till ett relativt stort antal polisanmälningar samt klagomål till Justitiekanslern (JK) respektive Riksdagens ombudsmän (JO). Såväl JK som JO överlämnade

sina respektive ärenden till Åklagarmyndigheten i Malmö för prövning.

Sammanlagt har i anledning av polisingripandet prövats 62 stycken ärenden avseende tjänstefel eller annat brott från polisens sida. Av dessa har ett ärende lett till åtal. Malmö tingsrätt meddelade den 5 april 2002 frikännande dom i det målet, som avsåg åtal mot en polisman misstänkt för misshandel i två fall, varav i ena fallet misshandeln enligt åtalet skulle ha bestått i att polismannen mot en av demonstranterna utdelat två kraftiga knytnävslag. Domen har överklagats till Hovrätten över Skåne och Blekinge och huvudförhandling i det målet har bestämts till början av december månad 2002.

Förundersökning inleddes i ett antal av återstående ärenden. I samtliga fall har förundersökningen lagts ned. Från JK och JO har inhämtats att ärendena där avslutats sedan åklagarmyndigheten återredovisat dem och varken JO eller JK funnit anledning att vidta några ytterligare åtgärder.

Från Polismyndigheten i Skåne har inhämtats att det i anledning av Ekofin-mötet i Malmö i april 2001 inkommit åtta stycken polisanmälningar mot andra än poliser, varav en anmälan avsåg förberedelse till sabotage och resterande sju anmälningar avsåg våld mot tjänsteman. Av dessa anmälningar har tre stycken avseende våld mot tjänsteman redovisats till åklagarmyndigheten. I två av fallen har dom meddelats av Malmö tingsrätt nämligen i september 2001 (våldsamt motstånd) och i maj 2002. Den senare domen som avsåg våld mot tjänsteman har överklagats till Hovrätten över Skåne och Blekinge. Det resterande ärendet har överlämnats till Åklagarmyndigheten i Göteborg.

5.9 Kommitténs bedömning

Klart är att Malmöhändelserna under Ekofin-mötet kom att påverka förhållningssättet inför mötet i Göteborg såväl hos demonstranter som polis. Frågan om maskeringsförbud kom upp på dagordningen hos flera politiska organisationer och under våren pågick en allmän debatt om demokrati och värnandet om demonstrationsfriheten. Även mer specifika ämnen som märkning av polisens hjälmar diskuterades livligt tiden före Göteborgsmötet.

Vi anser oss ha fått en tillräckligt god bild för att bedöma några av de frågor som väcktes i anledning av polisinsatsen den 21 april 2001.

5.9.1 Ledde polisen medvetet in demonstrationståget på Spångatan?

För den som studerar händelseförloppet vid demonstrationen är det förståeligt att spekulation uppkommit om att polisinsatsen skulle ha varit planerad och bestämd i förväg. För detta talar att redan i händelserapporten kl. 11.30 registrerats att "Davidshall, Fosie och CJ meddelade att staben vill ha besked direkt när gripna/omhändertagna införs. Gärna id-ade". Vidare att demonstrationen startade kl. 11.51 och att rapport om ordningsstörningar inkom kl. 11.55. Redan två minuter senare, kl. 11.57, har det i fältstabens tidslogg antecknats att man förberedde "säckningar".

Beslutet om avspärning togs således utan någon tidsutdräkt. Någon skriftlig dokumentation av de incidenter som låg till grund för beslutet har inte presenterats. Dessa framstår, såvitt vi kan bedöma, som överdrivna.

Ytterligare tecken på en i förväg planerad aktion är naturligtvis att demonstrationen letts in på en annan marschväg än den som gällde enligt polistillståndet.

Polisledningens förklaring att en av insatscheferna, Lars Karsten, arbetat med en marschväg som han tog för given och att den sedan följde med under morgonmötena ter sig märklig. Det är, milt talat, anmärkningsvärt att en polismyndighet inte håller reda på meddelade demonstrationstillstånd särskilt som dess innehåll har föredragits vid ledningsstabens planeringsmöte med insats- och avdelningscheferna närvarande och kopior av tillstånden delats ut.

Mot uppfattningen att polisinsatsen skulle ha varit planerad i förväg talar emellertid också flera omständigheter. Uppgifterna om var insatsstyrkorna var placerade och hur de omdisponerats är två sådana. Polisens bristfälliga information till demonstranter och andra samt det kaotiska sätt på vilket omhändertagandet skedde talar i samma riktning.

Att det var ett misstag att leda in demonstrationen på fel väg stöds också av att insatschefen Jörgen Sjästad förklarat att även om han hade vetat att demonstrationståget skulle svänga in på Bergsgatan hade han förmodligen beslutat att tåget skulle ledas in på Spångatan för att göra avspärningen där. Det förefaller rimligt eftersom Spångatan är en betydligt mer lämplig plats att företa avspärningen på. Misstaget vad gäller demonstrationsvägen är således mycket anmärkningsvärt men vi har inte funnit någon grund för antagandet att det skulle vara fråga om något annat än ett misstag.

Vår bedömning är att polisen har varit väl förberedd för de olika scenarier som kunde tänkas uppkomma under demonstrationen. Det är också naturligt att polismyndigheten planerade för avspärrning och omhändertagande för det fall allvarliga ordningsstörningar skulle uppstå. En annan fråga är givetvis om den genomförda polisinsatsen stod i proportion till de ordningsstörningar som faktiskt föranledde den, se nästkommande avsnitt 5.9.2. Polismyndigheten förefaller ha haft en god s.k. omfallsplanering, för vilket den inte skall kritiseras. Vi finner inte några belägg för att den aktuella insatsen skulle ha varit *beslutad* i förväg och utgjort ett planerat övningsmoment inför toppmötet i Göteborg.

5.9.2 Stod polisinsatsen i proportion till ordningsstörningarna?

Beträffande graden av ordningsstörningar vid uppmarschen går uppgifterna i sär. Av det material, i form av filminspelningar m.m., som vi tagit del av framgår att incidenter skett varvid bl.a. en häst blivit rädd och dess ryttare skadats lindrigt. Vidare har ägg och andra föremål kastats mot polisen. Någon skriftlig dokumentation som tyder på att ordningsstörningarna, som påstås från polishåll, närmast låg på gränsen till våldsamt upplopp har polisen emellertid inte presenterat.

Det har funnits provokatörer med i det svarta blocket men långtifrån alla ungdomar i det blocket verkar ha varit våldsamma. Mycket talar i stället för att provokatörerna inte varit fler än att det borde ha varit möjligt för polisen att gå in och plocka ut dem. Det finns inte heller några polisanmälningar mot demonstranter för de ordningsstörningar som var skälet till polisavspärrningen. Dokumentationen över ordningsstörningarna är över huvud taget svag. Polisledningens förklaring, att man slarvat med att göra anmälningar mot våldsamma demonstranter, är inte acceptabel.

Polisens agerande kan förklaras av att man, som flera intervjuade hävdade, helt enkelt sett alla demonstranterna i det aktuella blocket som ordningsstörande. Polismyndighetens egen utvärdering talar för det. De starka reaktionerna i massmedia, bland föräldrar och andra vuxna tyder också på att polisen haft ett sådant synsätt. Det skall inte förnekas att polisen har en svår uppgift att skilja ut de individer som kan utgöra ett hot mot ordningen vid en demonstration. Vi har förståelse för att polisen är extra observanta om demonstranter maskerar sig. Det är dock inte acceptabelt att

förutfattade meningar om klädsel eller utseende påverkar polisens handlande. Sammantaget kan vi inte finna att avspärningen av ett helt block i demonstrationståget stod i proportion till de ordningsstörningar som trots allt förekom vid uppmarschen. Genom polisens insats kom således enligt vår mening demonstrationsfriheten för närmare 300 demonstrationsdeltagare allvarligt att inskränkas.

5.9.3 Omhändertagandet

Divisionschefen Bengt-Åke Nilsson gav avdelningscheferna en klar order att det skulle göras en individuell prövning av dem som skulle omhändertas. Mycket talar för att någon sådan prövning ändå inte gjordes. Anledningen är oklar men synes bero på att avdelningscheferna antingen inte förstått innebörden av ordern eller inte rättat sig efter den. Vi förstår svårigheten att i kaotiska situationer och på plats göra en individuell bedömning av flera hundra personer. Det är däremot mer förvånande att inte polisbefälen skulle begripa innebörden av en tydlig order, särskilt om den står i direkt överensstämmelse med gällande lag. Polisen måste givetvis vara medveten om att alla former av frihetsberövande är en ingripande åtgärd och att det redan för ett tillfälligt omhändertagande enligt 13 § polislagen krävs att personen ifråga stör den allmänna ordningen eller utgör en omedelbar fara för denna. Dessutom skall i första hand ett avvisande eller avlägsnande av personen ske. Ett tillfälligt omhändertagande förutsätter alltid en prövning i varje enskilt fall.

Rutinerna för omhändertagande av så pass många personer som det varit fråga om har uppenbart varit bristfälliga vilket också polisledningen tillstått. Inte heller verkar alla i det svarta blocket ha förstått att de skulle bli omhändertagna och på vilken grund det sedermera skedde. Informationen har följaktligen inte nått alla demonstranter, vilket är allvarligt då det ändå rört sig om ett betydande ingrepp mot den personliga friheten.

Omhändertagandet är väl dokumenterat på bl.a. film. Av filmen framgår tydligt att vissa poliser lugnt och stilla får med sig demonstranter medan andra använder mycket kraft och våld för samma syfte. Vi konstaterar att det våld som vissa poliser brukat framstå som överdrivet. Det språkbruk som vissa polismän har använt mot främst unga kvinnliga demonstranter är oacceptabelt.

5.9.4 Polisens kommunikation med demonstranter och andra under insatsen

Det är givetvis viktigt att allmänhet och demonstrationsdeltagare får information om vad som händer. Det står helt klart att polisen brustit i sin information till demonstrationsledningen och andra närvarande. Insatsen framstod för många i sig som skrämmande och bristen på information förstärker sådana känslor.

Från polishåll framhålls ofta svårigheten att kommunicera med personer från de autonoma grupperna. I Malmö ingick sådana grupper i lördagsdemonstrationen anordnad av Nätverket Malmö mot EMU. Då framstår det som än mer angeläget att polisen håller en fortlöpande kontakt med demonstrationsledningen för att genom denna få möjlighet att kommunicera med och förmedla spelregler till de autonoma grupperna. Dessutom torde en tydlig information vara en förutsättning för att på bästa sätt nå de mål polisen har satt upp. Ett sätt är att använda megafon. Vidare är det angeläget att polisens presskontaktman kan förmedla relevant information till press och undrande allmänhet.

Polisens brist på kommunikation med demonstranterna har lett till att många känt sig "överkörda" och torde vara orsaken till spekulationer exempelvis om bakhåll.

5.9.5 Polisens registrering av demonstranter

Den i avsnitt 3.4 gjorda genomgången av regelverket vad gäller polisens hantering av personuppgifter visar som påpekades redan i det avsnittet att regelverket är omfattande och svåröverskådligt. Ett förändringsarbete pågår ständigt. För vissa register, t.ex. belastningsregistret är villkoren för att uppgifter skall föras in sådana att den enskilde själv kan sluta sig till om han finns registrerad eller ej. Såvitt gäller det nämnda registret har den enskilde själv dessutom en möjlighet att få ett utdrag ur registret. Vad därefter gäller uppgifter i kriminalunderrättelseverksamhet och kriminalunderrättelseregistren torde sekretessreglerna i flertalet fall hindra den enskilde från att kontrollera om han eller hon finns registrerad. Allmänt kan sägas att det onekligen är så att en relativt låg misstankegrad eller ingen misstanke alls kan medföra att en person blir föremål för registrering. Detta torde vara ofrånkomligt om polisen skall kunna bedriva ett effektivt arbete med att förebygga och utreda brott, dvs. det som kallas kriminalunderrättelseverksamhet. Att polisen har

tillgång till ny teknik som underlättar och effektiviserar detta arbete skall inte kritiseras utan tvärtom bejakas. Det är dock i sammanhanget viktigt att betona det angelägna i att de uppgifter som förs in är korrekta och har fog för sig, att ingen annan är de personer som behöver tillgång till uppgifterna i kriminalunderrättelseverksamheten kan komma åt dem, att uppgifterna inte sprids utanför denna verksamhet, att de förstörs när de inte längre behöver vara tillgängliga och framför allt, att de inte utnyttjas för något annat ändamål än det de samlats in för.

I sammanhanget vill vi påpeka att den oro som många uttalat att det förhållandet att man förekommer i polisens register utan att ha gjort sig skyldig till något brott skulle medföra att man förvägras pass inte har fog för sig. Svenska medborgare har rätt att erhålla pass enligt villkoren i passlagen (1978:302) och passförordningen (1979:664). Såvitt nu är av intresse får pass vägras endast om den som ansöker om pass är anhållen, häktad eller underkastad övervakning, reseförbud eller anmälningsskyldighet enligt reglerna i rättegångsbalken eller är efterlyst. Vidare får pass vägras den som är dömd till frihetsberövande påföljd som inte har börjat verkställas och det finns sannolika skäl att anta att han ämnar undandra sig verkställigheten. Vissa hinder finns också dels om man är dömd för ett brott där man ännu inte avtjänat straffet färdigt eller står under övervakning, dels om man är skäligen misstänkt för ett konkret brott av viss svårhetsgrad. Pass kan således aldrig vägras någon enbart på grund av uppgifter i en särskild undersökning eller ett kriminalunderrättelseregister. Dessa uppgifter har passmyndigheten över huvud taget inte tillgång till. Visserligen är polismyndigheten passmyndighet men som har framgått av redovisningen är det endast de personer inom polisen som sysslar med underrättelseverksamhet som får tillgång till uppgifterna. I ett passärende är den sökande part i ärendet, vilket innebär att han eller hon skall underrättas om vad som tillförts ärendet. En passmyndighets beslut kan i flertalet fall överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Vad därefter gäller den i avsnitt 5.6 beskrivna särskilda undersökningen väcker det onekligen funderingar om den har hanterats på det sätt lagstiftaren tänkt sig även om förfarandet inte strider mot lagen. Som har redovisats i avsnitt 3.4 pågår ett lagstiftningsarbete inom Justitiedepartementet med en ny polisdatalag. Därvid kommer ställning att tas till hur polisens databehandling av personuppgifter skall vara reglerad i framtiden. I det sammanhanget bör övervägas om det vi redovisat i detta avsnitt kräver tydligare regler.

Som angetts i avsnitt 3.4.6 bereds frågan om nödvändig lagreglering beträffande fotografering och annan liknande övervakning, i anledning av Europadomstolens praxis f.n. inom Beredningen för rättsväsendets utveckling (Ju 2000:13). Vi vill understryka det angelägna i att tydliga lagregler utarbetas om polisens rätt att använda fotografering i sin verksamhet.

5.9.6 Slutsats om Ekofin-mötet i Malmö

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att polisinsatsen i Malmö den 21 april 2001 på många sätt kom att påverka händelseutvecklingen i Göteborg. Till detta återkommer vi i avsnitt 6.2.6.7 *Polismyndigheten i Västra Götaland* och följande avsnitt.